

SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO

Literarni natečaj

JULIJ 1991
NIKOLI VEČ
NIE MEHR - NEVER MORE
JULIJ 2001

Šolsko leto 2021/22

SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO LITERARNI NATEČAJ, ŠOLSKO LETO 2021/2022 (elektronska verzija knjige)

Urednik: dr. Alojz Šteiner

Jezikovni pregled: Tamara Škraban

Oblikovanje in računalniški prelom: Video Studio Signal d. o. o.

Naslovnica: foto Dani Mauko, oblikovanje Miha Vöröš - Video Studio Signal

Fotografije: Janko Durič, Dani Mauko, Marija Rantaša, Janez Kološa in drugi ter foto arhivi Plakatov miru Lions klubov Pomurja

Izdajatelji in založniki: Domoljubne in veteranske organizacije iz Pomurja:

- Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje, Murska Sobota
- Društvo vojnih invalidov Pomurja, Murska Sobota
- Domoljubno krajevno združenje Puconci, Puconci
- Prekmursko društvo general Maister Murska Sobota, Murska Sobota
- Zveza slovenskih častnikov, območna združenja v Pomurju, Murska Sobota
- Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor in območna združenja v Pomurju, Murska Sobota
- Zveza združenj borcev za vrednote NOB, Pokrajinski svet za Pomurje in združenja v Pomurju, Murska Sobota

Produkcija: Video Studio Signal d. o. o., Murska Sobota

Naklada: 120 USB nosilcev

Murska Sobota, maj 2022

Vse pravice pridržane. Noben del te publikacije ne sme biti reproduciran, shranjen ali prepisan v katerikoli obliki oziroma na katerikoli način, bodisi elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali kako drugače brez predhodne pridobitve soglasja lastnikov avtorskih pravic, tj. izdajatelja.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

821.163.6-93-32:725.945.94(497.4)"1991"

SPOMINSKA obeležja pripovedujejo [Elektronski vir] : literarni natečaj, šolsko leto 2021/2022 / [urednik Alojz Šteiner ; fotografije Janko Durič ... [et al.]. - Murska Sobota : Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje, 2022

ISBN 978-961-94995-5-9
COBISS.SI-ID 108547587

**Posvečeno 30. obletnici osamosvojitve
Republike Slovenije**

Uradni logotip praznovanj iz leta 2021 (zgoraj) in spominska medalja ob 30. obletnici samostojne in neodvisne države Republike Slovenije, ki se podeljuje aktivnim udeležencem osamosvojitve in osamosvojitvene vojne (spodaj).

KAZALO

Kolofon.....	3
Posvetilo.....	4
Kazalo.....	5
BILTEN LITERARNEGA NATEČAJA 2019/20	7
Alojz Šteiner Letu obsorêj - uredniški uvodnik.....	8
Organizatorji literarnega natečaja 2021/22 – domoljubne in veteranske organizacije Pomurja.....	10
Alojz Šteiner O literarnem natečaju v šolskem letu 2021/22.....	14
Alojz Šteiner Pregled mentorjev po šolah in mentorstvih avtorjem....	18
Alojz Šteiner Pregled nagrajenih prispevkov in prejemnikov medalj.	19
O plakatih miru v tej publikaciji.....	20
Format natečajnega priznanja in zahvale.....	23
PRISPEVKI LITERARNEGA NATEČAJA 2021/22	25
Prozni prispevki dijakov gimnazij	26
Zara Bertalanič Nekdanja članica civilne zaščite pripoveduje.....	27
Filip Zver Boji med desetdnevno vojno v Hrastju-Moti.....	33
Tine Fujs Perša Gorički Nemci.....	37
Saša Štajner Zgodbe, vredne ohranjanja.....	41
Eva Vučko Majhna država, velik narod.....	45
Maj Pintarič »Turniško skladišče«.....	48
Alja Gyergyek Pripovedovali so mi	53
Ajda Mörec Pričevanje dedka o osamosvojitveni vojni za Slovenijo	59
Lia Bauer Mejni prehod Gederovci leta 1991.....	61
Anja Kerčmar Mali človek, velika vojna.....	63
Eva Bertalanič Spomini.....	65
Prozni prispevki učencev 7., 8. in 9. razredov osnovnih šol	67
Jakob Vuk Blokada vojašnice Murska Sobota	68
Ajda Šebjanič Odkritje spominskega obeležja v Murski Soboti ob 30. obletnici osamosvojitve.....	74
Ivana Karolina Budna Vojna za Slovenijo.....	76
Prozni prispevki učencev 4., 5. in 6. razredov osnovnih šol	78
Matic Stolnik Vojak na svoji dolžnosti	79
Vito Rob Intervju z veteranom slovenske osamosvojitvene vojne Stanislavom Modlicem.....	83
Špela Plavec Spomini na osamosvojitveno vojno.....	87
David Ščavničar Moj dedek na barikadi	88

Klemen Anderlič	Moja mama mi je pripovedovala.....	89
Jan Petovari	Osamosvojitvena vojna.....	91
Pesmi učencev 7., 8. in 9. razredov osnovnih šol		92
Zarja Zupančič Rous	Naša že 30 let	93
Ajda Šebjanič	Kamen junaštva.....	94
Lana Lipič	Osamosvojitve Slovenije.....	95
Živa Pintarič	Osamosvojena.....	96
Melisa Čuček	Park spominov.....	97
Pia Pintarič	Sloveniji za 30 let.....	98
Julija Prejac in Nika Gomboc	Naša domovina	99
Nika Flisar	Moja domovina.....	100
Ana Zelko	Domoljubje.....	101
Tanja Marajh	Naša dežela.....	102
Nejša Huber	Slovenija.....	103
Aneja Fujs Celec	Slovenija.....	104
Selina Rac	Slovenija.....	105
Inja Granfol	Domovina.....	106
Matic Hanc	Domovina.....	107
Vita Bagoroš	Spomini.....	108
Tjaša Krajnc	Svobodno nebo.....	109
Pria Lesjak	Lepote Slovenije.....	110
Zoja Benko	Deset.....	111
Pesmi učencev 4., 5. in 6. razredov osnovnih šol		112
Vid Jeneš	30 let samostojnosti	113
Tadej Veronik	Vojna za Slovenijo	114
Tijana Rožanc	Slovenija	115
Sofija Jurjovič	Kapela	116
DODATEK ZA LAŽJE RAZUMEVANJE IN RAZISKOVANJE		118
Alojz Šteiner	Osamosvojitvena vojna na območju Pomurja 1991	119
Alojz Šteiner	Spominska obeležja in spominske plošče o osamosvojitvi in osamosvojitveni vojni v Pomurju	141
FOTO GALERIJA PREDHODNEGA NATEČAJA		174
Fotografije s strokovne ekskurzije in zaključne slovesnosti 2020		174
Pregled objavljenih del Plakatov miru pomurskih Lions klubov		186

JULIJ 1991
NIKOLI VEČ
NIE MEHR - NEVER MORE
JULIJ 2001

SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO

**BILTEN LITERARNEGA NATEČAJA
2021/22**

Dr. Alojz Šteiner, urednik

Foto: D. Mauko

LETU OBSORÊJ - UREDNIŠKI UVODNIK

Ta uvodnik bi moral biti napisan že pred letom dni. Takrat bi ob pomembni okrogli obletnici naj v javnost prišla četrta knjižica Spominska obeležja pripovedujejo. Leta 2021 smo obeleževali 30-letnico slovenske osamosvojitve in osamosvojitvene vojne. Temu je bil posvečen tudi javni natečaj za pomurske osnovnošolce in srednješolce. Ta je sicer nastajal v času, ko so nas stiskali ukrepi in omejitve in nas je resno ogrožala epidemija bolezni Covid-19, vendar so organizatorji upali, da to ne bo preprečilo dokončanje javnega natečaja. Ta je bil le delno realiziran, tisto kar je običajno sledilo razpisu – evalvacija prispevkov avtorjev, publikacija z zbranimi prispevki in nagrajenci, javna predstavitev del in sodelujočih ter izvedba strokovno ekskurzije za avtorje in mentorje, pa je bila preložena na leto obsorêj.

Spoštovana bralka in bralec!

Pred tabo je 4. publikacija Spominska obeležja pripovedujejo, druga v elektronski verziji. To je za obdobje v katerem živimo in ustvarjamo pomembno, ker o osamosvojitvi in vojni za samostojno Slovenijo obstaja veliko knjig. Vendar vedenj o tem pojavu ali dostopnost do tega še vedno ni povsem ustrezna, ker večina še ni dostopnih na svetovnem spletu. Za današnje mlade in učeče se generacije pa velja, da nekaj obstaja, v kolikor je sorazmerno lahko in hitro dostopno na medmrežju.

Organizacijski pristop Javnega literarnega natečaja domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja je bil zelo podoben tistemu iz prejšnjih let. Želim izpostaviti, da je na ponovno pripravo in izvedbo pomembno prispevala želja ali kar zahteva avtorjev in mentorjev, da se z razpisi in dobro prakso natečaj nadaljuje. Ko smo leta 2020 zaključevali strokovno ekskurzijo na Rogli, je bilo največkrat izpostavljeno vprašanje, kdaj se zopet dobimo. Vendar je bil v jubilejnem letu odziv nekoliko slabši kot prejšnja leta, kar je verjetno treba pripisati času v katerem smo se ubadali s prepovedmi in omejitvami. Lahko se pohvalimo z napredkom v proznih prispevkih osnovnošolcev in zlasti gimnazijcev. Pri tem je pomembno, da so jim dostopni relevantni viri. To izpostavljam tudi zato, ker pisanje o spominskih obeležjih ali predstavljanje zgodb udeležencev osamosvojitvenih procesov in vojnih dogajanj, ni le prezentacija zgodb, ki jo je nekdo podal, ampak tudi iskanje dodatni virov in potrditev o predstavljenem in zgodovinski resnici o tem. Tudi zato, ker so mladi pogosto »lahek plen« za pri nas

prisotno potvarjanje ali reinterpretacijo zgodovine. Ta nima ničesar s tem, da ima vsak lahko svoje mnenje ali videnje nekega pojava in njegov prispevek v njem. Žalostno pa je, če se to zlorablja na plečih mladih, željnih vedenj in spoznanj.

Publikacija je sestavljena iz štirih delov. V prvem delu - v biltenu so predstavljeni kazalniki literarnega natečaja od razpisa preko dela natečajne skupine do statističnih podatkov in pregleda prejemnikov medalj ter pregleda mentorjev po mentorstvih in šolah. V drugem delu so najprej predstavljeni prispevki avtorjev proznih del v treh kategorijah in sicer gimnazijci, osnovnošolci III. in II. izobraževalnega obdobja. Zatem so predstavljene pesmi, ki so jih oblikovali osnovnošolci v obeh razpisanih kategorijah. Organizacijski odbor je odločil, da bo v ocenjevanje razvrstil tudi tiste pesmi, ki so domoljubne narave in se neposredno ne nanašajo na razpisana spominska obeležja. Vsi prispevki so nanizani po razvrstitvi, ki jo je opravila natečajna skupina. Predstavljen je zelo pester nabor del s poudarkom na obdobju slovenskega osamosvajanja pred tremi desetletji. V tretjem delu objavljam dva svoja prispevka kot dodatek za lažje razumevanje in raziskovanje pomurske osamosvojitvene zgodovine in vojne. To se mi zdi pomembno, ker se osnovnošolci v izobraževalnem procesu s slovensko državo, njenim nastajanjem in osamosvojitvijo srečajo, proti koncu osnovnošolskega izobraževanja. Do takrat pa so deležni zlasti domovinske vzgoje in s tem povezanega domoljubja. V četrtem delu je predstavljena foto galerija predhodnega natečaja.

Objavljeni prispevki na nek način povezujejo ljudi in zgodovino na obeh straneh reke Mure. Vsi skupaj in vsak posebej so protivojno naravnani. Kot takšni vedno znova kličejo po miru in sožitju. Projekt javnega natečaja pa povezuje tudi domoljubne in veteranske organizacije v Pomurju. Takšnih primerov v Sloveniji ni prav veliko in zato je treba to povezavo in sodelovanje dodatno izpostavljati.

Zahvaljujem se članom natečajne skupine za opravljeno delo pri evalvaciji in izboru najuspešnejših prispevkov, lektorici Tamari Škraban, pomurskim Lions klubom za posnetke likovnih del učencev na temo Plakata miru - skratka vsem, ki smo jih povabili k sodelovanju in so se odzvali ter brezplačno opravili pomembno delo. Posebej izražam zahvalo mentoricam, ki so sodelovanje v literarnem natečaju vzele kot neke vrste samoumevno dodatno prostovoljsko dejavnost v šolah. Kako so se pri tem izkazali avtorji, pa je treba pogledati v objavljenih 20 proznih del in 23 pesmi.

Dr. Alojz Šteiner, urednik

ORGANIZATORJI LITERARNEGA NATEČAJA 2021/22

DOMOLJUBNE IN VETERANSKE ORGANIZACIJE POMURJA:

ZVEZA VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO, POKRAJNSKI ODBOR IN OBMOČNA
ZDRUŽENJA GORNJA RADGONA, LENDAVA, LJUTOMER IN MURSKA SOBOTA;
POLICIJSKO VETERANSKO DRUŠTVO SEVER POMURJE;
PREKMURSKO DRUŠTVO GENERAL MAISTER MURSKA SOBOTA;
ZVEZA SLOVENSkih ČASTNIKOV, OBMOČNA ZDRUŽENJA GORNJA RADGONA,
LENDAVA, LJUTOMER IN MURSKA SOBOTA;
ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV ZA VREDNOTE NOB, POKRAJINSKI SVET ZA POMURJE IN
ZDRUŽENJA GORNJA RADGONA, LENDAVA, LJUTOMER IN MURSKA SOBOTA;
DRUŠTVO VOJNIH INVALIDOV POMURJA IN
DOMOLJUBNO KRAJEVNO ZDRUŽENJE PUCONCI

POKRAJINSKI ODBOR ZVEZE VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO POMURJE

Spletna stran:

<http://www.zvvs.si/?stran=poPomurje.html>

E-pošta: alozj47@gmail.com

OZVVS LJUTOMER

Spletna stran: www.ljutomer.zvvs.si

E-pošta: info@ljutomer.zvvs.si

OZVVS LENDAVAL

E-pošta: info@lendava.zvvs.si

OZVVS GORNJA RADGONA

Spletna stran: www.gornjaradgona.zvvs.si

E-pošta: info@gornjaradgona.zvvs.si

OZVVS MURSKA SOBOTA

Spletna stran: www.murskasobota.zvvs.si

E-pošta: info@murskasobota.zvvs.si

PVD »S E V E R« ZA POMURJE

Ulica arhitekta Novaka 5,

9000 Murska Sobota

Spletna stran: <http://www.sever-pomurje.si/>

E-pošta: sever.pomurje@gmail.com

Telefon: 00386 2 522 43 00

Fax: 00386 2 522 43 02

Predsednik: drago.ribas@gmail.com

GSM: 00386 41 734 996,

Tajnik: a.bracko@policija.si

GSM: 00386 41 776 558

PREKMURSKO DRUŠTVO GENERAL MAISTER MURSKA SOBOTA

Kardoševa ulica 2,

9000 Murska Sobota

Spletna stran: <http://www.pdgms.si/>

E-pošta: info@pdgms.si;

pdgm.murska.sobota@gmail.com

Facebook profil:

[Prekmursko društvo General Maister](#)

**ZVEZA SLOVENSKIH
ČASTNIKOV**

OBMOČNA ZDRUŽENJA SLOVENSKIH ČASTNIKOV V POMURJU

Regijski koordinator – e-pošta:

anton.kosi1@siol.net

Spletna stran:

<http://www.zsc.si/zdruzenja/pomurksa-regija/>

OZSČ LJUTOMER

Spletna stran:

<http://www.zsc.si/location/ozsc-ljutomer/>

E-pošta: joze.roskar123@gmail.com

OZSČ LENDAVA

Spletna stran:

<http://www.zsc.si/location/ozsc-lendava/>

E-pošta: robert.lenarcic30@gmail.com

OZSČ GORNJA RADGONA

Spletna stran:

<http://www.zsc.si/location/ozsc-gornja-radgona>

E-pošta: bogdan.sajnovic@gmail.com

OZSČ MURSKA SOBOTA

Spletna stran:

<http://www.zsc.si/location/ozsc-murska-sobota/>

E-pošta: damijan.bras@gmail.com

POKRAJINSKI SVET ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV ZA VREDNOTE NOB POMURJE

E-pošta: boris.edsidt@gmail.com

ZDRUŽENJE ZB NOB LJUTOMER

E-pošta: jani.prajner@gmail.com

Facebook profil:

[Združenje borcev za vrednote NOB Ljutomer](#)

ZDRUŽENJE ZB NOB LENDAVA

E-pošta: borislav.budin@gmail.com

ZDRUŽENJE ZB NOB GORNJA RADGONA

E-pošta: boris.edsidt@gmail.com

DRUŠTVO VOJNIH INVALIDOV POMURJA

E-pošta: dvi.pomurja@zdvis.si

**DOMOLJUBNO KRAJEVNO ZDRUŽENJE
PUCONCI**

E-pošta: casar.jozef@gmail.com

O LITERARNEM NATEČAJU V ŠOLSKEM LETU 2021/2022

I. IZHODIŠČA IZ RAZPISA

1. Osnovni namen razpisa domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja je tudi za šolsko leto 2021/22 bil, da mladi spoznajo spominska obeležja v svojem lokalnem okolju, jih raziskujejo in zberejo ter predstavijo njihovo zgodbo, njihovo sporočilo in dodajo svoja razmišljanja.
2. V posredovanih delih naj bodo v ospredju vrednote kot so domoljubje, svoboda in uporništvu proti zatiranju ter spoštljiv odnos do generacij in ljudi, ki so se žrtvovali zanje.
3. Osrednja tema 4. literarnega natečaja je bila **30. obletnica osamosvojitve Republike Slovenije**. Pri tem so organizatorji želeli, da mladi ustvarjalci povezujejo temo z vsebinami in obeležji o nastajanju slovenske državnosti v 20. stoletju, slovenskih vojakih skozi zgodovino in njihovem prispevku k oblikovanju naše države, pa tudi, da pišejo o obeležjih, ki jih pogrešamo.
4. Avtorji bi naj svoje prispevke usmerili zlasti v tista spominska obeležja v njihovem okolju, ki do sedaj še niso bila opisana.
5. V posredovanih izbranih delih avtorjev ni bilo podatkov o avtorju ter njihovem mentorju, ampak je prispevek prepoznaven iz prijavnice in po označeni kodni oznaki.
6. Vsak avtor je lahko sodeloval samo z enim proznim in pesniškim prispevkom. Posamični prispevek je lahko imel tudi dva avtorja. Dolžina prispevka ni bila omejena. Število prispevkov na šolo je bilo omejeno z izborom skupaj 10 del.
7. Prispevki se praviloma opremijo tudi s fotografijo (fotografijami) spominskega obeležja ali fotografijo intervjuvane osebe oziroma osebe o kateri je zapis spomina. Za posredovane fotografije je bilo treba navesti tudi avtorja (vir) fotografije.

8. Razpisane so bile naslednje zvrsti prispevkov:
- a) prozna dela
 - 1. intervju z udeležencem oziroma zapis spominov udeleženca,
 - 2. doživljajski spis, oziroma kratka zgodba povezana z razpisano temo,
 - 3. razpravljalni esej, povezan z razpisano temo,
 - b) pesmi
 - 4. pesem, povezana z razpisano temo.
9. K sodelovanju v razpisu v osnovnih in srednjih šolah v Pomurju so bile povabljene naslednje kategorije avtorjev:
- I. učenci drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja OŠ – 4., 5. in 6. razreda,
 - II. učenci tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja OŠ – 7., 8., 9. razreda,
 - III. dijaki vseh programov srednje šole.

Razpis je bil z vednostjo Območne enote Zavoda za šolstvo Republike Slovenije Murska Sobota v šole posredovan 18. junija 2021, rok za posredovanje prispevkov za natečaj pa je bil 24. december 2021. Skupaj s prispevki mladih avtorjev so se zbirale tudi ustrezne izjave mentorjev in staršev, s katerimi se organizatorjem natečaja dovoljuje uporabo imen in priimkov avtorjev in njihovih izdelkov za javno obravnavo in publiciranje v skladu z določili literarnega natečaja ter ob tem uporabo imena in priimka ter strokovnega naziva mentorja.

II. O EVALVACIJI IN NAGRADAH

V razpisu je bilo določeno, da bo zbrane prispevke pregledala posebna natečajna skupina, ki so jo po sklepu koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja sestavljali:

- 1. Šteiner Alojz – vodja (upokojen doktor obramboslovja)
- 2. Franci Čuš (profesor na gimnaziji)
- 2. Ftičar Štefan (upokojeni ravnatelj OŠ)
- 3. Kozar Alenka (profesorica na OŠ)
- 4. Roudi Bernarda (magistra na OŠ).

Postopek evalvacije je bil izveden v treh delih. V prvem delu (1. aprila 2022) so bili na podlagi razdelanih meril izbirani posredovani prispevki, zatem je v drugem delu (do 14. aprila 2022) potekalo posamično ocenjevanje posameznih prispevkov s strani članov

natečajne skupine. Sklepni del ocenjevanja je po ureditvi zbranih statistik potekal 25. aprila 2022. Pri tem je na podlagi zbiranja ocen ocenjevalcev in izračuna srednje vrednosti dodeljenih skupnih ocen pripravljen izbor najboljših prispevkov po kategorijah prispevkov in kategorijah avtorjev.

Kot omejitev pri ocenjevanju je bilo določeno, da posamezni člani natečajne skupine, ki so učitelji oziroma mentorji pri prispevkih iz šol, ki sodelujejo v natečaju, ne ocenjujejo prispevkov iz teh šol.

Vsi avtorji izbranih prispevkov bodo nagrajeni s priznanjem in povabilom na strokovno ekskurzijo. Avtorji s strani natečajne skupine ovrednotenih najboljših prispevkov bodo priznanja in medalje prejeli na posebni prireditvi. Mentorji bodo prav tako prejeli priznanja in skupaj z nagrajenci bodo povabljeni na strokovno ekskurzijo. Javna prireditev bo predvidoma 25. maja 2022 v Gornji Radgoni, strokovna ekskurzija pa bo izvedena v začetku junija 2022, predvidoma v Posavju in na letališču Cerklje ob Krki.

Po zaključenem natečaju bo natečajna skupina izvedla še celovito analizo natečaja.

III. KOLIČINSKI KAZALNIKI ODZIVA NA NATEČAJ 2021/22

Na natečaj se je odzvalo osem osnovnih šol in obe pomurski gimnaziji. Skupaj je natečajna skupina prejela in obravnavala 43 prispevkov z 22 fotografijami. Enega ni uvrstila v evalvacijo, enega pa je razdelila v dva dela, ker je bil sestavljen iz proznega dela in pesmi. 43 prispevkov je sestavilo 30 deklet, od tega 8 dijakinj in 12 fantov, od tega 3 dijaki. Avtorji so posredovali 12 intervjujev z udeležencem oziroma zapisom spominov udeleženca, 6 doživljajskih spisov, oziroma kratkih zgodb, povezanih z razpisano temo in 2 razpravljalna eseja. Od 23 prejetih pesmi so 4 napisali osnovnošolci iz II., ostale pa iz III. vzgojno-izobraževalnega obdobja. Ena avtorica je sodelovala z dvema prispevkoma, en prispevek pa sta skupaj prispevali dve osnovnošolki. Mentorsko sestavo tvori 12 mentoric, od tega jih je 11 že sodelovalo v prejšnjih razpisih. Tudi 5 osnovnošolcev je že sodelovalo v prejšnjih razpisih, med njimi štiri dekleta, ponovno pa je sodeloval tudi en srednješolec.

Dr. Alojz Šteiner, vodja natečajne skupine

Sprednja in hrbtna stran USB kartice e-knjige (*Oblikovanje: Miha Vöröš*)

Sprednja in hrbtna stran medalje za nagrajene prispevke. Na hrbtni strani medalje je ime in priimek avtorja ter leto. *Foto: DVZ Ponikve*

PREGLED MENTORJEV PO ŠOLAH IN MENTORSTVIH AVTORJEM

Ime in priimek mentorja	Strokovni naziv	Šola	Avtorji in razred
Suzana RAUTER	prof. zgo. in geo.	Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer	Lia Bauer, 2. r. Zara Bertalanič, 2. r. Maj Pintarič, 2. r. Saša Štajner, 2. r. Eva Vučko, 2. r. Filip Zver, 2. r.
Melita FRANKO	prof. zgo. in soc.	Gimnazija Murska Sobota	Tine Fujs Perša, 4. r. Anja Kerčmar, 2. r. Ajda Mörec, 3. r.
Tadeja FILO	mag. prof. slo. in knjiž.		Alja Gyergyek, 1. r. Eva Bertalanič, 1. r.
Marjetka ERDELJI	predm. učiteljica slo.	OŠ Bogojina	Ajda Šebjanič, 8. r., 2x Jakob Vuk, 8. r.
Tatjana ŠEBJANIČ	prof. zgo. in geo.	OŠ Gornja Radgona	Ana Zelko, 8. r. Zarja Zupančič Rous, 8. r.
Metka OHMAN	učiteljica slo. in nem.	OŠ Ivana Cankarja Ljutomer	Ivana Karolina Budna, 8. r. Pia Pintarič, 8. r. Živa Pintarič, 8. r. Špela Plavec, 6. r.
Bojana PERGAR STOLNIK	prof. razred. pouka	OŠ Janeza Kuharja Razkrižje	Klemen Anderlič, 5. r. Jan Petovari, 5. r. Vito Rob, 6. r. Matic Stolnik, 6. r. David Ščavničar, 5. r. Tadej Veronik, 6. r.
Alenka KOZAR	prof. slo.	OŠ Kapela	Melisa Čuček, 9. r. Tanja Marajh, 9. r. Tjaša Krajnc, 9. r.
Bernarda ROUDI	mag.		Sofija Jurjovič, 6. r. Tijana Rožanc, 6. r.
Irena GRAŠIČ ARNUŠ	uni. prof. slo. in nem.	OŠ Kuzma	Vita Bagoroš, 9. r. Aneja Fujs Celec, 9. r. Nejša Huber, 9. r. Vid Jeneš, 6. r. Pria Lesjak, 9. r. Lana Lipič, 9. r. Selina Rac, 8. r.
Nina VIDONJA	prof. soc. in zgo.	OŠ Puconci	Zoja Benko, 8. r.
Bernardka JUREŠ	predm. učiteljica slov. in dom. vzg.	OŠ Tišina	Nika Flisar, 7. r. Matic Hanc, 7. r. Inja Granfol, 7. r. Julija Prejac in Nika Gomboc, 7. r.

PREGLED NAGRAJENIH PRISPEVKOV IN PREJEMNIKOV MEDALJ

Ime in priimek	Šola in razred	Naslov prispevka	Tip prispevka	Mentor
Prozna dela učencev 4., 5. in 6. razreda osnovne šole				
Matic STOLNIK	OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 6. r.	Vojak na svoji dolžnosti	kratka zgodba o udeležencu osamosvojitvene vojne	Bojana Pergar STOLNIK
Vito ROB	OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 6. r.	Intervju z veteranom slovenske osamosvojitvene vojne Stanislavom Modlicem	intervju s častnikom v osamosvojitveni vojni	Bojana Pergar STOLNIK
Špela PLAVEC	OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, 6. r.	Spomini na osamosvojitveno vojno	kratka zgodba o spominih na osamosvojitveno vojno	Metka OHMAN
Pesmi učencev 4., 5. in 6. razreda osnovnih šol				
Vid JENEŠ	OŠ Kuzma, 6. r.	30 let samostojnosti	pesem o 30 letnici samostojnosti	Irena Grašič ARNUŠ
Tadej VERONIK	OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 6. r.	Vojna za Slovenijo	pesem, povezana z osamosvojitveno vojno	Bojana Pergar STOLNIK
Tijana ROŽANC	OŠ Kapela, 6. r.	Slovenija	pesem o slovenskem domoljubju	Bernarda ROUDI
Prozna dela učencev 7., 8. in 9. razreda osnovne šole				
Jakob VUK	OŠ Bogojina, 8. r.	Blokada vojašnice Murska Sobota	intervju s častnikom v osamosvojitveni vojni	Marjetka ERDELJI
Ajda ŠEBJANIČ	OŠ Bogojina, 8. r.	Odkritje spominskega obeležja v Murski Soboti ob 30. obletnici osamosvojitve	razpravljalni esej o dogodku	Marjetka ERDELJI
Ivana Karolina BUDNA	OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, 8. r.	Vojna za Slovenijo	kratka zgodba o udeležencu osamosvojitvene vojne	Metka OHMAN

Ime in priimek	Šola in razred	Naslov prispevka	Tip prispevka	Mentor
Pesmi učencev 7., 8. in 9. razreda osnovne šole				
Zarja Zupančič ROUS	OŠ Gornja Radgona, 8. r.	Naša že 30 let	pesem, posvečena 30-letnici Slovenije	Tatjana ŠEBJANIČ
Ajda ŠEBJANIČ	OŠ Bogojina, 8. r.	Kamen junaštva	pesem, povezana s spominskim obeležjem	Marjetka ERDELJI
Lana LIPIČ	OŠ Kuzma, 9. r.	Osamosvojitve Slovenije	pesem, povezana z osamosvojitvijo	Irena Grašič ARNUŠ
Prozna dela dijakov srednje šole (gimnazije)				
Zara BERTALANIČ	Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer 2. r.	Nekdanja članica civilne zaščite pripoveduje	intervju z aktivno udeleženko osamosvojitveni vojni	Suzana RAUTER
Filip ZVER	Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer 2. r.	Boji med desetdnevno vojno v Hrastju-Moti	raziskovalni esej z zgodbo iz osamosvojitvene vojne	Suzana RAUTER
Tine FUJS PERŠA	Gimnazija Murska Sobota, 4. r.	Gorički Nemci	razpravljalni esej, povezan z zgodovino Prekmurja	Melita FRANKO

Medalje za avtorje nagrajenih prispevkov 3. literarnega natečaja 2019/20, z dodanim logotipom praznovanja 100-letnice združitve Prekmurskih Slovencev z matičnim narodom. Foto: D. Mauko

O PLAKATIH MIRU V TEJ PUBLIKACIJI

Likovni natečaj pod imenom Plakat miru (angl. Peace poster contest) je mednarodni natečaj v organizaciji Lions Clubs International, na katerem lahko sodelujejo otroci v starostni skupini od enajstega do vključno trinajstega leta. Natečaj na mednarodni ravni poteka že več kot tri desetletja, njegov namen pa je spodbujanje otrok k razmišljanju in zavedanju o pomembnosti miru, strpnosti in medsebojnega razumevanja. Plakat miru je akcija, ki povezuje mlade tudi s pomurskih osnovnih šol. Vsa leta se ji pridružujejo številne šole, učenci razmišljajo in rišejo na temo miru, najboljši avtorski izdelki pa dobijo priložnost za predstavitev na državni ali mednarodni ravni. Izbranih 19 del pomurskih Lions klubov iz 14 pomurskih šol objavljamo tudi v tej knjigi.

Polona NORČIČ, OŠ Puconci; Mentorica Monika VIDMAR;
Sponzor LK Murska Sobota

Natečajna skupina pri delu. Foto: J. Kološa

Skupinski posnetek natečajne skupine, manjka Franci Čuš. Foto: J. Kološa

Priznanje za avtorje prispevkov (Oblikovanje: Miha Vöröš)

Zahvala

ZA PRISPEVEK K
LITERARNEMU NATEČAJU
SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO
ŠOLSKO LETO 2021/22

GORNJA RADGONA, MAJ 2022

Boris Edšidt,
Predsedujoči koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja

Zahvala za mentorje in prispevek k literarnemu natečaju (Oblikovanje: Miha Vöröš)

JULIJ 1991
NIKOLI VEČ
NIE MEHR - NEVER MORE
JULIJ 2001

SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO

**PRISPEVKI LITERARNEGA NATEČAJA
2020/21**

Foto: D. Mauko

Evelina VOLKAR, OŠ Bakovci; Mentor Anton BUZETI; Sponzor LK Murska Sobota

PROZNI PRISPEVKI DIJAKOV GIMNAZIJ

Isabel FLEGAR, OŠ I. Murska Sobota; Mentor Tilen Matej ČERVEK;

Sponzor LK Murska Sobota

NEKDANJA ČLANICA CIVILNE ZAŠČITE PRIPOVEDUJE

Mi, mlajša generacija, stara okoli 16 let, zremo na osamosvojitveno vojno kot na dogodek iz daljne preteklosti. Ker so bili tudi naši starši v času vojne za Slovenijo tolikšne starosti kot smo danes mi, je bilo potrebno poiskati starejše pričevalce, ki so vojno doživeli v pravem pomenu besede.

Ena od takih je moja babica Fani. Takrat v 30-ih letih, danes v 60-ih. Po njenem pričevanju je v vojni za Slovenijo aktivno sodelovala v okviru civilne zaščite.

Babica Fani in jaz. Foto: Z. Bertalanč

Ko smo obeleževali jubilej 30. obletnice osamosvojitve Slovenije, se mi je zdelo najbolj pošteno, da se zahvalimo vsem tistim, ki so se borili za našo domovino Slovenijo in jo pripeljali do močno željene neodvisnosti. Sem neizmerno ponosna, da je k temu zgodovinskemu dogodku prispevala tudi moja babica. Takrat ženska srednjih let, zaposlena kot tekstilna tehnologinja v tedanji tovarni Mura, mati 16-letne hčerke (moje mame), katero je ob razglasitvi vojne s težkim srcem morala pustiti v varstvu in oskrbi družinskih prijateljev, da je lahko sama, v okviru državljanske dolžnosti, sodelovala v štabu civilne zaščite v Murski Soboti in v kolikor bi bilo potrebno, nudila zaščito, reševanje in pomoč v izrednih in vojnih razmerah.

Kakšna je bila tedanja vloga civilne zaščite in njen pomen, še posebej pa, kakšna je bila vloga moje babice pri tem in kako je izkušnjo doživljala, sem skušala ugotoviti z intervjujem. Vprašanja zanjo sem zastavila tako, da sem ugotavljala, kje se je nahajala v času napada na Slovenijo, kako se je vključila v civilno zaščito, je bilo to na

prostovoljni ali prisilni bazi, je njeno udejstvovanje v civilni zaščiti terjalo posebna usposabljanja, kaj je ob tem doživljala in kako se je počutila.

Kako si izvedela za napad in kakšen je bil tvoj dan med samo vojno?

Tisti dan, ko se je začel napad na Slovenijo, sem bila v službi. Sirene so opozarjale na bližajoči se napad. Poslušali smo radio, preko katerega so nas obveščali, kaj naj delamo. Na ulicah je bil pravi kaos – ljudje so bežali iz služb, v zraku so bila letala. Vsi smo morali v zaklonišča. Ko sem pritekla domov, sem hitro vzela nujne stvari, ki sem jih že prej spakirala in se odpravila v zaklonišče nasproti našega bloka, kjer smo prenočili. Spali smo na nadstropnih posteljah in vsak je imel svojo posteljo ter odejo. Ker sem bila članica civilne zaščite, so že naslednji dan zjutraj prišli pome, mi dali uniformo in me odpeljali v občinski štab civilne zaščite, ki se je nahajal na Osnovni šoli 2 v Murski Soboti. Tam sem preživela 8 dni. Vmes sem lahko šla domov zaradi hčerke, vendar le takrat, ko so vodilni v štabu ugotovili, da je to varno.

Občinski štab civilne zaščite na Osnovni šoli 2 v Murski Soboti (levo) (Vir: <https://sobotainfo.com/tags/osnovna-sola-ii-murska-sobota>). Zaklonišče v Murski Soboti (desno) (Vir: <https://sobotainfo.com>).

Bila si članica civilne zaščite. Veliko ljudi vidi civilno zaščito le kot prostovoljno delo, katerega člani priskočijo na pomoč, npr. če si poškodovan. Kako si ti videla in tudi doživljala to izkušnjo med vojno za osamosvojitve Slovenije? Zakaj si se sploh odločila za sodelovanje in kakšne dolžnosti si s tem pridobila?

Res je! Civilna zaščita je prisotna povsod, kjer je potrebna pomoč. Ko sem bila stara 30 let, sem vstopila v civilno zaščito, enoto za prvo pomoč, ki jo je organizirala občina Murska Sobota, skladno z merili za organiziranje, opremljanje in usposabljanje civilne zaščite. Po kakšnem ključu so nas izbrali, bilo nas je 30, ne vem. V mojem času

članstva, od 30. do 55. leta, na srečo nisem imela veliko dela, sem se pa izredno veliko naučila na vajah in tekmovanjih.

Že drugi dan napada, zgodaj zjutraj, se je vseh 30 članov enote prve pomoči znašlo v občinskem štabu, ki se je nahajal na Osnovni šoli 2 v Murski Soboti. Tam smo spali, jedli in se pripravljali na eventualno nudenje prve pomoči. Delo civilne zaščite je bilo raznoliko, ampak smo v glavnem reševali, oskrbovali, previjali ranjence in nudili prvo pomoč. V moji skupini nas je bilo 5 in mi smo oskrbovali ranjence, s tem da smo si na začetku določili, katerega bomo prvo reševali in oskrbovali. Že to je bilo zelo težko, še posebej takrat, ko so bile poškodbe ranjencev hujše.

Ko je sirena oznanila nevarnost zračnega napada, smo se v ekipah napotili do zaklonišča v svoji opravi, sestavljeni iz torbe za nudenje prve pomoči in plinske maske. Tam smo skupaj s prebivalci nestrpno čakali na eventualni napad. Usmerjali smo jih, jim pomagali, da se ustrezno namestijo in jim nudili prvo pomoč. Ker je bilo v zaklonišču veliko na smrt prestrašenih otrok in starejših, ki so vojno doživljali prvič, smo zanje skrbeli, jih bodrili ...

Spomnim se, da je en starejši občan dobil panični napad in mu je postalo zelo slabo, zato smo mu nudili prvo pomoč tako, da smo ga polegli na bok in spremljali njegove vitalne znake. Ker se njegovo stanje ni izboljšalo, ga je kmalu zatem prevzela reševalna ekipa.

Ko je nevarnost zračnega napada končno minila, smo se vrnili na sedež štaba. Naš vodja ekipe je imel pri sebi žepni baterijski sprejemnik/oddajnik in bil vedno v kontaktu s štabom. K sreči v Murski Soboti večja pomoč članov civilne zaščite ni bila potrebna.

Ste s civilno zaščito imeli kakšne priprave? Na kakšen način ste se pripravljali? So to bile stresne in naporene priprave ali ste se kdaj tudi kratkočasili in kako? Ali je bilo za sodelovanje potrebno kakšno predhodno znanje ali je lahko sodeloval vsak?

Predhodno znanje iz prve pomoči ni bilo potrebno, saj smo vse pridobili na 192-urnih tečajih in seminarjih, ki so bili obvezni in na praktičnih usposabljanjih, ki jih je organiziral Štab civilne zaščite. Naučili smo se vse potrebno: triažo, kako določiti prioriteto ranjenca, ga imobilizirati, do konca oskrbeti in na nosilih odnesti do postelje. Ob nedeljah smo se udeleževali tudi občinskih in medobčinskih tekmovanj, kjer smo imeli svojo vodjo in bili formirani v ekipe po 4–5 članov. Pred komisijo smo morali oskrbeti

»navideznega« ranjenca z določeno poškodbo, člani komisije so nas nato ocenili. Tekmovanja so se mi zdela nadvse koristna, saj smo se resnično naučili kako ravnati takrat, ko morda gre za življenje.

Vojna je trajala deset dni in v tem času je bilo potrebno izkazati izjemen pogum, vztrajnost in moč. Te je kdaj stisnilo pri srcu, zaskrbelo? Je bila morda zaskrbljenost prisotna zaradi kakšnih dvomov o osamosvojitveni vojni ali si se neodvisnosti veselila?

Za vse je bila to nova izkušnja. Tudi za nas, člane civilne zaščite. Bali smo se, ali bomo kos nalogam, za katere veščine smo sicer pridobili, vendar vse je drugače, ko gre zares. Takrat ni popravkov.

Čeprav vojna ni bila dolga, je pustila svoj pečat. Tudi stiskalo nas je pri srcu, nas skrbelo, kako in kdaj se bo vse to končalo. Spremljali smo in poslušali medije ter pričakovali dober izid, katerega smo se neizmerno veselili.

Tako izkušnjo, kot je vojna, si vsak zapomni. Se ti je kakšen dogodek med opravljanjem dela v civilni zaščiti še posebej vtisnil v spomin?

Izkušnjo, ki sem jo doživela med vojno kot članica civilne zaščite, enote prve pomoči, si bom zapomnila za vedno. Že to, ko smo se zjutraj postrojili različni pripadniki civilne zaščite, radisti, gasilci in ostali ter poslušali navodila in nestrpno čakali na nadaljnje naloge. Zapolnili smo kar celo dvorišče Osnovne šole 2.

Dvorišče Osnovne šole 2 v Murski Soboti danes

(Vir: <https://sobotainfo.com/tags/osnovna-sola-ii-murska-sobota>)

Če bi se lahko še enkrat odločila, bi storila enako in sodelovala s civilno zaščito?

Le malo žensk nas je bilo v tem našem štabu. Zato sem toliko bolj ponosna na to izkušnjo, ki se je na srečo za nas dobro končala in nas pripeljala do močno željene neodvisnosti. Ponosna sem, da sem bila delček v mozaiku in bi, če bi bilo potrebno, ponovno storila enako.

Z njenim pričevanjem so se potrdile moje predpostavke, da je bila, podobno kot danes, tudi v tedanjem času, vloga civilne zaščite organizirana po načelu državljanske dolžnosti, ki se začne z 18. letom in pri moških traja do 63. leta, pri ženskah pa do 55. leta starosti. Služila je zaščiti, reševanju in pomoči ob primeru hujšega napada jugoslovanske vojske na slovenskem ozemlju med osamosvojitvijo, v kolikor bi ta v večji meri prizadela civilno prebivalstvo.

K sreči je osamosvojitvena vojna trajala le deset dni in ob tem ni huje prizadela civilnega prebivalstva na območju Murske Sobote. Kljub temu velja poudariti požrtvovalnost in pogum vsakega posameznika, saj kaže na njegovo zvestobo, pripadnost in pripravljenost priskočiti na pomoč sočloveku in slovenskemu narodu.

Spomenik, postavljen v poklon braniteljem v Murski Soboti

(Vir: <https://fotoport.hu/svn/pomurska/murska-sobota-spomina2.htm>)

Ta ljubezen do domovine se je izkazala tudi z večinsko podporo Slovenk in Slovencev na plebiscitu za osamosvojitve Slovenije, z aktivnim vključevanjem posameznikov v enote civilne zaščite v času vojne in marsičem drugim, vse z namenom, da dobijo

prebivalci Slovenije pravico do samostojne in neodvisne države, ki jim bo predstavljala ljubeč in edinstven dom.

Kot predstavnica mladih sem mnenja, da se ne zavedamo dovolj, v kakšni čudoviti državi živimo. Marsikdo sanja o razkošnejši državi in ob tem ne odpre oči, ne ugleda lepote naše države, za katero so se s takšnim pogumom in nezanemarljivim številom odrekani borili naši predniki. Upam, da si bomo tudi mlajši prizadevali ohranjati enake vrednote in bomo vedno pripravljeni nesebično pristopiti in pomagati. Navsezadnje, takšna enotnost nas je pripeljala do neodvisnosti.

Zara BERTALANIČ

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. r.

Mentorica: Suzana RAUTER, profesorica zgodovine in geografije

Lana ŠKEDELJ, OŠ I. Murska Sobota; Mentorica Lukrecija MARIČ;
Sponzor LK Murska Sobota

BOJI MED DESETDNEVNO VOJNO V HRASTJU-MOTI

»Zgodovina je učiteljica življenja,« nam pravi vsem dobro znana fraza. Iz nje se učimo in poskušamo, da ne ponavljamo starih napak. Ponuja nam različne in večplastne vidike spoznavanja preteklosti. Slednjo lahko preučujemo z raznolikimi viri. V tem eseju sem se kljub različnim možnostim odločil za kombinacijo materialnih in ustnih virov.

Prihajam iz desnega brega Mure, iz kraja po imenu Bučečovci, vasi, ki je dokaj blizu Hrastja-Mote v občini Radenci. V času vojne za neodvisnost je bil ta kraj na poti Jugoslovanski ljudski armadi (JLA) proti mejnemu prehodu Gornja Radgona, ki je bil ena osrednjih tarč. Seveda je bilo dogajanje v Gornji Radgoni veliko burnejše, vendar je tudi v Hrastju-Moti prišlo do napetosti. Najprej bom okvirno predstavil dogajanje na desnem bregu reke Mure, nato pa še podrobneje predstavil dogajanje v Hrastju-Moti.

Vojna za neodvisnost Slovenije se je začela 27. junija 1991, kmalu po osamosvojitvi. Slovenijo sta branili Teritorialna obramba (TO), predhodnica slovenske vojske in milica, današnja policija. Slednjima je posvečeno tudi obeležje v Hrastju-Moti. Vojaški nastop JLA je bil v prvi fazi uperjen proti slovenskim mejam in letališču Brnik, torej je bil ena izmed ciljnih točk mejni prehod v Gornji Radgoni. 27. junija je iz smeri Varaždina proti Gornji Radgoni začela prodirati kolona JLA pod poveljstvom polkovnika Borisa Popova. Zaradi odpornih točk TO se je razdelila v več kolon. Ena kolona treh tankov, enajstih oklepnih transporterjev in enajstih spremljevalnih vozil, ki jo je po vrnitvi v Varaždin prevzel polkovnik Popov, je skozi Štrigovo in blokade pri Razkrižju prodrla naprej do Veržeja, kjer se je čez noč ustavila na železniški postaji. 28. junija so se začeli spopadi v okolici Radencev. V Gornji Radgoni so pripadniki JLA zavzeli mejni prehod. Enota JLA je občasno prižigala motorje na tankih in premikala vozila. Sčasoma je postalo jasno, da se v Radgoni ne bo vdala zlepa, zato so enote TO 2. julija ob 14.30 dobile ukaz za napad. V bojih je bilo poškodovanih veliko civilnih objektov. 3. julija je pri Radencih bila dokončno ustavljena oklepna kolona JLA, ki je prodrla s Hrvaške, da bi pomagala obkoljeni enoti na mejnem prehodu Gornja Radgona. 3. julija je bil dovoljen umik oklepni koloni iz Gornje Radgone. Vojna se je uradno končala 7. julija.

Hrastje Mota je odličen kraj za podrobnejšo raziskavo, ne samo zaradi bližine, je namreč tudi večletno prebivališče moje babice Marjete Žbontar, katere spomine sem v eseju v obliki njene pripovedi tudi zajel. O dogajanju priča tudi obeležje v bližini kapelice v Spominskem parku Hrastja-Mote, postavljeno 24. oktobra 2020.

Obeležje v Hrastju-Moti
(Foto: F. Zver)

Moja babica se je rodila 27. januarja 1955. Med vojno za Slovenijo je živela v hiši na začetku vasi, z možem in dvema otrokoma, moja teto in mojo mamo. Tedaj je bila stara 36 let.

Babica je povedala: »Bilo je petkovo jutro, 28. junija 1991. Ostala sem doma in nisem šla v službo, ker bi hčerki v primeru nevarnosti ostali sami. Že tako so se napovedovale napetosti na tem območju. Ob zajtrku smo po radiu poslušale o koloni oklepnih vozil, ki je prodirala iz Razkrižja. Ko smo jedle, se je hiša začela tresti in je bobnelo. Pogledale smo skozi okno in smo v ovinku zagledale tanke. Na začetku vasi Hrastje Mota je obstala kolona vozil. S hčerkama sem bila sama, saj moža ni bilo, ker se je vračal iz službe in je barikada ovirala prehod do hiše, ki je stala neposredno ob cesti na začetku vasi. Mož je ostal pri drugi družini v vasi. Skrivale smo se pod posteljo v zgornjem nadstropju, kar pa glede na razmere ni bilo najbolj pametno. Vmes smo pogledovale skozi okno in v nekem trenutku je bila tankovska kupola obrnjena v našo hišo. Zelo nas je bilo strah, ker nismo vedele, ali se bo nekemu vojaku »utrgalo« in bo

začel streljati. Strah nas je bilo tudi vdora vojakov JLA v hiše in ropanja. Prav tako ni bila zanemarljiva skrb za materialno škodo.

Približno 100 m v stran v središču vasi je bila barikada, ki so jo postavili vaščani in TO. Barikada je bila sestavljena iz tovornjakov, ki pa so jih tanki hitro odstranili. Slednji so nato odbrzeli proti Gornji Radgoni. Zaradi napovedi prihoda drugega konvoja so nas obiskali predstavniki TO in nam ukazali, da se moramo odseliti iz območja. Najboljša izbira je bila moja mama, ki je živela v Murščaku. S sabo smo vzeli samo najnujnejše stvari. Pri njej smo z velike višine in dobrega razgleda opazovali boje, 3. julija med TO in JLA, ki so potekali na njivi neposredno poleg naše hiše v Hrastju-Moti. Ko smo bili pri mami, so preko Murščaka letela letala JLA. Ko so preletavala območje, smo se poskrili. Enkrat se je nad Hrastje Moto vil dim in se je mož ustrašil, da gori naša hiša in je pozneje od šoka potreboval medicinsko pomoč. Ker je bila TO za našo hišo, nas je ob vrnitvi domov pričakalo zlomljeno okno od strellov. V garaži smo našle tudi tulec od naboja. Sosedje so odnesli še slabše. Med drugim jim je odkrilo streho. V okolici hiše je bilo veliko ostankov hrane (konzerve), krvavih oblačil in šrapnelov granat. Slednje smo našle tudi v žaluzijah. Na dvorišču so bile luknje zaradi streljanja. Naš vrt je bil prazen, saj so si lačni vojaki nekako morali priskrbeti hrano.

Tam je bil tudi poškodovani helikopter JLA, ki je moral zasilno pristati v okolici hiše. Malce nas je bilo strah helikopterja, ker nismo vedeli, zakaj točno je tam, okoli njega pa so hodili pripadniki TO, ki so ga še dolgo zatem stražili. Stražarjem sem tudi kuhala kavo in jim prinesla kakšne malenkosti za pojesti. Pozneje je JLA prišla ponj. Ob tem smo si močno oddahnili, saj so se končale skrbi okoli helikopterja. Tudi po vojni so se ponoči občasno slišali streli, ob katerih nas je bilo zelo strah. Enkrat so na vrata prišli specialci TO, ki so spraševali, če smo kaj videli ali če smo slišali strele. Zelo smo bili srečni, da smo ostali živi in da ni bilo večje materialne škode.«

V čast mi je bilo prisluhniti življenjski zgodbi moje babice ter pripovedovanjem o bojih v Gornji Radgoni in okolici. Nisem si namreč mislil, da je zgodba tako napeta, in da je bilo toliko dogajanja. Mnenje, da med vojno za Slovenijo ni bilo neke prave nevarnosti in da je večinoma pretiravanje, se mi zdi sedaj popolnoma zgrešeno. Menim, da je dobro, da tudi mladi pokukamo v zgodovino in jo raziščemo ter zaužijemo njene nadvse zanimive zgodbe.

Viri:

19. spominski pohod ob meji – 3. julija 1991 se ni umikala le oklepna enota iz Gornje Radgone, ampak je bil to simbolni začetek umika JLA iz Slovenije. Dostopno (20. novembra 2021) na: <http://zvvs.si/?stran=novica&id=2687>.

Gornja Radgona, bojni spopad. E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti. Dostopno (20. novembra 2021) na: <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/clanek/gornja-radgona-bojni-spopad/>.

Slovenska osamosvojitvena vojna. Wikipedija. Dostopno (20. novembra 2021) na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenska_osamosvojitvena_vojna.

Filip ZVER

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. r

Mentorica: Suzana RAUTER, profesorica zgodovine in geografije

Ostanki barikade v Hrastju-Moti po prodoru oklepne kolone 28 junija 1991.

Foto arhiv: OZVVS Gornja Radgona

GORIČKI NEMCI

Znan rek pravi, da ima vsaka vas svoj glas in s tem ponazarja narečno raznolikost slovenskih in prav tako prekmurskih vasi. Če na jugu Prekmurja »gučijo markovsko"«, se na severu »goričko gučij«, na vzhodu pa se sliši še kakšna »magyar szó« (madžarska beseda). Tako kot je bilo Prekmurje jezikovno pestro, je bila pestra tudi narodnostna sestava naše pokrajine. Poleg Slovencev danes na tem območju živijo še Madžari, Romi in tudi Hrvati, včasih pa so živeli še Avstrijci.

Na območju Goričkega, ob potoku Kučnica, se je naselilo nemško govoreče prebivalstvo. Nastale so vasi Gerlinci, Kramarovci, Fikšinci in Ocinje. Upravno so bile nekaj časa dodeljene Avstrijski Štajerski, cerkveno pa so spadale pod župnijo Sv. Helene oziroma Pertočo, ki je bila pod Madžarsko. Skozi zgodovino se je meja med Avstrijo in Madžarsko nenehno selila, v času turških vpadov je bila na Ledavi, kasneje spet na Kučnici. V skupni državi Avstro-Ogrski meje vojvodin in nadvojvodin niso imele velikega pomena, saj je vsem vladal isti cesar, se je pa to spremenilo po koncu 1. svetovne vojne.

S podpisom Trianonske pogodbe so vasice pripadle novonastali kraljevini SHS. Rezultati prvega štetja prebivalstva, opravljenega s strani srbske nadoblasti v vasi Fikšinci, so pokazali, da je v vasi živel 381 prebivalcev, od katerih se je 364 opredelilo za Avstrijce in le 17 za Slovence, vsi so se pa opredelili za katolike. Ko so si med drugo svetovno vojno okupatorji razdelili slovensko ozemlje, so bile te vasice zaradi pretežno nemško govorečega prebivalstva priključene Tretjemu rajhu. Ko je Rdeča armada osvobodila to ozemlje, je poveljna oblast mejo med Jugoslavijo in Avstrijo spet postavila na Kučnico in obračunala z avstrijsko manjšino na Goričkem.

Tudi moj praded Richard Holsedl, rojen 1913, izhaja iz nemško govoreče družine, ki pa se je skozi čas asimilirala med slovensko govoreče prebivalstvo. Njegova starša sta sicer znala prekmursko narečje, toda pisala in brala sta le v nemškem jeziku. Richard se je šolal na murskosoboški gimnaziji in jo uspešno končal, ker pa za nadaljnje šolanje ni bilo na razpolago potrebnega denarja, sta ostala na izbiro le dva študija, bogoslovje in vojaški študij. Ker ni hotel iti po stopinjah svojih bratov, ki so bili duhovniki, se je odločil za vojaški študij in postal oficir. Bil je miner in je deloval v Beogradu, kjer je od kralja Petra II. Karađorđevića dobil nagrado, zlato plaketo in sabljo s kraljevim grbom.

Ko je Hitler aprila 1941 napadel Jugoslavijo, je dobil nalogo, ki mu je omogočila vrnitev domov, vendar je na svoji poti proti domu moral minirati most, ki je vodil čez reko Muro. Domov se je vračal s kobilom, ki mu je kot oficirju bila dodeljena. Na poti pa ga je čakalo mnogo ovir, potekali so namreč nenehni boji, zato je večkrat poiskal zatočišče na kakšnem pokopališču ali v cerkvi, saj je po vojaškem pravu streljanje teh objektov prepovedano. Kljub težki poti mu ni ostalo dosti časa, da bi se doma spočil. Kmalu po prihodu domov je bil namreč vpoklican v nemško vojsko in poslan na rusko fronto. Na fronti je bil ranjen in prepeljan v Kopenhagen v Lazareti, kar ga je rešilo, saj je veliko ostalih padlo na tej fronti. Ko je bil na Danskem, so se zavezniki že prebili do Nemčije in jo premagali. Zapustil je bolnišnico v Kopenhagenu in se peš podal proti domu. Na poti je videl bombardiranja nemških

mest in prodor Rdeče armade. Vojaki Rdeče armade so ga tudi ujeli, ker pa je bil jugoslovanski državljani, so ga izpustili in mu dali odpustnico. Domov je prišel peš, izmučen, umazan, sestradan, poln bolh in uši in ravno v času, ko se je tudi v Prekmurju zadrževala Rdeča armada. Vaščani Fikšincev so se bali Rusov in ga zato kot vojaka v nemški vojski obtožili sodelovanja z okupatorjem. Rusi so jim verjeli, ga prijeli in hoteli ustreliti, rešila pa ga je odpustnica, ki jo je dobil na poti proti domu.

Podobno kot njega je povojna oblast skoraj vse goričke Avstrijce obtožila sodelovanja z okupatorjem. Prebivalci, ki so med vojno postali del Velike Nemčije, so bili primorani hote ali ne hote sodelovati z okupatorjem. Čeprav se njihovo mišljenje mogoče ni skladalo z nacistično ideologijo, so bila eksistencialna vprašanja tista, ki so jih prisilila v stik z okupatorjem. Novonastala država pa ni hotela ločiti razlogov za kolaboracijo,

Richard Holsedl v vojaški opremi (Vir:..

Richard Holsedl v vojaški opremi
(Vir: družinski arhiv)

temveč je vse kolaborante obravnavala enako in nad njimi izvajala, podobno kot Stalin v Rusiji, čistke. To so občutili tudi Avstrijci na Goričkem s strani jugoslovanske oblasti. Morali so zapustiti svoje domove, vzeli so lahko le najnujnejše, in se preseliti v Avstrijo. Tako so se oblasti znebile nemško govoreče manjšine. Vasi ob meji so se skoraj izpraznile, zato je oblast naselila v njihove domove ljudi iz drugih predelov Slovenije. Pogosto so bili to ljudje, ki prej niso imeli nič, kar naenkrat so dobili dom, zemljo in delo. Ker pa niso bili vajeni kmečkega življenja in niso bili sposobni upravljati svojih posesti, so nekoč bogate vasi ob Kučnici začele nazadovati.

O izgonu nemško govorečega prebivalstva iz območja Goriškega priča tudi spominsko obeležje, ki je nameščeno na zunanji fasadi cerkve Marije Snežne v Fikšincih. Na granitni plošči je v nemškem jeziku zapisano: *»Heilige Maria bitte für alle, die schuldlos von ihrer Heimat vertrieben wurden im Jahre 1945–1946«*, kar v prevodu pomeni: *»Sveta Marija prosi za vse, ki so nedolžni bili izgnani iz njihove*

domovine v letu 1945–1946«. Spominska plošča ob kipu Marije Snežne (Foto: T. Perša)

Ploščo so postavili izgnani prebivalci Fikšincev, z namenom, da se na njihov izgon naj ne pozabi.

Kot vidimo, etnična in jezikovna pestrost na ozemlju Slovenije s katero se radi hvalimo, ni več tako pisana, kot je mogoče bila pred nekaj desetletji ali stoletji. Razlogov za manjšanje pestrosti je več: nekateri, tako kot zgoraj predstavljeni, so politični razlogi, spet drugi, danes bolj aktualni, pa so posledica migracij, globalizacije in tako lahko rečemo, da smo priča formiranju nove kulture, enake skoraj po vsem svetu.

Zato je sedaj bolj pomembno kot kadar koli prej, da ohranimo vrednote, običaje, jezike in narečja naše kulture, ki se še niso pozabili. Etnologi odkrivajo običaje in vrednote naših prednikov, ki so že davno, ravno zaradi nezavedanja o dragocenosti le-teh za kulturo naroda, utonili v pozabo. »Gorički Nemci« so poskrbeli, da se jih ne bo pozabilo s prej omenjenim obeležjem, nam pa ni treba postavljati spomenike ali izumljati kulturne praznike, saj že majhna dejanja znotraj družine lahko pripomorejo k ohranitvi marsikatero kulturne značilnosti našega naroda.

Tine Fujs PERŠA

Gimnazija Murska Sobota, 4. r

Mentorica: Melita FRANKO, profesorica zgodovine in sociologije

ZGODBE, VREDNE OHRANJANJA

Zgodbe, ki pripovedujejo o preteklosti naše domovine, so dragocene. Na zgodovino nas torej ne opominjajo le spomeniki ter razni pisni viri, temveč tudi zgodbe iz prve roke. Srečo imamo, da lahko še vedno prisluhnemo preživelim iz druge svetovne vojne. In zakaj ravno druga svetovna vojna, se morda sprašujete. Odgovor je preprost: te zgodbe namreč počasi izginjajo, saj se prebivalstvo stara, mnogo ljudi pa ima tudi težave s spominom. Zato sem se odločila, da bom na ta način skušala ohraniti vsaj del zgodb iz naše preteklosti.

Intervjuvala sem gospoda Maksa Reiterja, ki je bil rojen 1. oktobra 1930 v Krištancih, kjer je tudi odraščal in živi še danes. Njegova zgodba je najbolj pretresljiva zgodba iz časa vojne, kar sem jih kdaj slišala. G. Reiter je bil kot otrok jetnik v Stalag XVIII-B/Z taborišču v Mariboru. V jetništvu je bil sam, njegove družine ni bilo ob njem. S prijateljem lvekom je vsak dan znova trepetal, ko so izbirali jetnike za odstrel. Vsak dan znova je prosil, da ta ne bi bil njegov zadnji. Tako sem med intervjujem opazila, da mu je ob pripovedovanju zgodbe pritekla tudi kakšna solza. Nepričakovano, a razumljivo, saj si mi, ki teh grozot nikoli nismo doživeli, vse to težko predstavljamo. Spomine mu je pomagala obujati tudi žena Jožefa, ki je rojena 3. marca 1931. Tudi njej so se ob pripovedovanju vrnili temni spomini. Maks je tako eden izmed redkih še živečih jetnikov iz tega taborišča, njegova zgodba je tako še dragocenejša in vredna, da se zabeleži in ohrani.

»Partizani so pri sosedovih imeli sestanek. Moja teta, ki je tam živela, je dekleta, ki so bila dovolj stara, poklicala na sestanek. Vodila ga je neka Vida s Primorske, ne spomnim pa se, ali je imela partizansko ime ali ne, saj so partizani tistega časa dobili drugo ime zaradi tajnosti. Sam sem bil kot otrok zelo radoveden, s starejšo sestro Irmo sva šla na sestanek, na katerem so tistega časa popisovali tudi prisotnost. Nekega dne so se Kozaki dokopali do seznama in so vse, ki so bili na njem, kasneje pobrali in odpeljali.

Še sedaj se spomnim, kako so prišli po mene, Irmo, sosedo, gospo Bežan iz Šalincev ter mnoge druge. Nismo vedeli kam bi bežali, da bi se skrili pred njimi. Vsakega posebej so zasliševali, da bi pridobili informacije o skritem sestanku, po zaslišanju pa so nas vse zaprli v sobe, v katerih smo imeli le eno stranišče ter posteljo. To je bilo

zaprto okolje in od doma smo lahko prejeli le pakete s hrano, saj je te zelo primanjkovalo. Starši so nam tako lahko poslali zaseko, kruh, tunko ... Leta 1945 je mene in Stanka Trstenjaka tovorni avto odpeljal v Maribor v arest. Tam smo bili zaprti v 3. nadstropju, čisto na koncu hodnika. V sobi sem bil skupaj s fantom, ki sem ga klical Ivek, s katerim sva se zelo hitro spoprijateljila. Njemu so doma na pragu ustrelili očeta, pri Muri pa še tri sestre, on in mati pa sta bila zaprta v istem taborišču kot jaz. Čez čas je prišlo do bombnega napada. Zgradba, v kateri so nas zadrževali, je bila ograjena s tri metre visokim zidom, ki je ob bombnem napadu utrpel veliko luknjo. Skozi to luknjo so bežali jetniki iz spodnjih nadstropij, mi pa žal nismo mogli iz sobe, saj smo bili zaklenjeni in nam nihče ni odprl. Čez čas nam je nekdo le odprl vrata, tako da sva z Ivekom lahko poskušala priti do luknje. Na hodniku sva zagledala skladišče za hrano in prvo preverila, če imajo še kaj za jesti. Na srečo sva vsak našla kolaček kruha, ki pa sva ga morala skriti. Če bi naju dobili, bi naju ustrelili. Ko sva zbežala ven proti luknji, sva zagledala neko bolnišnico na drugi strani, takrat pa je k nama pribežala ženska, ki nama je povedala naj ostaneva, saj so na pobegle že streljali z orožjem.

Spomnim se še vagonov na bližnji železnici, ki so bili polni municije. Tedaj so vojaki vzeli tiste naboje ter z orožjem pokali kot še nikoli. Ni nama preostalo drugega, kot da se vrneva v jetništvo. Naslednji dan naju je oficir poklical na hodnik, kjer je bilo že 20 ljudi, ki so jih nato poslali na streljanje. Kasneje je poklical še mene in Ivana Šnajderja. Na srečo nama je predal le papir, ki nama je pomenil vse na svetu – predal nama je odpustnico, ki jo hranim še danes. Tako sva se dva mlada fanta, brez da bi vedela kje sva, odpravila proti domu, vendar nisva hodila po glavni cesti, saj bi naju tam lahko hitro ustrelili. Pri neki hiši sva prosila kruha, vendar ga žal nisva dobila. Čez čas sva prišla do Kokoričev in tam sem se po čudežu spomnil na Viktorja, ki naju je s kolesom peljal domov.

Iz jetništva so kasneje prišle še soseda Micka, moja sestra Irma ter ostala mlada jetniška dekleta. Bili so hudi časi, nismo imeli ne hrane, ne pijače. Žena se spominja, da so na Cvenu Nemci poleg njih naredili barake po navodilih samega Hitlerja. Nekega dne, ob sedmih zjutraj, so Angleži načrtovali napad na te barake, vendar do njega ni prišlo, saj se je vojna končala. Ko smo bili majhni, pa smo morali iti k Muri kopat vojne jarke. Nekega jutra sem šel po železnici k Muri, ko sem zagledal Kozake, kako so jahali črne konje proti našim krajem. Preverjat so šli, kje so skriti partizani, saj jim je nekdo izdal, da se skrivajo pri Prelogovih. Srečo sta imeli le hčerki, ki sta šli kopat jarke tako

kot jaz. Videli sta Kozake in zbežali k sorodnikom ter se tako rešili smrti. Kasneje so Kozaki prišli k Muri in ju iskali, vendar zaman.»

Maks in Jožefa Reiter. Foto: S. Štajner

Druga svetovna vojna se je začela 1. septembra leta 1939 z nenapovedanim, vendar pričakovanim napadom nemških čet na Poljsko. Poljsko je, v skladu s tajnim nemško-sovjetskim dogovorom, 17. septembra 1939 napadla tudi komunistična Sovjetska zveza. Leta 1940 je sledil napad Nemcev na Norveško, Dansko, Francijo, Belgijo, Luksemburg in Nizozemsko. Aprila leta 1941 pa sta nemški napad utrpeli tudi Kraljevina Jugoslavija in Grčija, junija tudi Sovjetska zveza. Vojna je istega leta postala svetovna z napadom na Pearl Harbour. Končala se je leta 1945 z zmago zaveznikov nad Nemčijo in Japonsko.

Stalag XVIII-B/Z je taborišče, ki je bilo v Mariboru ustanovljeno kot podružnica Stalaga XVIII-D, ki pa je bilo nemško taborišče za vojne ujetnike. Tega taborišča veliko ljudi ni preživelo, tisti redki preživeli pa so se učakali težko pričakovanega dne izpusta. Slednjim se je doživljanje teh težkih trenutkov še posebej vtisnilo v spomin. Teh trenutkov se še vedno spominjajo s solzami v očeh.

»V letu 1941 je bilo usmrčenih 360 ljudi, v letu 1942, ki predstavlja vrhunec okupatorskega nasilja, pa 1367. Poleti 1942 sta se zgodila pomora v Starem piskru v Celju (100) in v Mariboru so bile izvršene največje (143 žrtev) represalije. Talce so nacisti usmrčevali vse do aprila 1945. Vseh talcev ter vseh iz okupatorskih in kolaborantskih zaporov jih je bilo usmrčenih 4886. Nemška vojska je imela na desnem bregu izkopane strelske jarke, v katerih so bili vkopani, s tem so bili zelo učinkoviti v boju z vojniki Rdeče armade, ki so hoteli na vsak način na nasprotni breg reke. Boji ob Muri so potekali vse do kapitulacije Nemčije« (Pridobljeno 29. novembra 2021 na naslovu: <https://cutt.ly/OT5XJxy>).

V odlomku je razviden podatek o katerem mi je pripovedoval tudi moj intervjuvanec gospod Maks Reiter. Ta odlomek potrjuje verodostojnost njegove izjave, saj mi je pripovedoval o vsakodnevnih odstrelkih v taborišču v Mariboru. Gospod mi je z nasmeškom na obrazu dejal, da ima odpustnico iz taborišča shranjeno še do tega dne, obljubil mi je, da jo bo skušal poiskati, saj mu je le ta pomenila največje olajšanje, kar jih je kdaj občutil. Podatek, da so ob Muri bili izkopani strelski jarki, potrjuje zadnji del izjave gospoda Maksa Reiterja, ki mi je zaupal, da so strelske jarke bili primorani kopati otroci, ki tisti čas niso imeli možnosti obiskovanja šole.

Zgodbe, ki kujejo našo preteklost ter hkrati tudi vplivajo na nas, so zelo dragocene, tako jih moramo za vsako ceno zaščititi in ohranjati. Na zanimiv in pristen način predstavljajo zgodovinsko dogajanje v naših krajih. O tem, kako so živeli nekoč, gotovo raje izvemo iz pripovedovanja domačinov, kot pa samo preberemo v kateri izmed knjig, ki zgodbe pogosto posplošujejo. Ugotavljam, da preživeli iz druge svetovne vojne zelo radi delijo svoje zgodbe, čeprav se jim ob pripovedovanju povrnejo travme, ki so jih preživeli v mladosti.

Saša ŠTAJNER

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. r.

Mentorica: Suzana RAUTER, profesorica zgodovine in geografije

MAJHNA DRŽAVA, VELIK NAROD

Pred razpisom za natečaj Spominska obeležja pripovedujejo o času vojne za Slovenijo nisem vedela veliko. Za spominski plošči na objektu policijske uprave Murska Sobota mi je bilo mar toliko, kot za sosedova jabolka in niti pomislila nisem, da so bili člani moje družine udeleženi v vojni in v boju za državo v kateri živim. Po pogovoru z mamom Tanjo Kočar Vučko (rojeno 1972) in dedkom Janezom Kočarjem (rojenim 1942) sem kaj hitro ugotovila, da je osamosvojitvena vojna pred tridesetimi leti, čeravno kratka po obsegu, pomembna za zgodovino in narodno zavednost Slovencev.

Ob pogovoru sem izvedela za pretresljive dogodke, ki so jim bili priča moji bližnji. Največ govora je bilo o barikadah, postavljenih na cestah do meje z Madžarsko in Avstrijo ter o miniranem mostu nad reko Muro. Barikade so oteževale prehod sovražnim silam. Največkrat so bile postavljene v obliki tovornjakov in drugih vozil in poskušale preprečiti gladko prehajanje tankov v osrčja mest ali vasi.

Mojo mamu, ki je bila takrat stara devetnajst let in se je vračala iz Maribora, je presenetil nepričakovan dogodek na avtobusu. Šofer je pripeljal do Radencev, dlje pa si ni upal, saj so mu sporočili, da so minirali most med Radenci in Petanjci. Po mamu in njeno sošolko so se pripeljali starši z osebnim avtomobilom in ju domov odpeljali po daljši poti, ki ni potekala brez strahu. Ljudi so nenadna nasprotovanja z jugoslovanske strani močno odbila, saj so se pred kratkim veselili nagovora na Trgu republike v Ljubljani in s pričakovanjem zrl v prihodnost mlade države. Nekaj jugoslovanskih nasprotovanj se je sicer pričakovalo, a tako močnih in agresivnih še zdaleč ne.

Dedkov spomin seže daleč, zato se rad spominja časov bivanja v nekdanji SFRJ. Ker s tedanjo oblastjo ni imel težav, je bil Titov podpornik. Ko ga obiščem, mi večkrat pokaže njegov portret, potem pa se pogovarjava o takratnih razmerah, življenjskem standardu in priučenih vrednotah. Sam razmišlja, da se je razkol med pestro narodnostno mešanico začel dogajati ravno po smrti Josipa Broza Tita. Zaradi centralizma so se počutili izkoriščane. »Bratstvo, ki nam je takrat pomenilo ogromno, ni moglo več skrivati razlik, ki so leto za letom prihajale na dan,« pravi dedek. Slovenci so uvideli osamosvojitveno priložnost, zato upi in želje še iz časa Prešerna niso bili več skrivnost.

Ko so letala prvič začela preletavati Mursko Soboto so dedek, babica in moja mama nič kaj hudega sluteč odprli vrata, pritekli ven in letalom začeli mahati. To so namreč bili navajeni početi še iz časov Jugoslavije. Veselje je hitro zamrlo, ko je letalo odvrгло bombo na most, blizu murskosoboškega kopališča in vojašnice. Spoznali so, da bo treba iti v zaklonišče. V njihovem primeru jim je le-to predstavljalo domačo klet, v katero so se poleg njih skrili tudi sosedomi, hišnika iz Maribora in domači petelin Pipi, ki se je hrupa na smrt prestrašil. V naslednjih dneh so zaklonišča opremili z živili, pijačo in ležišči, sirena pa jih je opozarjala na konec nevarnosti iz zraka. Tiste dni je bil vseprisoten strah, tekanje v zaklonišče in iz njega pa dobro organizirana akcija. Murska Sobota je bila po 2. svetovni vojni prvo mesto v Evropi, ki je bilo napadeno iz zraka.

Spoznali so, da se jugoslovanska vojska iz območja novo nastale države ne bo umaknila tako hitro kot so upali na začetku. Čez nekaj dni so izvedeli, da so se Slovenci, ki so prej služili v JLA, odločili pobegniti v rodno domovino, saj so se znašli v situaciji, ko bi morali napadati lasten narod.

Slovenski branilci so na mostovih in cestah postavljali barikade, da bi tankom preprečili prehod, pripravili so mine, da bi mostove po potrebi razstrelili. Začeli so pogajanja z jugoslovansko vojsko na mejnih prehodih z Gederovci in Kuzmo. Po Sloveniji so bila pogajanja različno uspešna. Prvi državljani Slovenije je padel v Radgoni, dedek se žrtev ali ranjenih v Murski Soboti ne spominja. Slovenci so se pripravljali na vnovične napade in začeli z načrtovanjem obrambe. Ključno je bilo sodelovanje slovenskih branilcev in prebivalstva.

Maminega brata, ki se je vračal iz Ljubljane, je zračni napad presenetil v Murski Soboti. Zatekel se je v zaklonišče pri tovarni Mura. Po Murski Soboti je bilo postavljenih dvaindvajset zaklonišč, ki so lahko sprejela tudi do tristo ljudi. Dedek omenja zaklonišča pri občini, blokii, ekonomski šoli in tovarni Mura.

Dobro se zavedam, da ima vsaka oblast, še posebej centralistična, pomanjkljivosti in slabosti. S to mislijo sem se naučila ceniti boj in požrtvovalnost naših rojakov, ki so v boju za samostojnost pokazali ogromno voljo, ki je leta 2021 mnogokrat pozabljena. Čeravno je bila vojna razmeroma kratka, je bilo teh deset dni dovolj, da smo dokazali suverenost in odločenost, da vodimo in odločamo kot narod v lastni državi.

Naj sedma kitica Prešernove Zdravljice, ki je naša himna, budi našo narodno zavest in nas opominja na pomen enotnosti, ki nas je pred tridesetimi leti povzdignila v Evropi kot konkurenčno in odprto državo, kateri vladata razum in sloga.

Viri:

Kočar, Janez. Intervju, 31. oktober 2021.

Kočar Vučko, Tanja. Intervju, 7. oktober 2021.

Pogledali smo v notranjost enega od soboških zaklonišč. Dostopno (8. februarja 2019) na: <https://sobotainfo.com/novica/lokalno/foto-video-pogledali-smo-v-notranjost-enega-od-soboskih-zaklonisc/459407>.

Slovenska osamosvojitvena vojna. Dostopno (24. novembra 2021) na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenska_osamosvojitvena_vojna.

Eva VUČKO

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. r.

Mentorica: Suzana RAUTER, profesorica zgodovine in geografije

Alja ERJAVEC, OŠ Veržej; Mentorica Angela GABERC; Sponzor LK Ljutomer

»TURNIŠKO SKLADIŠČE«

Moja država, Republika Slovenija. Sem Slovenec, rad imam svojo državo, vendar, ali imam dovolj informacij o njenem nastanku? Kdaj so se moji starši prebudili in si rekli, *danés pa sem se prebudil v Republiki Sloveniji*, kako so se počutili? Ne vem ... Živim v Republiki Sloveniji in ugotavljam, da zelo malo vem o tem, kako je moja država nastala, zakaj je nastala, kako so moji starši to doživljali in podobno. Menim, da bi vsak državljan moral poznati zgodovino svoje države. Predvidevam, da moje neznanje izhaja iz skopih učnih snovi, kjer je premalo poudarka na tej pomembni temi in premalo objavljenih javnih podatkih o nastanku države. Zato sem se odločil, da na podlagi javno dostopnih podatkov ugotovim, ali res primanjkuje informacij o osamosvojitvi države.

Najprej sem se pogovoril z mojima staršema. Zanimalo me je, ali se spomnita teh časov. Mama je bila takrat stara enajst let in se spominja, kako je s svojim očetom bila doma, ko sta nad hišo slišala prileteti letala. Skrila sta se pod mizo in čakala, da se glasno bobnenje letal konča. Povedala je, da se je zelo bala. Oče je bil takrat mojih let in ni občutil tolikšnega strahu, spominja se le, da so se s starši bolj zadrževali v hiši, ker je tako bilo naročeno po radiu. Se pa spominjata zadovoljstva in veselja staršev ob nastanku samostojne države Slovenije.

Raziskoval sem tudi po spletu. Ogledal sem si film z naslovom Radgona 1991, Osamosvojitvena vojna v Pomurju. Predstavljeno je bilo obdobje desetih dni pred osamosvojitvijo države, z intervjuji oseb, ki so sodelovale pri osamosvojitvi. Prikazano je bilo, kako so se branile državne meje in simboli Slovenije ter kako so potekali spopadi v Gornji Radgoni.

Ugotovil sem, da so predstavili zbornik z naslovom Občina Lendava v soju osamosvojitvene vojne 1991. V Lendavi in Murski Soboti je bila ob 30-letnici samostojnosti razstava v spomin na osamosvojitev, posamezne občine pa so imele proslave s častnimi gosti.

Zanimalo me je, ali je tudi moja občina na kak način sodelovala pri osamosvojitvi. Ugotovil sem, da je v Turnišču, na eni izmed stavb podjetja Planika v bližini osnovne šole, spominska plošča. Tam so zdaj prostori Kluba mladih Turnišče. Na njej piše: »Na tem mestu je bilo v letih 1990 in 1991 tajno skladišče orožja Teritorialne obrambe«. Obležje je novembra 2015 postavilo OZVVS Lendava (Območno združenje

veteranov vojne za Slovenijo). Ob pogledu na ploščo sem se spomnil na mojega strica Augusta, ki se je med mnogimi boril za samostojno Slovenijo. Zanimalo me je, kako je on doživljal vojno, zato sem ga o tem povprašal. Sestala sva se 30. novembra 2021, ko mi je pripovedoval o svoji izkušnji in spominih.

Maja leta 1990 so štabi teritorialne obrambe po vsej Sloveniji dobili ukaz, da oddajo orožje v skladišča Jugoslovanske ljudske armade (JLA). Šestnajst slovenskih občinskih štabov teritorialne obrambe je zadržalo orožje in jih ni oddalo v skladišča Jugoslovanske ljudske armade, kot jim je bilo ukazano. Med njimi je bila tudi TO (Teritorialna obramba) v občini Lendava, ki to ni naredila, kljub velikim pritiskom in tveganju. V Sloveniji so zadržali in skrili več kot 22 tisoč kosov orožja in več kot pet milijonov kosov streliva.

Orožje in strelivo, s katerim so takrat razpolagali v celotnem Pomurju, je bilo potrebno varno shraniti in zavarovati. Eno takih skladišč je bilo tudi v prostorih današnjega Kluba mladih. Spominska plošča nas spominja na čas enotnosti in poguma, kar je danes pogosto nasprotje ob razprtijah na državnem in lokalnem nivoju.

Poleg tega so na skrivaj izvzemali tudi orožje, ki je bilo v vojašnici v Murski Soboti. Začetni režim vstopa v skladišče vojašnice je bil zelo strog, vendar je od maja do sredine septembra 1990 višji vodnik lendavske TO vso lendavsko orožje v treh vožnjah uspel izvoziti iz skladišča TO v Murski Soboti v skladišče v Turnišču. Poleg tega so podobna tajna skladišča bila tudi v posebnih prostorih lendavske Nafta, v kletnih prostorih milice Lendava in v prostorih občinskega centra za obveščanje. Pri tem delu je bilo potrebnega veliko medsebojnega zaupanja in varnosti.

Tabla na prostorih podjetja Planika v katerem je bilo skladišče. Foto: M. Pintarič

August je bil v času vojne zaposlen, petindvajset let star mož. Živel je na naslovu Ulica 4. maja v Turnišču. Okoli teden dni pred začetkom vojne je bil vpoklican v enoto TO. Skupaj z ostalimi sedemnajstimi možmi se je zbral v osnovni šoli v Dobrovniku, kjer so on in ostali vojaški rezervisti dobili orožje. Tam je ostal tri dni na čakanju, preden se je odpravil v Petišovce. V Petišovcih je branil današnjo Slovenijo večino vojne. Na dolžnosti je bil od 26. junija do 11. julija, tj. dlje kot je uradno trajala vojna. Šestindvajsetega, ko so prišli na mejo, so najprej zavarovali območje. Pod most so nastavili eksplozive, nastavili barikado s cisternami, napolnjenimi z metanolom in si sami poiskali skrivališča. Bili so skromno oboroženi. V arzenalu so imeli le eno ostrostrelsko puško in en mitraljez, ostalo so bile »navadne puške«. August je imel čast streljati z ostrostrelko, saj je z njo znal najboljše rokovati. Dva dni pred vpoklicem v vojsko je bil uspešen tudi na strelskem tekmovanju.

Mnogi, ki ne vemo dosti o tedanjih razmerah, bi mislili, da so tam živeli v umazanih jarkih, z zelo slabo higieno in zelo malo hrane. Nasprotno! Hrane so imeli v izobilju, dobivali so jo od lokalnih gostilničarjev. Ti niso hoteli, da jim tuji vojaki podrejo gostišča, zato so vojake hranili za svoje dobro. Spali so pod črnim nebom in to ne veliko časa. Celo noč so preko radija poslušali podatke o možnem napadu nasprotnika. Niso bili ravno srečni, ko so slišali, da se več oklepnikov iz Čakovca premika proti Prekmurju.

28. junija so slovenski pogajalci na petišovskem mostu čez Muro pričakali jugoslovansko četo. Na drugi strani mosta, v Murskem Središču, so se pojavili trije tanki, štirje oklepniki, pehotna vojska ter nekaj pomožnih vozil. August je čakal v svoji poziciji z ostrostrelko. Domači vojaki se kljub opazni premoči nasprotnika niso umaknili in vztrajali pri svojih zahtevah. Zgodilo se je nepričakovano. Tuja četa se je začela umikati iz Murskega Središča in se napotila proti Gibini. Jugoslovanski oficir se je očitno odločil, da noče tvegati z eksplozijo barikade. Metanol namreč gori z nevidnimi plameni, kar bi nasprotnika poškodovalo, brez da bi to videl. Pogajanje pri Petišovcih je bil torej uspeh, August ni izstrelil niti enega samega naboja. Naslednji dan je v Petišovce prispela protioklepna enota iz Murske Sobote, a zaman, saj v Petišovcih ni prišlo do oboroženega spopada.

Na koncu mi je August razložil, kaj vse je pripomoglo k zmagi Slovencev v Petišovcih. Ne le, da so nasprotnike presenetili z barikado, menda so pred prihodom tujih čet sodelovali tudi Avstrijci. Izkoristili so dejstvo, da Mura teče iz Avstrije skozi Slovenijo

proti današnji Hrvaški. Na avstrijski strani so pred prihodom Jugoslovanske ljudske armade v Slovenijo sprostili zapornice in povečali pretok Mure. Mura je do prihoda tujih vojakov zelo narasla, v Petišovcih je celo poplavljala. Možje so splezali na drevesa in tam pričakali nasprotnika. Ker nasprotniki niso mogli preko mostu v Slovenijo, so želeli prečkati reko z oklepniki. Ko so čez čas tanki in ostala težka vozila prispela do reke, so tam obstala, saj je bil nivo reke previsok. Če bi jim to uspelo, bi verjetno prodrli v Prekmurje.

Enote TO so na območju nekdanje občine Lendava med vojno imele nalogo zavzeti karavle (vojašnice ali vojaške zgradbe na mejnem območju) ter zavarovati mejne prehode in prehode Mure. Enote Jugoslovanske ljudske armade so že prvi dan vojne blokirale mejni prehod v Dolgi vasi. Postaji mejne milice so ukazali predajo mejnega prehoda. V vrstah TO je bilo čez 70 borcev iz območja današnje občine Turnišče. Tedanji pripadniki TO in milice so danes veterani. Združeni so v nepolitičnih organizacijah Združenje veteranov vojne za Slovenijo (ZVVS) in policijskem združenju veteranov Sever. Njihov cilj je razvijanje domoljubnosti in zavesti o ljubezni in spoštovanju naše domovine. Oktobra leta 2020 so se vsi veterani, ki so še med nami, zbrali na prireditvi ob tovarni Planika, kjer so obeležili tridesetletnico Manevrske strukture narodne zaščite in tridesetletnico zadržanja orožja TO.

Ali je res premalo javnih informacij o tem, kako je nastala moja država? Ne, informacij je dovolj. Najverjetneje je razlog v tem, da sem se rodil v državi, ki mi je bila že dana, nastala je že pred mojim rojstvom. Stvari, ki so nam dane in za katere se ne trudimo posebej, so nam samoumevne. Zgodovine ne doživljam na tak način kot moji starši. Ali bi vseeno moral imeti več informacij? Da, vendar ugotavljam, da je to tudi odvisno od interesa vsakega posameznika. August na drugi strani opozarja na natančnost in pomanjkljivost informacij. Že poimenovanje »desetdnevna vojna« mu ne ustreza najbolje, saj so vojaki na mejah ostali veliko dlje kot deset dni. »Vojna naj bi trajala le deset dni, a luknjo si lahko v čelo pričakal še tedne po koncu vojne«, je pripomnil.

Viri:

Radgona 1991, Osamosvojitvena vojna v Pomurju. Dostopno (5. novembra 2021) na: <https://www.youtube.com/watch?v=8oqqzGYP4ek>.

Srečanje veteranov vojne za Slovenijo v Turnišču, 2020. Dostopno (5. novembra 2021) na: <https://vestnik.si/clanek/aktualno/srecanje-veteranov-vojne-za-slovenijo-v-turniscu-816703>.

Varaški list, glasilo občine Turnišče, junij 2021. Dostopno (5. novembra 2021) na:
https://obcinaturnisce.si/Files/eMagazine/141/499039/OBCINA_TURNISCE_VARASKI_LIST_60_PREDOGLED5.pdf.

Maj PINTARIČ

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. r.

Mentorica: Suzana RAUTER, profesorica zgodovine in geografije

Zarja GOMBOC, Osnovna šola Miška Kranjca Velika Polana; Mentor Tilen ČERVEK:
Sponzor LK Lendava - Lendva

PRIPOVEDOVALI SO MI ...

Milan Osterc, upokojenec Ministrstva za notranje zadeve, aktivni udeleženec vojne za Slovenijo, je bil rojen leta 1959. Po končani osnovni šoli v Mariboru je med letoma 1974 in 1978 uspešno zaključil Kadetsko šolo za miličnike ter leta 1978 pričel z delom na Oddelku milice Cankova. V času službovanja je študiral na Višji šoli za notranje zadeve. Zaradi takratnih razmer in aktivnosti je diplomiral leta 1993.

Milan Osterc v veteranski uniformi leta 2021
(Foto arhiv: M. Osterc)

23. decembra 1990 je bil plebiscit o osamosvojitvi Slovenije. Vas je to takrat presenetilo in kako ste gledali na to?

Plebiscit me ni presenetil, saj sem kot vodja varnostnega okoliša na takratni Postaji milice Murska Sobota budno spremljal politična in tudi vsa druga varnostna dogajanja. Pri svojem delu sem se poleg rednega dela srečeval tudi z raznimi aktivnostmi, ki so bila pokazatelj in opozorilo, da se nekaj pripravlja. Vsekakor smo budno spremljali tudi to, kar se je že v letu 1990 dogajalo v sosednji Republiki Hrvaški.

Ste šli na volitve in kakšni so bili vaši občutki? Ste bili presenečeni, da je več kot 90 % volivcev volilo za?

Sam rezultat plebiscita me ni presenetil, saj se je v okolici, kjer sem takrat delal in v mojem domačem okolju, na Cankovi, že vnaprej vedelo, da smo vsi *za* in le redki posamezniki *proti*. Veliko dogodkov iz leta 1989, skozi leto 1990, je kazalo na to, da se več ne bomo podrejali oblastem v Beogradu, saj smo želeli imeti svojo lastno državo.

Kje ste bili v času razglasitve rezultatov in kako ste osamosvojitve proslavili?

V času razglasitve rezultatov sem bil doma, sem pa bil kot pripadnik Posebne enote milice Uprave za notranje zadeve Murska Sobota tudi v pripravljenosti na domu. Seveda smo vsi doma napeto čakali na razglasitev in bili polni pričakovanj, da bomo končno imeli svojo državo.

Kaj ste bili po poklicu in kje ste službovali v času vojne in osamosvojitve Slovenije?

Moj osnovni poklic je miličnik, z dokončanjem višješolskega izobraževanja pa sem pridobil naziv pravnik notranjih zadev. V času osamosvojitvene vojne sem bil komandir Oddelka milice Dobrovnik. Kasneje, po diplomiranju, sem pridobil tudi naziv nižji policijski inšpektor.

Čez šest mesecev je bila vojna med Slovenijo in takratno JLA. Kje ste se borili v času vojne?

Kot sem že povedal, sem bil v času osamosvojitvene vojne komandir Oddelka milice Dobrovnik, kamor sem bil premeščen 17. maja 1991.

Oddelek milice Dobrovnik, 1991. Foto arhiv: M. Osterc

Kako ste se vi kot član enote in seveda vsi ostali pripravljali na bojevanje?

Vse postaje milice in oddelki milice so imeli takrat pripravljene tako imenovane mobilizacijske (s kratico MOB) zadeve. Na teh pismenih načrtih, seznamih in aktivnostih, so bile zabeležene možne situacije, tudi možnost bojevanja v vojni. Na Oddelku milice Dobrovnik nas je bilo takrat pet aktivnih miličnikov. Eden od nas je bil pred samo osamosvojitveno vojno vpoklican v Posebno enoto milice UNZ Murska Sobota, nam, ostalim štirim miličnikom, pa se je pod mojim poveljstvom pridružilo petnajst miličnikov iz rezervnega sestava, ki so bivali na območju Oddelka milice, ki je takrat zajemalo površino današnjih občin Dobrovnik, Kobilje in Turnišče. Vsi vpoklicani rezervni miličniki od 26. junija 1991 več niso zapuščali Oddelka milice Dobrovnik, zato smo jim uredili prenočišča v sosednji zgradbi – v prostorih obrata TIO Otiški vrh, ki so nam za ta čas prijazno odstopili svoje prostore.

Ste imeli morda kakšno posebno urjenje, ki je bilo težje od ostalega urjenja?

V letu 1979 sem bil na takratni Upravi za javno upravo razporejen v Posebno enoto milice (PEM), v kateri sem občasno sodeloval poleg svojega rednega dela kot miličnik. V prvih nekaj letih delovanja PEM sem bil član vpadne skupine za potrebe delovanja pri reševanju talcev, v drugi polovici svojega delovanja, do spomladi leta 1991, pa sem bil ostrostrelec te iste posebne enote. Medtem sem bil od leta 1979 pa do 1991 velikokrat na posameznih zavarovanjih ob priliki zbiranja velikega števila ljudi, npr. ko je bil leta 1979 pogreb Edvarda Kardelja v Ljubljani in leta 1980, ko so z njegovim vlakom prišli po truplo pokojnega maršala Josipa Broza Tita, ki je umrl v UKC Ljubljana. Sodeloval sem tudi na več zavarovanjih, ko so k nam v Slovenijo prihajale različne tuje delegacije in državniki, ki jih je bilo treba varovati. Veliko dodatnih znanj in usposobljenosti sem pridobil tako skozi študij kot tudi na terenskih vajah med letoma 1988 in 1991. Vaje, treningi in usposabljanja so bila izvajana ali na Jasnici in v Svetlem potoku, na območju današnje občine Robnica na Dolenjskem kot tudi na območju našega Prekmurja. Lahko bi rekel, da smo bili takratni pripadniki posebne enote milice res dodatno usposobljeni, pa tudi oboroženi s posodobljenim orožjem – ne več jugoslovanske izdelave, ampak avstrijske ali drugih držav.

Kako je bilo z orožjem v času vojne, ga je primanjkovalo ali ste ga imeli dovolj?

Na oddelku milice Dobrovnik smo imeli dejansko premalo orožja, da bi lahko bili oboroženi vsi rezervni miličniki naenkrat, smo pa kombinirali, da so bili vsi vedno oboroženi v času opravljanja rednih nalog na terenu.

Ste sodelovali z drugimi enotami, jim pomagali pri bojevanju, morda posodili orožje, vozila?

V času osamosvojitvene vojne smo razpolagali z enim službenim vozilom. Nismo vpoklicali v sestav vozil, ki so bila zabeležena v MOB načrtih, ampak smo za premike na bojna delovanja uporabljali svoja osebna vozila. Naša enota se je takrat preimenovala v vojno enoto milice Oddelka milice Dobrovnik, kar nam je omogočil sklep Skupščine Socialistične Republike Slovenije, leta 1991.

Seveda smo aktivno sodelovali s pripadniki takratne Teritorialne obrambe (TO) v obkrožitvi mejnega prehoda Dolga vas med 27. in 28. junijem 1991, ko so se pripadniki Jugoslovanske ljudske armade, ki so želeli zavzeti mejni prehod, predali.

S pripadniki Teritorialne obrambe smo sodelovali tudi takrat, ko smo 28. in 29. junija 1991 s pripadniki milice Oddelka milice Dobrovnik zasedli obmejni stražnici (karavli) Žitkovci in Kobilje. Po našem zavzetju so nadaljnje prevzemanje in popisovanje prevzeli v TO, mi pa smo se umaknili.

Kako ste ohranjali stike z družino, sodelavci, prijatelji?

Kontakti so bili takrat minimalni, saj smo veliko delali na terenu, telefonov je bilo malo. Na enotah milice so sicer bili stacionarni telefoni, vendar jih vsi še nismo imeli doma. S pokojno ženo sva se občasno slišala prek telefona Oddelka milice Cankova, kamor je prišla ob dogovorjeni uri.

Zasledila sem, da ste kot nekakšen spomin na te dogodke, društvu Sever pomagali oblikovati kar nekaj knjig. Kakšen pomen je imelo to sodelovanje za vas in ali razmišljate, da bi mogoče kakšno knjigo napisali sami?

Leta 2017 me je k sodelovanju povabil predsednik Policijskega veteranskega društva Sever za Pomurje, Drago Ribaš. V pripravi je bila knjiga v dveh delih *Pomurje je gorelo modro I in II*, ki je v celoti napisana na 716 straneh. Z Ribašem sva si razdelila naloge, pri čemer sem imel takrat v kontaktu 23 avtorjev, ki so mi poslali svoje prispevke in fotografije iz takratnih časov. Bilo je zelo veliko telefoniranj, osebnih srečanj in tu in tam tudi kakšen intervju z udeleženci vojne za Slovenijo. Predstavitve knjige je bila 11. maja 2018.

Vzporedno sem zbiral tudi vse videozapise iz tistih časov in s pomočjo strokovnjaka digitaliziral omenjeno knjigo z okrog 17 urami posnetkov iz tistega časa. V arhivu so

posnetki naših dogajanj v Pomurju, video zapisi avstrijske ORF in nemške ZDF televizije. Predstavitve digitalne knjige je bila 6. decembra 2019.

V letu 2021 sem kot predsednik pododbora PM Lendava PVD Sever vodil enajstčlanski uredniški odbor, sestavljen iz pripadnikov milice, teritorialne obrambe in civilnih struktur iz območja upravne enote Lendava. Knjiga z naslovom *Občina Lendava v soju osamosvojitvene vojne 1991* je ugledala luč sveta na predstavitvi, 18. junija 2021, v Kulturnem domu Lendava. V knjigi je na 406 straneh vpisanih kar 43 avtorjev.

Vzporedno sem zbiral podatke in prispevke avtorjev ter 16. oktobra 2021 v Dvojezični osnovni šoli Dobrovnik predstavil knjigo *Dobrovniški orožniki, miličniki in policisti skozi zgodovino 1919–2021*, napisano v sodelovanju z devetnajstimi avtorji na 98 straneh. Ta knjiga je nastala »za mojo dušo«.

Kako komentirate to, da večina mladih ne ve, kako ste se takrat borili za osamosvojitve Slovenije? Imate kakšno idejo, kako bi lahko ohranili spomine na dogodke iz tistega časa?

Dejansko sem skozi zadnja leta ugotovil, da večje število mladih, tako iz osnovnih kot srednjih šol, ne pozna nastanka države Slovenije. Sem pa v zadnjih štirih letih tudi govoril za PVS Sever o dogajanjih in pogojih, ki so pripeljali do tega, da smo leta 1991 dobili svojo državo. Na teh predstavitvah sodelujejo tako aktivni udeleženci milice kot tudi aktivni udeleženci iz vrst Teritorialne obrambe ter skupaj predstavljajo sedemdeseta in osemdeseta leta ter osamosvojitveno vojno na področju, kjer stoji osnovna oz. dvojezična osnovna šola. Pripoved podkrepimo in popestrimo z računalniško predstavitvijo. Predstavimo tudi, da se je desetdnevna vojna leta 1991 zgodila kot posledica dogajanj od leta 1987 dalje.

Na Gimnaziji Murska Sobota je bila vse do 14. decembra na ogled razstava, ki je prikazovala čas plebiscitarne odločitve do odhoda zadnjega vojaka JLA iz Slovenije. Spomladi ste pripravili enako razstavo tudi v gasilskem domu na Cankovi, ki sem si jo ogledala še kot devetošolka. Kako ste z vašimi kolegi prišli do ideje, da ste ustvarili te plakate ter jih predstavili predvsem mladim? Kaj mislite, da so mladi »odnesli« od predstavitve in ali vam je morda kdo ob predstavitvi podal kakšno zanimivo vprašanje, ki vam je ostalo posebej v spominu?

Obstajajo tri razstave na panojih.

Prva je razstava, ki smo jo pripravili skupaj v sodelovanju s policijskim in vojaškim muzejem Republike Slovenije. Razstava z naslovom *Človek nikar* zajema 140 panojev in podrobnejše opise in aktivnosti v vseh pokrajinah Republike Slovenije.

Druga razstava imenovana *Osamosvojitvena vojna v Republiki Sloveniji 1991* zajema 40 panojev in z njo krožimo po celotnem Pomurju po osnovnih in srednjih šolah. Predstavljamo jo tudi po različnih ustanovah, kjer izrazijo željo in nam dovolijo postavitev za širšo javnost.

Tretja razstava imenovana *Uporniki z razlogom* je na 14-ih panojih in prikazuje ustanavljanje in razvijanje Manevrske strukture v Republiki Sloveniji leta 1990, ki opisuje aktivnosti pri razvijanju paravojaške strukture napram takratni Teritorialni obrambi in milici!

Vsekakor je pričevanje nas aktivnih udeležencev drugačno od vaših domačih učiteljev posamezne šole. Na pričevanja prihajamo v uniformah veteranskih organizacij, ki daje našemu pričevanju poseben pridih in drugačen pogled otrok na dogodke.

Čim več takšnih pričevanj po osnovnih in srednjih šolah si želimo tudi v prihodnje.

Alja GYERGYEK

Gimnazija Murska Sobota, 1. r

Mentorica: Tadeja FILO, magistra profesorica slovenskega jezika in književnosti

PRIČEVANJE DEDKA O OSAMOSVOJITVENI VOJNI ZA SLOVENIJO

Intervju sem opravila z dedkom, ki je bil v času slovenske osamosvojitvene vojne vodja carinske službe na mejnem prehodu Gederovci.

Najprej pove: »Po razglasitvi samostojnosti smo vsi cariniki morali podpisati izjavo o lojalnosti naši novi domovini.«

Spominja se, da so že nekaj dni pred razglasitvijo osamosvojitve na mejni prehod prihajali obveščevalni oficirji Jugoslovanske ljudske armade (JLA), ki so napovedovali zavzetje mejnih prehodov. Seveda so bili mejni prehodi prvi na udaru, saj je JLA načrtovala zasedbo mejnih prehodov in blokiranje ter izoliranje naše novonastale države. Več noči pred osamosvojitvijo so vojaki iz bližnjih karavlj Petanjci in Korovci izvajali taktične vaje, tako da so obkolili mejni prehod in orožje usmerili proti prehodu.

O bojevanju na mejnem prehodu Gederovci je povedal: »Dan po razglasitvi samostojnosti je JLA poskušala zasedeti mejni prehod. Vojakom, ki so ga obkolili, so z helikopterjem pripeljali dodatne vojake in oborožitev. Mejni prehod so takrat branili miličniki mejne policije Gederovci, okrepljeni z enoto Teritorialne obrambe in rezervnimi miličniki. Ponoči je JLA napadla prehod in boji so trajali celo noč. Zjutraj je miličnikom in Teritorialni obrambi uspelo odbiti napad in vojaki so se umaknili v karavlo, kjer so jih naši branitelji obkolili in kmalu so se predali. Ker vojaški tanki niso uspeli priti čez reko Muro, je od tega dne mejni prehod normalno deloval.«

»Avstrijski uslužbenci na meji so ves čas spremljali dogajanje in nam v primeru daljšega trajanja vojne ponudili zatočišče za naše družine v Avstriji.« Dodal je, da je bila gesta sosedov zelo prijazna.

Opisal mi je tudi dogodek, za katerega mi je kasneje rekel, da se mu zdi neverjeten. Med osamosvojitveno vojno so na prehodu imeli potnika iz Goriškega, ki je hotel iti v Avstrijo po nakupih. Na prehodu se je čudil postavljenim barikadam in šele kasneje so izvedeli, da o vojni za Slovenijo sploh ni bil informiran.

Za konec je povedal še, da so bili vsi zgroženi in prestrašeni, saj so mislili, da se bodo prepreke politično uredile. Resnično niso verjeli, da bo v Jugoslaviji prišlo do vojne med narodi, ki se je iz Slovenije potem preselila na območje Balkana.

Jaz si težko predstavljam, kako so ljudje pred tridesetimi leti občutili začetek vojne. Veliko narodov je živel skupaj v isti državi, nato pa se je to čez noč spremenilo v nestrpnost med njimi. Vesela sem, da sem se rodila, in da še vedno živim v okolju brez vojne in strahu pred izgubo doma in bližnjih. Danes lahko po množičnih medijih spremljamo migracije v Evropi, ko ljudje bežijo iz vojnih žarišč in si želijo mirne prihodnosti; mnogokrat se njihova pot k miru in svobodi konča tragično.

Ajda MÖREC

Gimnazija Murska Sobota, 3. r.

Mentorica: Melita FRANKO, profesorica zgodovine in sociologije

Mia KRAJNC, Dvojezična osnovna šola I Lendava; Mentor Fortuna LAZAR;
Sponzor LK Lendava - Lendva

MEJNI PREHOD GEDEROVCI LETA 1991

Pisalo se je leto 1991, katero Slovencem ne bo nikoli tonilo v pozabo. Leto, ki se ga spominjajo predvsem očetje in možje, ki so se bili istega leta prisiljeni vojskovati in ostati zvesti naši domovini, ki jo danes nagovarjamo pod imenom Republika Slovenija. Spomnim se časov, ko sem bila kot majhen otrok vedoželjna zgodb, dogodivščin in pripetljajev iz časa desetdnevne vojne, ki je v spominu ostala predvsem mojemu sosеду Fajs Vojku. Kot deklica nisem razumela namena vojne, zato mi je bilo v čast, da sem se po dolгих letih lahko spet zatekla k svojemu sosеду in ga povprašala, kaj mu predstavlja samostojnost Slovenije kot človeku, ki je svojo zvestobo pokazal kot pomočnik poveljnika vojske na mejnem prehodu v Gederovcih.

Sama vojna za Slovenijo se je začela 27. junija 1991 ob 1:15 ponoči, ko je protiletalska oklepna baterija JLA pri Metliki prestopila državno mejo. Našim vojakom vdor na slovenska tla ni predstavljal velikega presenečenja, saj so bili že vnaprej pripravljeni. Tako je bilo tudi v Gederovcih. Zbiranje, ki je potekalo v Gederovcih, se je izvajalo tri dni pred pričetkom vojne pri meji. Slednje dni so se v osebнем prevzemu izročali pozivi, ki so jih morali sprejeti vsi prejemniki, ki niso imeli morebitnih zdravstvenih težav. S tem se je začela mobilizacija vojske in milice. Družine so se v strahu poslovile od svojih bližnjih, v upanju, da se vrnejo nazaj pod streho svoje hiše.

Ker vsaka stvar nosi posledice, sem Vojka povprašala o njegovem vidiku vojne na sedanjo samostojno državo, kjer je sodeloval na mejnem prehodu Gederovci.

»Ko smo bili vpoklicani v vojno, preprosto nismo imeli izbire, zato se nam je zdela edina rešitev, da ne pokažemo svoje šibkosti, temveč ostanemo močni. Zavedali smo se, da je to nekaj, kar si želijo vsi Slovenci, in da smo prav mi tisti, ki lahko želje uresničimo. Kot pozitivne posledice lahko omenim, da nam je bila velika prednost samostojne države ta, da ni nadzora, da se lahko sami odločamo, postavljamo pravila. Mejni prehod v Gederovcih je bil znan predvsem po stražarjih in vojakihi, ki so prihajali iz desnega brega reke Mure, zato sem tukaj skoval trdna prijateljstva. To, da bi imeli svojo državo s svojim jezikom, zastavo in grbom, so bile sanje mnogih let.«

Kot smo lahko zasledili, nam je vojna prinesla veliko samostojnosti in neodvisnost. Sama sem istega mnenja kot mnogo Slovencev, da se je za to bilo vredno truditi ter

da čas, ki so ga vložili naši vojaki ter vsi ostali sodelujoči, ni bil zaman in da lahko sedaj s ponosom govorimo o samostojni državi Sloveniji.

Vojna je za seboj pustila veliko opustošenje same države in lastnine. Vojko pa nadaljuje: »Marsikdo, ki ni bil deležen pritiska poveljnikov in same vojne trdi, da se ta vojna sploh naj ne bi imenovala vojna, ker je trajala le dobrih deset dni. Rečem lahko, da vsaka stvar, ki se ti na novo pojavi v življenju, predstavlja nek izziv, ki ti ga je postavila usoda. Sam niti slutil nisem, da bom čez nekaj ur na položaju. Mobilizacija je povzročila veliko skrb in breme družini in bližnjim. Za sabo smo morali v enem dnevu pustiti celo življenje in se boriti za našo domovino. Stikov z družino ni bilo, zato so lahko mati, žena in komaj dva meseca stara hčerka le čakali, če se kdaj vrnem, ali pa sploh ne. Vso znanje, ki smo ga pridobili kot vojaški obvezniki, smo ga bili prisiljeni priklicati nazaj, tako da nam je bilo v korist. Mejni prehod v Gederovcih sem si zapomnil po tem, da sem prvega dne, malo čez polnoč, ves premražen in moker sedel pri mokrem grmovju ob znaku Gederovci, brez svetilke, hrane in pijače. Spopasti sem se moral sam s sabo, s strahovi, če bom sploh preživel. Prvič sem se spopadel s streljanjem. Še danes, ko se tega spominjam, občutim nelagodje, saj nas je vse, ki smo sodelovali v procesu osamosvajanja, vojna zapečatila z neprijetnimi spomini. Velikokrat, ko prestopim mejo v Gederovcih, se mi srčni utrip za nekaj sekund kar ustavi. Kljub vsemu pridobljenemu znanju, veščinam, zmogljivosti in današnjim razmeram, si marsikdo od nas želi, da se kaj takega ne bi nikoli več zgodilo.«

Sama vojna je poleg vseh pridobljenih prednosti kot so samostojnost in neodvisnost, prinesla tudi izgube, strah, skrbi. Svojemu sosеду bi se rada zahvalila za vse pridobljeno znanje in zanimive zgodbe iz vojnih izkušenj, ki jih bom z veseljem delila naprej. Po besedah mojega soseda lahko rečem, da vsaka vojna odraža pogum, moč, zvestobo, predanost in ljubezen do domovine, pa četudi traja le 10 dni.

Viri:

Osamosvojitvena vojna. Dostopno (5. novembra 2021) na:

<https://www.slovenskavojska.si/o-vojski/zgodovina/osamosvojitvena-vojna/>.

Fajs, Vojko. Ustna pripoved, 6. november 2021.

Lia BAUER

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. r.

Mentorica: Suzana RAUTER, profesorica zgodovine in geografije

MALI ČLOVEK, VELIKA VOJNA

Pogovarjala sem se s Sidonijo Kovač, rojeno leta 1931, ki je v času 2. svetovne vojne živela v Adrijancih in se spominja nepričakovanega začetka večletnega strahu in pomanjkanja.

Spominja se, kako sta se na veliko noč z materjo odpravili v cerkev, ko so božjo službo prekinili nenadni glasni poki in preleti letal. Začeli so slutiti, kaj bo sledilo. Hitro so se odpravili vsak proti svojemu domu, že bolj na skrivaj, kakor so prišli in po vasi so se že začeli sprehajati vojaki. »Cele dneve so nebo prečesavala bombna letala, po cestah so se neprestano vozili tanki. Niti ponoči ni bilo miru. Ko so šli mimo, nisi slišal niti groma, a najbolj sem se bala letal in bomb,« pravi, vendar so bombe na vasi nekako spuščali bolj nad gozdom, ne nad naseljem. Spomni se dneva, ko je delala na njivi in so ravno takrat mimo pridirjali s srhljivimi tanki, ki zbuja grozo in strah že zaradi svoje veličine in mogočnosti. Sosed je imel na srečo v bližini goste gorice, kamor je lahko zbežala oziroma se zatekla in skrila, ko je že od daleč slišala, da prihajajo. Krave so skrivali v gozdu, da jih vojaki ne bi našli in jim na gobce dali nagobčnike, da ne bi mukale. Njenega soseda so zalotili s kravami in mu jih odvzeli. Po tistem so prišli še k njemu domov. Imel je brejo telico, ki so jo takoj ubili, zato se je tudi sama bala usode, ki bi jo lahko doletela, ko je nekega dne s kravami delala na njivi in je tik nad njeno glavo letelo letalo. »Letalo je letelo čisto nizko nad mojo glavo. Na njivi sem bila s kravami. Bala sem se, da mi jih bodo odpeljali. Jokala sem, a so jih pustili, saj razen letal ni bilo nikogar.«

Hodili so v madžarske šole. Pravi, da je sama tudi zelo rada pela. Ko se je vračala iz šole si je pela, zato so jo na poti ustavili madžarski vojaki, ki jim je morala peti madžarske pesmi, katerih se še danes zelo dobro spomni in mi jih je celo zapela. Bili sta dve strani vojakov. Rusi, ki so napadali, posiljevali in lovili ženske (njena soseda se je pred njimi skrivala pod posteljo) in pa Madžari, ki so bili bolj »prijazni«, lahko bi celo rekla, da miroljubni do prebivalcev. Iskali so hrano in prenočišče. Enkrat so celo prespali pri njih doma. Takrat so se morali dobesedno umakniti iz svoje hiše in jim dati cel prostor. Iz hlevov so morali odstraniti preostalo živino in spati zunaj. V tej skupini je bil tudi njihov »törzsmester« (poveljnik). Ko so odhajali, so pobrali vso hrano, pijačo in vse, kar so pač potrebovali. Iz neznanega razloga so v hiši pozabili oz. pustili svoje orožje. Večkrat so jih tudi opazovali, ko so šli mimo, na pohode z velikimi nahrbtniki, ki

so jih ob spopadih odvrgli na tla. Oče je enkrat enega pobral in ga prinesel domov. Ko so ga odprli, so se jim oči kar zasvetile ob pogledu na lepa oblačila. Ko so jih vzeli ven, so bila polna uši in so smrdela po znoju. Pravi, da je bilo v vojni težko zato, ker niso imeli hrane, saj so jim vojaki pobrali vse, kar so imeli.

Pogovarjala sem se tudi z babico, ki mi je povedala, da ji je njena babica govorila zgodbo o nepazljivem madžarskem vojaku, ki je, ko je bila sama, prišel k njej domov in od nje zahteval vino in hrano. Ko mu je dala hrano, je puško odložil ob steno in pes, ki je bil dober čuvaj, mu je puško odnesel, se ulegel nanjo in je ni več izpustil. Vojak je torej moral čakati, dokler ni prišel domov njen sin, saj je pes pustil blizu samo njemu.

Gospa Sidonija pa se spomni, kako so odnesli tudi moko iz mlina. Njen oče je odšel v mlin, ko mu je mlinar s tal popraskal še moke za eno pest. Oče je presrečen odhitel domov, to malo kar je dobil dal ženi, njeni materi, da je hitro spekla »prolo« oz. nizek kruh iz živil, ki jih je imela doma.

Po vojni so po poljih ležala in gnila trupla vojakov (madžarskih in ruskih, ki so se med sabo spopadali). Vse je bilo pusto in opustošeno.

Zanimiva mi je bila primerjava, kako je gospa Sidonija primerjala vojno s korono: »Še v vojni smo lahko šli ven, danes pa nas zapirajo v hiše.«

Anja KERČMAR

Gimnazija Murska Sobota, 2. r.

Mentorica: Melita FRANKO, profesorica zgodovine in sociologije

SPOMINI

Matej Hajdinjak prihaja iz Cankove in je star 49 let. Že v času osamosvojitvene vojne je delal kot sprevodnik na vlaku Slovenskih železnic.

Koliko ste bili stari v času osamosvojitvene vojne?

V času osamosvojitvene vojne sem bil star 19 let.

Kje ste bili ob pričetku vojne?

Takrat sem bil v službi na vlaku. Na vlaku, ki je peljal iz Murske Sobote do Ptuja. Spomnim se, da smo se ustavili v Ormožu, saj je bila proga zaradi blokade cestnih prehodov zaprta.

Kako dolgo ste obtičali tam?

V službi sem zaradi razmer ostal štiri dni. Delal sem na vlakih, ki so vozili med Mariborom in Ptujem. Spal pa sem kar na vagonih.

Kakšni so bili vaši občutki ob začetku vojne, vas je bilo strah? Ste vedeli, kaj vas čaka?

Nekaj časa sploh nismo vedeli, kaj se dogaja in bili smo zmedeni. Nismo namreč prišli do nobenih informacij. Malo me je bilo strah, zlasti drugi in tretji dan, ko smo v zraku slišali prelet letal. Drugače pa ni nihče vedel, kaj se bo zgodilo in kaj nas čaka.

Katerega dogodka se najbolj spominjate?

Najbolj se spomnim vračanja domov. Ko sem bil v Murski Soboti, je bil letalski napad na vojašnico. Oglasile so se sirene za nevarnost in nekateri so se morali skriti v zaklonišča.

Se danes v spominih kdaj vračate v to obdobje?

Ja, teh dogodkov se večkrat spominjam še danes.

Kako ste doželi, da se odvija vojna? Ste vedeli, da bodo vojaki JLA napadli?

Dojel sem takrat, ko sem slišal sirene, ki naznanjajo nevarnost in takrat, ko sem na cestah videl tanke, barikade na mejnih prehodih, letalske napade. Prvi dan sicer še nisem točno vedel, kaj se dogaja in sem najprej pomislil, da gre zgolj za vojaške vaje. Drugi dan pa mi je že postalo jasno, kaj se odvija.

Kateri lepi spomini na čase osamosvajanja so vam ostali?

Premirje in konec vojne sta zame najlepša spomina na ta čas.

Eva BERTALANIČ

Gimnazija Murska Sobota, 1. r

Mentorica: Tadeja FILO, magistra profesorica slovenskega jezika in književnosti

Eva KAVAŠ, OŠ Miška Kranjca Velika Polana; Mentor Tilen Matej ČERVEK;
Sponzor LK Murska Sobota

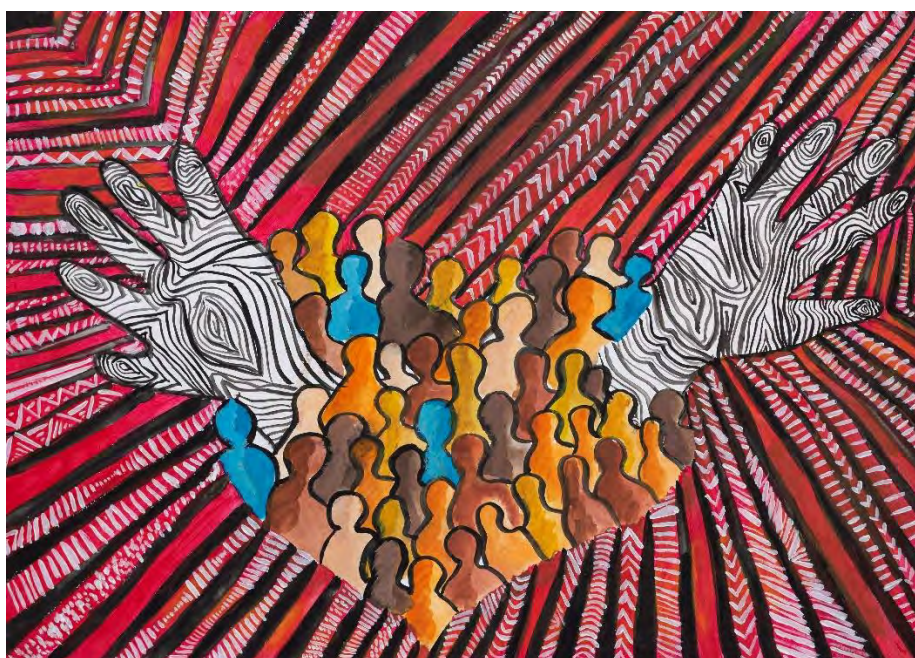
Lara KALAMAR, OŠ I. Murska Sobota; Mentor Tilen Matej ČERVEK;
Sponzor LK Murska Sobota

Zoja ČIZMAZIJA, OŠ Bakovci; Mentor Anton BUZETI; Sponzor LK Murska Sobota

PROZNI PRISPEVKI

UČENCEV 7., 8. IN 9. RAZREDOV OSNOVNIH ŠOL

Klara KREFT, OŠ Bakovci; Mentor Anton BUZETI; Sponzor LK Murska Sobota

BLOKADA VOJAŠNICE MURSKA SOBOTA – INTERVJU S POROČNIKOM FRANJEM REBERNAKOM

Pred tridesetimi leti, torej leta 1991, se je v Murski Soboti odvijal pomemben boj za Vojašnico Murska Sobota. V prispevku vam s poročnikom Franjem Rebernakom opisujeva in obujava spomine na blokado vojašnice v Murski Soboti in delovanje 1. posebne čete TO.

Prosim vas, da nekaj poveste o sebi oziroma, da se predstavite.

Sem Franjo Rebrnak, rojen leta 1964, živim v Bakovcih pri Murski Soboti. Po činu sem poročnik in sem poklicni pripadnik Slovenske vojske, zaposlen v Logističnem polku v Slovenski Bistrici.

Franjo Rebrnak leta 2021 v uniformi Slovenske vojske (*Foto arhiv: F. Rebrnak*)

A mi lahko opišete, kako ste začeli svojo vojaško kariero?

Želja po vojaškem poklicu je v meni bila že od otroških let, vendar, ko sem se odločal o svoji poklicni poti, nisem izbral vojaškega šolanja, saj mi nekako niso bile takratne razmere dane, da bi postal vojak. Ko sem moral na služenje vojaškega roka, mi je bilo omogočeno, da grem služiti vojaški rok v takratno Šolo za rezervne oficirje. Leta 1983 sem uspešno končal šolanje na omenjeni vojaški šoli in bil razporejen v takratno Teritorialno obrambo. V njenih enotah sem opravljal različne naloge in dolžnosti. Po osamosvojitveni vojni leta 1991 pa sem se zaposlil v Teritorialni obrambi Republike Slovenije in postal njen poklicni pripadnik, kar sem še danes. Teritorialna obramba pa se je preimenovala v Slovensko vojsko.

Zakaj ste se odločili za poklic vojaka?

Kot sem omenil že zgoraj, me je poklic vojaka zanimal že v moji rani mladosti, vendar mi pač takrat ni bilo dano, sem pa v sebi ves čas gojil željo po tem. Po osamosvojitveni vojni za Slovenijo pa se je v meni še bolj razvil čut domoljubja in menim, da sem človek, ki je pripravljen pomagati drugim. Prav ta vrlina je odlika dobrega vojaka. Kot večini mladih fantov je tudi meni bila všeč uniforma, ki jo nosi vojak in seveda ravnanje s tehniko in oborožitvijo.

V eni knjigi sem prebral sledeče: »V času priprav na osamosvojitve je 75. ObmŠTO Murska Sobota izvajal številne priprave in usposabljanja za izvajanje namenskih nalog s ključnim kadrom in enotami. Mednje je spadala tudi 1. posebna četa TO.« A mi lahko opišete ta usposabljanja in delovanje 1. posebne čete TO?

Prva posebna četa TO je nastala iz protidiverzantske čete TO. Ta četa je bila namenjena za izvajanje protidiverzantskega boja. Usposabljanje ključnega kadra te čete se je leta 1989 izvajalo v Kočevski reki pri posebnih enotah takratne Milice, današnje Policije. Usposabljali smo se poveljujoči kadri, in sicer iz nalog protidiverzantskega delovanja, seveda je bil poudarek na taktiki bojevanja in vodenju ter poveljevanju v boju. Kaj hitro smo morali pridobljena znanja uporabiti, saj so se začeli osamosvojitveni procesi. Decembra leta 1990 smo bili v času plebiscita intervencijska enota za Vzhodno-štajersko pokrajino in v pripravljenosti za delovanje ob morebitnem takratnem posredovanju Jugoslovanske armade.

Kako ste vi sodelovali v tej enoti oziroma četi (1. posebna četa TO)?

V protidiverzantski četi oziroma kasneje, ko se je preimenovala v 1. posebno četo TO, sem bil imenovan za poveljnika te čete in sem tej četi tudi poveljeval v času osamosvojitvene vojne. Med vojno je 1. posebna četa TO opravljala nalogo blokade vojašnice v Murski Soboti. Ko se je kolona tankov umikala iz Gornje Radgone, smo sodelovali pri postavljanju protitankovskih ovir na mostu čez reko Muro v kraju Petanjci in to oviro tudi branili, če bi tanki zavili proti Prekmurju. Na srečo ti tanki niso prečkali reke Mure.

Kako pa se je sploh začela blokada oziroma vse skupaj?

24. junija 1991 v popoldanskih urah je naša četa bila mobilizirana. V večernih urah smo bili že skoraj vsi pripadniki čete na zbirnem mestu. Prejemali smo nove uniforme,

to so bile uniforme TO, začeli smo zadolževati oborožitev, strelivo in drugo opremo. Takoj so se pričela informiranja pripadnikov. Vsi smo kaj hitro dojali, za kaj se gre. Po dveh dneh intenzivnih priprav in obnavljanju znanj smo dočakali večerno slovesnost ob razglasitvi samostojnosti naše Republike Slovenije. Spremljali smo jo po televiziji, po končani slovesnosti smo še fantje malo posedeli, kramljali, vendar vseeno z mešanimi občutki legli k počitku. Sam počitek ni trajal dolgo. Noč je hitro minila in dežurni enote me je zgodaj zjutraj prebudil ter mi sporočil, da me na telefonu čaka moj poveljnik. To je bil poveljnik štaba podpolkovnik Edvard Mihalič. Na hitro in jasno mi je ukazal, da z enoto v čim krajšem času izvedem premik v rajon vojašnice Murska Sobota in izvedem njeno blokado, kar je pomenilo, da onemogočimo vse nadaljnje premike in aktivnosti enoti Jugoslovanske armade, ki je bila nameščena v vojašnici. Takoj sem zbral svoje podrejene, s katerimi smo naredili načrt premika in blokade vojašnice. Nalogo smo izvršili v popolnosti.

Kako ste se počutili, ko ste izvedeli, da morate izvesti blokado vojašnice Murska Sobota?

Po prejemu ukazu mojega nadrejenega nisem okleval. Vedel sem, da moramo zaupano nalogo opraviti, saj smo bili seznanjeni z dogodki, ki so se ponoči začeli dogajati v drugih delih države, kjer so že bili tanki Jugoslovanske vojske na ulicah. Naša morala je bila na zelo visokem nivoju, zaupali smo si, verjeli smo v eno in to je osamosvojitve in nastanek naše lastne države.

Kako dolgo je trajala blokada?

Blokado smo pričeli postavljati 27. junija zgodaj zjutraj. Z vojaki smo pričeli zasedati položaje okoli vojašnice, podjetja pa so dostavila težke kamione, naložene z gramozom in nekaj kmetijskih traktorjev, ki smo jih takoj razporedili na vse dovoze in možne izhode iz vojašnice. V tem času smo doživeli pritiske nasprotne vojske, vrstili so se letalski napadi in raketiranja naših položajev. Zaradi velikih psihičnih pritiskov in fizične izmučenosti, ki smo jih vojaki doživljali ob teh letalskih napadih, nas je nadrejeni poveljnik poslal na počitek. Tretji dan nas je zamenjala »sveža« enota, vendar je počitek trajal kratek čas. Kot sem omenil, se je iz Gornje Radgone začela umikati tankovska kolona Jugoslovanske armade in mi smo bili poslani na izdelavo ovir na mostu čez reko Muro ter branjenje teh ovir v primeru, da bi kolona Jugoslovanske armade imela namen prečkati reko Muro.

Kakšno vlogo ste imeli v tej blokadi vojašnice?

1. posebna četa TO, ki sem ji poveljeval, je z blokado imela nalogo onemogočiti vse vrste izhodov Jugoslovanski armadi in seveda tudi prihodov morebitnih vojaških okrepitev v vojašnico. Prav tako je s to blokado bila onemogočena oskrba nastanjene vojske v vojašnici.

Prosil bi vas, da mi opišete, kako se je ta dogodek odvijal.

Ko smo v zgodnjih jutranjih urah zasedli položaje okoli vojašnice in postavili fizične barikade na vseh proti vojašnici, nekaj pretresljivih reakcij nasprotnika ni bilo. Celo dopoldne smo se na obeh straneh samo opazovali. Tega dne so s helikopterji dostavili nekaj okrepitev, vendar so te okrepitve bile namenjene za druge lokacije, kjer so se odvijali spopadi. V popoldanskem času pa sem od svojega nadrejenega prejel ukaz, da naj začnemo na njih vršiti verbalni pritisk, in sicer preko megafona. Ukazano mi je bilo, da jih začnemo pozivati k predaji in da po mirni poti predajo vojašnico ter jo zapustijo. Njihov odgovor je bil jasan in odločen, da se predali ne bodo in da naj prenehamo s temi aktivnostmi, sicer bodo prisiljeni uporabiti silo. Mi smo kljub vsemu nadaljevali s pritiski na njih. Če se prav spomnim, so v poznih popoldanskih urah Mursko Soboto prvič preletela sovražna vojaška letala. Mi smo vsi zavzeli prava vojaška kritja, tako da smo bili čim manj opazni za njihove pilote. Po tem letalskem preletu sem prejel ukaz od mojega nadrejenega, da jih pozovemo na pogajanja. Sprejeli so pobudo, da se sestanemo in da se začnemo pogovarjati. Dogovorili smo se, da se sestavimo ekipe s tremi pripadniki z vsake strani in da se sestanemo na pol poti med njimi in nami, to je na mestu ob kopališču, pri utici, kjer se prodajajo vstopnice za kopališče.

Sestavili smo ekipo in se odpravili na dogovorjeno mesto. Takoj po srečanju z njimi se je čutila nekakšna vzvišenost in aroganca z njihove strani, saj je njihov poveljujoči menil, da sem premlad in da moj vojaški čin po njegovem mnenju ni dovolj za verodostojne pogovore. Ko sem mu razložil situacijo, je nekako vse skupaj sprejel. Razšli smo se brez nekega konkretnega dogovora, saj z njihove strani predaja ni prišla v poštev. Tisto prvo noč je močno deževalo in preživeli smo jo premočeni na svojih položajih.

Naslednji dan so nas ponovno preletela sovražna letala in takrat so uporabili tudi ogenj. Raketirali so po okolici vojašnice. Mi smo zopet zavzeli primerna kritja. Ko so letala

zapustila zračni prostor nad Mursko Soboto, smo takoj pričeli preštevati lastne sile. Med pripadniki TO ni bilo poškodovanih, so pa rakete poškodovale njihove pripadnike. Ker je po odhodu letal nastala popolna tišina, smo od daleč zaslišali klice na pomoč; to so bili klici njihovih pripadnikov, ki so bili ranjeni. Takoj sem napotil svoje vojake, da previdno pregledajo okolico in ugotovijo, kaj se je zgodilo. Dva njihova pripadnika sta bila hudo poškodovana, nudili smo jima pomoč in pomagali pri evakuaciji do reševalnega vozila, ki je bilo naše iz zdravstvenega doma v Murski Soboti. Kasneje sem izvedel, da je eden od teh dveh nasprotnikovih vojakov umrl, drugi pa je preživel. Nato so zopet sledila pogajanja in pogovori z nasprotno stranjo, ki je zahtevala, da takoj ustavimo vse aktivnosti, sicer bodo stopnjevali s silo. Njihovih pogojev nismo sprejeli, saj je moj nadrejeni zahteval, da stopnjujemo pritisk na njih.

Nato je sledil ukaz, da se začnemo pripravljati za napad na vojašnico in njeno zavzetje. Ko smo nasprotnika pozvali na ponovna pogajanja in smo jih seznanili o naši nameri, so zahtevali, da takoj prenehamo z nadaljnjimi postopki. Ob vse bolj bližajočem se času za izdajo ukaza za napad na vojašnico, je po mojem mnenju na srečo vseh prišel ukaz, da se vojašnica ne napade, saj bi po vsej verjetnosti prišlo do večjega števila človeških žrtev na obeh straneh. Kot zanimivost bi še povedal, da je v vsem tem času obleganja vojašnice na našo stran prebegnilo večje število vojakov Jugoslovanske armade, ki smo jih predali Rdečemu križu, oni pa so jih potem pospremili na svoje domove. S temi prebegi se je tudi slabila moč Jugoslovanske vojske. Po sklenjenem mirovnem sporazumu vlade Republike Slovenije se je tudi blokada vojašnice umaknila in Jugoslovanska vojska je ostala v njej do odhoda iz Slovenije.

A je bilo kaj smrtnih žrtev med vojaki in civilisti?

Kot sem omenil, na naši strani ni bilo žrtev, na nasprotni pa je po mojem vedenju en pripadnik umrl in eden je bil težje ranjen. Prav tako je en pripadnik Jugoslovanske armade v tem času zbolel oziroma je dobil srčni napad, zato so nas pripadniki Jugo armade zaprosili za zdravstveno pomoč za tega pripadnika, ki je bil njihov podčastnik. To smo jim tudi omogočili in ga z reševalnim vozilom Zdravstvenega doma Murska Sobota odpeljali v bolnišnico Murska Sobota. Kasneje se je izvedelo, da je vse to zaigral, da je lahko zapustil vojašnico.

Kako ste vi doživljali te dogodke? Ali so pustili kakšne posledice na vas?

Moram priznati, da je določeni strah obstajal, vendar je iz dneva v dan izginjal, saj imam občutek, da se tega nekako privadiš, pa tudi zavedanje, za kaj smo ta dejanja počeli, so v nas budila velik pogum.

Katerih oseb se še posebno spomnite ob tem dogodku in katerim bi se še radi osebno zahvalili?

Spomnim se vseh mojih soborcev in ne bi izpostavljaj prav nobenega, saj je vsak s svojimi dejanji pripomogel k uresničitvi naših sanj po svoji in svobodni domovini.

Ali se še spominjate teh dogodkov in kako gledate na vojašnico, ko se sprehajate po njej?

Po izbojevanju osamosvojitvi sem hitro postal poklicni pripadnik TO in po umiku Jugoslovanske armade iz Republike Slovenije je bilo moje delovno mesto v tej vojašnici. Vojašnica je bila zelo razdejana, tako da smo veliko stvari morali postoriti sami, da nam je lahko nudila vsaj malo dostojnejše pogoje dela. V tej vojašnici sem bil zaposlen 15 let, nato sem bil premeščen v vojašnico Slovenska Bistrica. Dogodkov se spomnim ob kakšnem pogovoru s prijatelji ali ob srečanju s takratnimi soborci in sedaj ob tem intervjuju. Če me službena ali zasebna pot zanese v vojašnico, pa se seveda v meni prebudi tudi kakšen spomin. Spomini bledijo in sem morda tudi sedaj kakšen pomemben podatek pozabil omeniti, saj je od takrat minilo že 30 let.

Vojašnica JLA v Murski Soboti je bila edini objekt JLA, ki ga TO v Prekmurju ni zavzela. Vesel sem, da sem spet lahko sodeloval na natečaju Spominska obeležja pripovedujejo. S tem natečajem ozaveščamo mlade, ki premalo cenijo našo domovino, našo ljubo Slovenijo, za katero so se borili in nekateri žrtvovali svoja življenja za našo domovino, kot jo poznamo danes. Mladi, ki sodelujemo na tem natečaju, smo širše spoznali osamosvojitveno vojno. Rad bi se še posebej zahvalil mojemu sogovorniku poročniku Franju Rebernaku za ta izjemen pogovor.

Jakob VUK

OŠ Bogojina, 8. r.

Mentorica: Marjetka ERDELJI, predmetna učiteljica slovenščine

ODKRITJE SPOMINSKEGA OBELEŽJA V MURSKI SOBOTI OB 30. OBLETNICI OSAMOSVOJITVE

30 let. Dolga doba, a hkrati tudi kratka. Zame je bilo to nekoč, mojim staršem pa se zdi, da je to bilo nedolgo nazaj. Takrat, ko sta bila stara skoraj toliko, kot sem sedaj jaz. Morda dve, tri leta mlajša od mene.

Še posebej leta 2022, ko je bilo veliko govora o 30. obletnici osamosvojitve Slovenije, je pogovor med nami velikokrat nanesel na tiste čase. Z veliko vnemo sta mi pripovedovala, kako sta preživela vojno. Vojno za Slovenijo, deželo, v kateri bivam. Z veseljem ju poslušam, sprašujem, se zanimam, kako smo se osamosvojili. Iz šole, knjig, interneta in drugih virov, veliko vem o raznih osamosvojitvah in vojnah, ki so se dogajale v preteklosti. In šele takrat se zavem, da o boju za našo domovino vem zelo malo. Tudi tokrat, ko sem razmišljala, kaj bom napisala za natečaj, idej ni bilo. Raziskovala sem po internetu, si ogledala nekaj knjig in se pogovorila s starši. Zasledila sem kar nekaj zanimivih zapisov, ki opisujejo celoten potek osamosvajanja naše države. Pot je bila trnova. Marsikdo je s svojim življenjem plačal borbo za našo domovino, zato čutim še večjo hvaležnost do svoje domovine in do ljudi, ki so nam jo priborili.

Pri raziskovanju ob 30. obletnici osamosvojitve Slovenije sem zasledila, da je bilo postavljenih kar nekaj obeležij. Odkrilo se je tudi nekaj novih spominskih obeležij, ena izmed teh je bila tudi v moji neposredni bližini, in sicer v Murski Soboti pri vojašnici. Spominsko obeležje so odkrili braniteljem slovenske samostojnosti.

Spominsko obeležje sta 22. junija letos na Kopališki ulici odkrila župan Mestne občine Murska Sobota dr. Aleksander Jevšek in Andrej Gerenčer, ki je bil na čelu občine v letu osamosvojitve. Ob tej priložnosti sta zasadila tudi lipo, ki bo prihodnje rodove skupaj z novim spomenikom spominjala na ključne dogodke v zgodovini naše države.

Murska Sobota in celotno Prekmurje imata v slovenski osamosvojitvi in vojni za samostojno Slovenijo leta 1991 posebno mesto. Takrat so v mestu delovali Uprava za notranje zadeve s postajo milice in dislociranimi postajami mejne milice, 75. območni štab Teritorialne obrambe ter 65. obmejni bataljon JLA z osmimi stražnicami proti Madžarski in petimi proti Avstriji.

Vojašnica, ki stoji v neposredni bližini spominskega obeležja, je povezana z najbolj dramatičnimi dogajanjem med vojno za samostojno Slovenijo od 26. junija do 7. julija 1991, zato se je občina ob 30. obletnici samostojnosti Slovenije odločila, da bo uredila spominski park, obnovila spomenik sestreljenim zavezniškim pilotom v II. svetovni vojni in postavila spomenik braniteljem slovenske samostojnosti.

Spomenik sem si nedolgo nazaj ogledala tudi sama. S spoštovanjem sem pristopila do njega in se zazrla v napis »Naj ne bo pozabljeno«. Verjamem in vem, da ne bo nikoli pozabljeno, kajti to je naša domovina. Majhna, razgibana, lepa, prisrčna in domovina, ki jo bom vedno in povsod branila tudi sama.

Fotografija z odkritja obeležja 22. junija 2021. Foto: V. Jaušovec

Ajda ŠEBJANIČ

OŠ Bogojina, 8. r.

Mentorica: Marjetka ERDELJI, predmetna učiteljica slovenščine

VOJNA ZA SLOVENIJO

O vojni za Slovenijo sem se pogovarjala z družinskim prijateljem Brankom Kaučičem, ki se je boril v osamosvojitveni vojni in bil tudi ranjen v roko. Povprašala sem ga o njegovih spominih na to desetdnevno vojno in povedal mi je veliko zanimivih informacij, ki sem jih z zanimanjem zapisala.

Branko Kaučič je leta 1983 prišel s služenja vojaškega roka, kjer je bil v Titovi gardi. Takrat je postal član posebne enote, imenovane protidiverzantski vod. Dve leti kasneje je bil na zadnji paradi v Beogradu, na kateri so bili iz Ljutomerske občine prisotni le trije. V letu 1990 je bil v skupini, ki je bila zadolžena za varovanje dokumentov, iz katerih je bilo razvidno, kateri od fantov mora v jugoslovansko vojsko. Zaupano jim je bilo tudi vse orožje, ki so ga potrebovali ob začetku osamosvojitvene vojne, imeli so ga skritega doma. Ob začetku vojne je njegova enota pokrivala Gibino, Banfi in Razkrižje.

25. junija 1991 se je z dvigom zastave in himno v Ljubljani vse pričelo. Branko pravi, da njega in njegovih kolegov niti ni bilo treba vpoklicati, saj so vsi vedeli, da se nekaj pripravlja. Povedal mi je: »Bili smo sami mladi, stari med 20 in 30 let. Vedeli smo, kaj preprosto pomeni klic domovine. Naslednji dan, 26. junija zjutraj, se je čutilo, da vse ni tako, kot bi moralo biti, nihče pa ni razmišljal o tem, da bo prišlo do oboroženega spopada. Zvečer so nas že obvestili, da se dogaja premik tankov iz vojašnic.« Branko in drugi vojaki so bili pripravljeni za posredovanje, vendar so tanki ubrali drugo pot čez vse do Gornje Radgone.

Branko je bil 28. junija ranjen v roko. Prepeljan je bil v Zdravstveni dom Ljutomer, okrevanje je trajalo 34 dni, vse do začetka avgusta. Pravi: »Te rane, ki jih dobiš od metka, se ne zacelijo.« V tem času se mu je rodil tudi drugi otrok, hčerka Maša. Za njo pravi, da je pravo slovensko dete, saj se je rodila 11. julija 1991, kmalu po koncu vojne.

Branka sem povprašala, kako je potekal dan v času vojne in ali so sploh lahko kaj počivali. Odgovoril je: »Takrat ni mirnega spanca, ker veš, kaj se dogaja okrog tebe in kaj se ti lahko zgodi. Veš tudi, da imaš doma svoje najdražje. Ker je bila moja žena noseča, je to še povečalo strah. Slišiš vsak šum in vsak premik. Jedli smo takrat zelo malo. Hrano smo sicer imeli, saj so nam jo pripeljali iz Ljutomerskega hotela, ampak nihče ni bil preveč lačen niti žejen. Živci so preprosto bili preveč napeti.«

Vprašala sem ga o oboroženosti na našem območju in ali smo bili Slovenci po številu močnejši. Povedal mi je, da jih je bilo veliko manj kot nasprotnikov in bili so tudi zelo slabo oboroženi; predvsem naš ljutomerski del. Dodal je še: »Če bi takrat imeli boljše in močnejše orožje, bi mogoče lahko naredili le še več škode, ki je bila že tako ali tako storjena.«

Branka sem vprašala, če mu je žal, da je šel v vojno. Rekel je, da mu ni žal, vendar bi se določene stvari dalo popraviti. Na plebiscitu pa je tako kot večina ostalih Slovencev s ponosom obkrožil da. »Mi smo živeli še v socializmu; morda je bilo takrat bolje, morda ne. Vidi pa se, da je od takrat velik napredek v naši Sloveniji. Upam, da boste vi mladi to znali ceniti, saj zgodovine v slovenski vojski ni veliko,« je še dodal. Pravi, da je naš del premalo obravnavan, ker imajo naši prleški vojaki veliko zaslug, da tanki niso prišli v Ljutomer in niti prek Mure. Zaključil pa z besedami: »Če bi bilo treba še enkrat iti, bi zagotovo šel. Bila je ena velika izkušnja in ponosen sem, da sem sodeloval.«

Najin pogovor je bil zelo zanimiv. Gospod Branko mi je povedal veliko stvari, ki jih nisem vedela, zanimivo je bilo slišati tudi njegovo osebno mnenje o takratnem dogajanju. Prej si sploh nisem znala predstavljati, kako je ta desetdnevna vojna potekala in izgledala, saj sem do sedaj po televiziji videla le vojne iz drugih delov sveta. Na srečo je naša vojna trajala le deset dni, čeprav je že to veliko. Spremenila je zgodovino Slovenije in po zaslugi naših pogumnih vojakov zdaj živimo razmeroma mirno in srečno življenje v naši majhni, a lepi državi.

Ivana Karolina BUDNA

OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, 8. r.

Mentorica: Metka OHMAN, učiteljica slovenščine in nemščine

Ema NOVAK, Osnovna šola Franceta Prešerna Črenšovci; Mentor Tibor Frančič;
Sponzor LK Lendava - Lendva

PROZNI PRISPEVKI UČENCEV 4., 5. IN 6. RAZREDOV OSNOVNIH ŠOL

Nik PIHLAR, OŠ Ivana Cankarja Ljutomer; Mentor Vitomir KAUČIČ;
Sponzor LK Ljutomer

VOJAK NA SVOJI DOLŽNOSTI

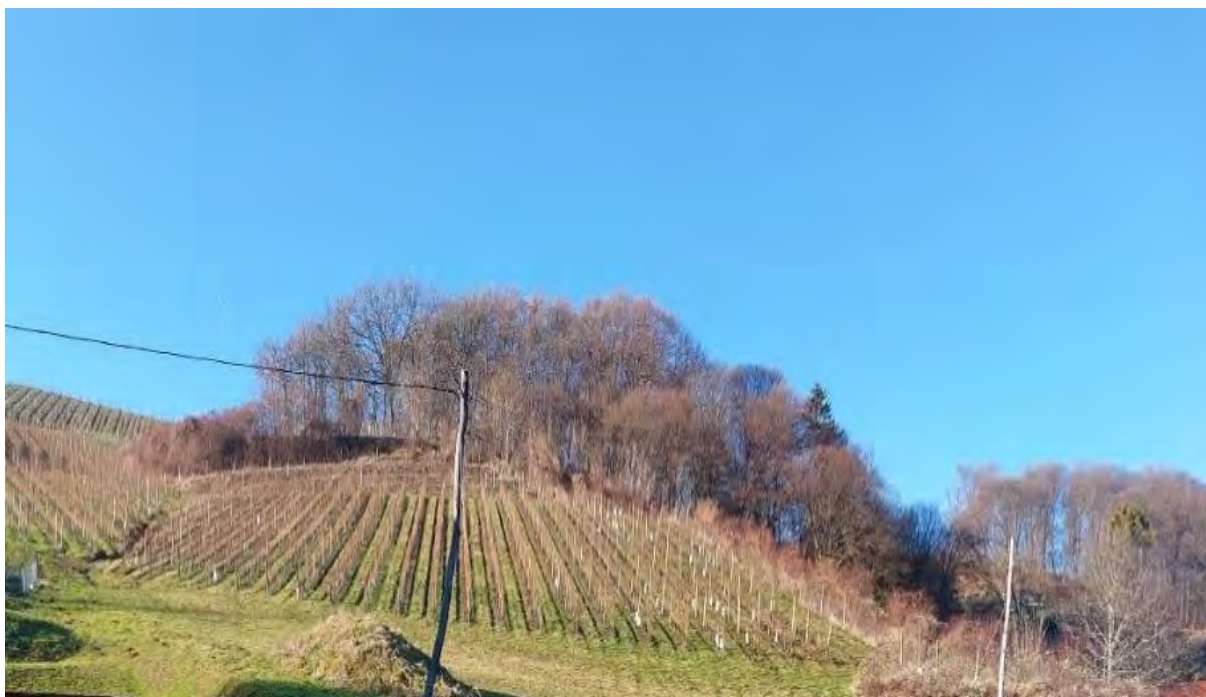
Med osamosvojitveno vojno za Slovenijo leta 1991 je bil moj sosed, Janko Pergar, star 25 let. Obvezno služenje vojaškega roka je opravil v JLA, a ob postavljanju temeljev nove države Slovenije, se je brez oklevanja odločil, da odgovorno opravi svojo državljansko dolžnost in brani svoje ljudi ter domovino. Konec maja leta 1991 je z ostalimi pripadniki TO odšel v Slivnico pri Mariboru, kjer bi po potrebi vojaško posredovali, saj je JLA poskušala doseči, da se vojaški učni center Pekre zapre. Tedaj je doumel, da so se politični dogodki na državni ravni resno zaostрили.

V času vojnega dogajanja je bil po činu nižji vodnik. Slovensko ozemlje je branil na različnih območjih Prlekije, a najbolj mu je v spominu ostal spopad v Presiki, ki je trajal 2 dneva. Takrat sta njegovo enoto, 25 vojakov, vodila Ivo Alt in Branko Meznarič. 2. julija 1991 se je iz smeri Hrvaške, preko naselja Kog, približevala oklepna kolona JLA. Ta se je pomikala proti naselju Presika. Na regionalni cesti je bila že več dni prej postavljena močna barikada iz tovornjakov in večjih strojev. Prodor sovražne kolone so pričakovali. Pripadniki TO so bili nekoliko slabše opremljeni z orožjem, a na srečo nekoliko bolje pripadniki postaje milice (PM) Ljutomer. Proti večeru je sovražna oklepna kolona prispela do Presike, do barikade in se ustavila. Takrat je miličnik (policist) uspešno ustrelil z raketo proti oklepniku. Ne spomni se, kateri po vrsti je bil, a prvi ni bil. Raketa je zadela oklepnikov prednji del gosenice, le-ta je zapeljal v jarek in obtičal v razmočenem terenu. Kljub uporju so tanki poskušali prebiti barikado in so s prodorom nadaljevali. Takrat je drugi policist nameril raketo v tank, a izstrelek ga ni vidneje poškodoval. Raketa je namreč podrsala po asfaltu in spremenila smer. Vdolbina, ki jo je naredila na asfaltu, je bila podolgovata in zelo vidna. Ob tem so pripadniki TO in policisti silovito streljali. Pripadniki JLA so z vso silo streljali nazaj. Pobočje je bilo zasuto z izstrelki iz tankov in drugega orožja. Prebivalci Presike in vsi udeleženi v spopadu so takrat doživeli pravi ognjeni krst. Pri tem je bilo poškodovanih nekaj okoliških hiš, ena je bila uničena. Nekako so se pripadniki TO in policisti uspeli varno umakniti. Sovražna kolona oklepnikov je čez čas zaobšla barikado in nadaljevala pot proti Stročji vasi. Takrat so v onespobljenem oklepem vozilu JLA našli okrvavljena nosila, a nikoli niso izvedeli, ali je bil kdo od pripadnikov JLA v tistem spopadu mrtev ali ranjen.

Iz Presike so se branilci umaknili v Rinčetovo Grabo, da so se oborožili. Zjutraj so se vrnili v Presiko, saj je bila napovedana nova kolona oklepnikov, ki pa je spremenila smer in v Presiko ni prišla. Na srečo v njegovi četi ni bilo ranjenih ali mrtvih braniteljev slovenskega ozemlja.

Cestišče v Presiki, kjer je bila postavljena barikada. *Foto: M. Stolnik*

Pobočje v Presiki, kjer so bili branitelji slovenskega ozemlja. *Foto: M. Stolnik*

V času osamosvajanja Slovenije je približno en mesec preživel na različnih bojiščih. Mnogo noči je prespal v gozdu, na tleh. Sprva ni imel niti spalne vreče, niti ustrezne vojaške opreme. Vsak vojak se je znašel po svoje. So pa bili medsebojno zelo povezani in se moralno vzpodbujali, saj so morali ohraniti mirno kri in si brezpogojno zaupati. Veliko podporo pripadnikom TO so izkazali domačini v Presiki, izpostavil je gospoda Kovačiča, saj mu je dovolil, da je uporabljal hišni telefon, ko je klical domov. Večkrat je klical domov, saj je imel doma pol leta starega sina. Pri domačinih se je smel stuširati, najesti. Enako je bilo z ostalimi branitelji.

Na različnih bojnih območjih je bil z namenom, da brani ozemlje, tovariše in življenje. Večkrat mu je zmanjkalo nabojev, tudi ustrezne vojaške opreme ni imel. Kadar so bojno območje preletavali helikopterji ali letala, mu je srh spreletel telo, a odločen je bil, da se bori do konca.

Ob novici, da je vojna končana, se je z drugimi pripadniki TO odpravil domov. Šele po nekaj mesecih sta se telo in um umirila in življenje je potekalo normalno.

Ob prvi obletnici vojne za Slovenijo je bil z vsemi ostalimi soborci povabljen na proslavo v Presiko. Prejel je spominsko medaljo. Dodeljen mu je bil status vojnega veterana.

Ob Jankovem pripovedovanju o vojni sem spoznal, da je vojna potekala čisto drugače kot sem si predstavljal. Ko sva z Jankom opazovala grič iz katerega je streljal na kolono tankov, sem dojel, v kakšni nevarnosti je bil, saj med njim in oklepniki sploh ni bilo velike razdalje, mogoče kakih 200 m. V temle griču in drevesih so še danes izstreljeni naboji. Četudi spopad v Presiki ni trajal dolgo, so vsi udeleženci v spopadu začutili strah, saj je bilo njihovo življenje ogroženo. Nisem vedel, da je bila ustvarjena tako velika materialna škoda. Na hiši, ki je bila v spopadu porušena, je sedaj spominska plošča.

Spopad v Presiki je dokaz, da če ljudje združijo moči in znajo sodelovati, kot so to storili pripadniki TO in PM Ljutomer, lahko ustavijo sovražnika, ki je v premoči. V življenju je potrebno zaupati sočloveku, saj s skupnimi močmi lahko gradiš boljšo prihodnost.

Janko Pergar, pripadnik TO in avtor prispevka pred spominsko ploščo *V spomin braniteljem slovenske meje, TO Slovenije, policiji in krajanom*, v Presiki. (Foto: M. Stolnik)

Matic STOLNIK

OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 6. r.

Mentorica: Bojana Pergar STOLNIK, profesorica razrednega pouka

INTERVJU Z VETERANOM SLOVENSKE OSAMOSVOJITVENE VOJNE STANISLAVOM MODLICEM

O slovenski osamosvojitveni vojni sem se pogovarjal z mojim dedkom, Stanislavom Modlicem, ki je takrat opravljal odgovorno vlogo poveljnika Jurišnega odreda pri Območnem štabu Teritorialne obrambe Ljutomer in aktivno deloval na mnogih področjih takratne Krajevne skupnosti Razkrižje.

Dedek, kakšen vojaški čin imaš?

Imam častniški čin stotnik.

Katere naloge si opravljal v vojni?

Bil sem poveljnik 102. Jurišnega odreda, ki je deloval kot največja enota 73. Območnega štaba Teritorialne obrambe Občine Ljutomer.

Kje vse je deloval vaš Jurišni odred?

Mobilizacijsko zbirališče Jurišnega odreda je bilo v vasi Kokoriči. Poveljstvo odreda je bilo v gasilskem domu, enote odreda pa so bile razporejene po kmetijah v tej vasi. Enote Jurišnega odreda so bojno delovale v Ormožu, Kačurah, Ljutomeru, Gibini in Gornji Radgoni.

Jurišni odred TO v prelomnih časih. *Foto arhiv: S. Modlic*

Kakšno je bilo vaše glavno delovanje?

Težišče delovanja odreda je bilo v Kačurah in Mekotnjaku s postavitvijo barikad, ki sta bili branjeni, s čimer je bil preprečen prodor sovražne oklepne enote, v sestavi devetih tankov v Ljutomer in naprej proti avstrijski meji.

Na katerih drugih območjih je še deloval vaš odred?

Ena enota odreda je delovala tudi na območju Gibine, kjer je prišlo do spopada, saj je nasprotnik tu napadel kombinirano s tanki in pehoto. Tanke je zaustavila škarpa pred vasjo, medtem ko je nasprotnikova pehota poskusila skleniti obroč okrog enote Jurišnega odreda, ki pa se je pravočasno umaknila na naslednji položaj. Tu je bila dobesedno prava fronta oziroma bojišče, o čemer so že večkrat povedali domačini tega kraja. Po tem spopadu, kjer so bili zelo poškodovani tudi civilni objekti, se je enota JLA umaknila v Štrigovo in pozno zvečer pričela prodirati proti Banfiju, kjer pa je bila zaustavljena na branjenih ovirah. Po tem spopadu je ta enota svoj prodor ustavila in se vrnila na izhodiščno točko v Središču ob Dravi.

Kdo vse vas je podpiral pri vašem delovanju?

Povsod smo imeli moralno podporo našega ljudstva. Oskrbeli so nas tudi s hrano, predvsem takrat, ko oskrba ni bila možna znotraj odreda, kar je posebej pozitivno vplivalo na izpolnjevanje bojnih nalog.

Kdaj je Jurišni odred prenehal s svojim delovanjem?

Jaz sem se od celotnega vojaškega kolektiva Jurišnega odreda poslovil 13. julija 1991 na igrišču vaše šole, Osnovne šole Janeza Kuharja Razkrižje, ko je odred prenehal s svojim vojnim delovanjem. Kot poveljnik odreda sem takrat povedal, da je kljub veliki premoči okupatorja, le-ta bil poražen, predvsem zaradi velike zavesti nas samih, poguma in poznavanja našega terena. Kljub veliki vojni vihri smo vsi ostali živi, kar sem si štel kot poveljniku odreda, v posebno zadovoljstvo in čast. Zaključil sem med drugim z besedami:« Naj ne bo nikoli pozabljeno!«

So na območju Občine Razkrižje postavljena kakšna spomska obeležja v spomin na dogodke ob osamosvojitveni vojni?

V spomin na dogodke so postavljena spomska obeležja, in sicer tetraeder na Gibini in Razkrižju pred mejnim prehodom, spominsko obeležje ob gramoznih jamah na Razkrižju ter spomska plošča na Osnovni šoli Janeza Kuharja Razkrižje.

Ali si za svoje delovanje prejel kakšno priznanje?

Za uspešno poveljevanje največji enoti v vojni sem prejel bronasto medaljo generala Maistra in občinsko priznanje Občine Razkrižje za odgovorno vlogo poveljnika Jurišnega odreda pri Območnem štabu Teritorialne obrambe Ljutomer v času osamosvojitvene vojne leta 1991. Prejel sem tudi bojni znak Kačure.

Kakšni so tvoji spomini na 10 dnevno osamosvojitveno vojno?

V tej 10 dnevni osamosvojitveni vojni, predvsem v začetku, so bili to najtežji dnevi mojega življenja, tudi tisti dan, ko sem izvedel, da je moja družina bila izpostavljena veliki nevarnosti. Proti večeru, točnega dne se ne spomnim, je namreč po Koprivi prispela oklepna kolona sovražne vojske in se pred našo hišo zaustavila zaradi počitka. Družina je v tistem trenutku bila v veliki negotovosti in strahu. Po določenem času je oklepna kolona nadaljevala svojo pot. Na srečo se nikomur ni nič zgodilo.

Ponosen sem, da sem član Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Ljutomer in Območnega združenja slovenskih časnikov Ljutomer. Smo namreč prva generacija bojevnikov za samostojno slovensko državo, ki smo dokazali, s svojim hotenjem, znanjem, odločnostjo in pogumom ter z orožjem v roki, da smo se rodili tudi za domovino. Naša dejanja bodo sodili zanamci, torej mladi, nam pa naj ostane spomin, da smo s skupnimi močmi uresničili sanje Slovencem o samostojni državi.

Ob pripovedovanju mojega dedka sem spoznal, da je dedek poveljeval največji obrambni formaciji prejšnje skupne Občine Ljutomer in uspešno sodeloval v vojni za samostojno Slovenijo. Njegovo aktivno vlogo pri obrambi naših krajev pa cenijo tudi domačini, saj je ob 23. občinskem prazniku Občine Razkrižje prejel občinsko priznanje in bil slavnostni govornik. Na mojega dedka sem zelo ponosen, saj je s svojim aktivnim delovanjem v času osamosvojitvene vojne omogočil meni in drugim državljanom Republike Slovenije, da živimo svobodno in mirno ter se izobražujemo v slovenskem jeziku.

Stanislav Modlic, poveljnik
Jurišnega odreda pri Območnem
štabu Teritorialne obrambe
Ljutomer, v veteranski uniformi z
avtorjem prispevka.

(Foto: V. Rob)

Vito ROB

OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 6. r.

Mentorica: Bojana Pergar STOLNIK, profesorica razrednega pouka

SPOMINI NA OSAMOSVOJITVENO VOJNO

O vojni, ki je potekala pri nas v Sloveniji, sem veliko izvedela v šoli. Običajno se pred pomembnimi državnimi prazniki, povezanimi s to temo, o tem veliko pogovarjamo. Na srečo te vojne nisem doživela in želim si, da je nikoli ne bi.

Sta pa vojno doživela moja starša. Takrat sta bila toliko stara, kot sem danes jaz. Pripovedovala sta mi o svojih spominih v času osamosvojitvene vojne in njuno pripoved vam v nadaljevanju želim predstaviti.

Mamina pripoved: »25. junija 1991 se je Slovenija osamosvojila. Dva dni za tem pa se je začela vojna za Slovenijo. Takrat mi je bilo 12 let in nisem razumela, kaj se dogaja in ali je to sploh resnično. Vojne sem videla samo po televiziji. Spomnim se, da oče ni mogel domov iz službe, ker so zaprli vse mostove čez reko Muro. Spali smo v trenirkah in imeli vse pripravljeno, da smo iz bližnjih blokov stekli čez cesto v zaklonišče. To se je zgodilo večkrat. Zaslišala se je sirena in hitro smo morali na varno. Takrat sem dojela, da je vojna res pri nas. V zaklonišču je bilo veliko ljudi, največ prestrašenih otrok, mlajših od mene. Mame so jih tolažile, umirjale, bilo je težko. S sabo smo imeli nekaj hrane. Na srečo nismo bili daleč in smo se lahko večkrat vrnili domov. Deset dni vojne je bilo težkih tudi za nas otroke, za vse ljudi in jih ne bomo nikoli pozabili.«

Očetova pripoved: »Star sem bil 14 let. Bil sem ravno na teniškem igrišču, ko so začele zavijati sirene. Začela se je vojna. Tekel sem domov in zaslišal glasen pok. Tank je izstrelil granato. Oče je prihitel domov in prinesel za tri nahrbtnike konzerv. Spakiral je najnujnejše stvari in ker je bil lovec, je vzel s seboj tudi puško. Z družino smo se odpeljali v kraj Šardije, kjer je bil stričev vikend. Tja so prišli tudi drugi sorodniki. Vseh skupaj nas je bilo pet družin. Otroci smo spali zgoraj na slami, odrasli pa so spali spodaj. Odrasli so ves čas poslušali radio, ki je obveščal ljudi, kaj se dogaja. Po desetih dneh smo se vrnili nazaj v Ormož in videli, kaj vse je bilo uničeno. Poškodovan in porušen je bil most, v gostilni Grivec so sledi granate vidne še danes. Tudi moji spomini na vojno so pretresljivi.«

Vsem borcem osamosvojitvene vojne se lahko zahvalimo, da danes živimo v miru.

Špela PLAVEC,

OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, 6. r.

Mentorica: Metka OHMAN, učiteljica slovenščine in nemščine

MOJ DEDEK NA BARIKADI

Moj dedek Feliks Zadavec je bil v času osamosvojitvene vojne za Slovenijo leta 1991 zaposlen kot prevoznik v podjetju Emona Ljutomer. Velikokrat je opravljal pomembne prevoze, nikakor pa si ni predstavljal, da bo prevoz v Ljubljano, 27. junija 1991, preživel njegovo življenje s strahom za življenje in negotovostjo za njegove domače.

Zjutraj, 27. junija 1991, je peljal tovor s tovornjakom v Ljubljano. Ko je raztovoril tovornjak, se je namenil proti domu. Čez nekaj minut ga je na Šmartinski cesti ustavila policija. Rekli so mu, da mora ustaviti vozilo in ostati v križišču. To je bilo veliko križišče, skozi katerega je vozila Jugoslovanska vojska v kasarno Moste. Oblikovali so barikado, ki jo je sestavljalo več avtobusov in tovornjakov, med njimi tudi njegov. Šoferji so bili zraven tovornjakov, da so jih po potrebi umikali in spuščali mimo pogajalce, ki so se peljali z vojaškimi vozili v kasarno Moste na razgovore o premirju. Tam na barikadi ni bilo lahko. Dva dni niso dobili hrane, bilo je žalostno. Po dveh dneh pa jim je Rdeči križ priskrbel sveža oblačila in omogočil, da so se lahko stuširali.

Najbolj žalosten je bil, ker je doma pustil ženo in dve hčerkici. Takrat ni bilo telefonske povezave, ker so bile linije prekinjene, zato tudi ni vedel, kaj se dogaja doma. To je trajalo deset dni. Ko so se v Mostah končno dogovorili o premirju, so se lahko vozniki tovornjakov vrnili proti domu. Pot domov je bila težka, saj je bilo drevje na cestah. Na poti domov je ves čas v strahu razmišljal, kaj vse se je lahko zgodilo doma. Na srečo se je srečno vrnil k svojim najdražjim.

Po 30 letih se dedek tega dogodka spominja kot bi se zgodilo včeraj in reče, da smo imeli srečo, da se je ta vojna v Sloveniji po desetih dnevih končala. Ostale republike bivše Jugoslavije niso imele take sreče, saj je tam vojna trajala kar nekaj let.

Sam si po dedkovi pripovedi želim, da nikoli ne bi doživel strahot vojne. Zdaj pa smo lahko srečni, da živimo v miru in svobodi v tej majhni in zelo lepi državi.

David ŠČAVNIČAR

OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 5. r.

Mentorica: Bojana Pergar STOLNIK, profesorica razrednega pouka

MOJA MAMA MI JE PRIPOVEDOVALA

Mama, Leonida Šeruga, mi je pripovedovala, kako je doživela vojno za Slovenijo, ko je bila stara 10 let. Takrat je živela v Žerovincih 49. Ravno so se začele poletne počitnice, ko je poslušala starše, kako se pogovarjajo, da se bo Slovenija osamosvojila. Povedala mi je, da se tiste počitnice otroci niso igrali, ampak so se pogovarjali o tem, da se bo začela vojna. Bilo jih je zelo strah.

Mama Leonida se spominja, da je njen oče, Drago Šeruga, njej in sestri Heleni Šeruga rekel, da gre po mamo v službo, češ da v Kačurah podirajo drevesa, s katerimi bodo poskušali zaustaviti tanke. S sestro Heleno sta bili v skrbeh, saj nista vedeli, če se bosta oče in mama varno vrnila domov. K sreči sta se varno vrnila. Naslednji dan, natančneje 27. junija 1991, so se v vas Žerovinci zares pripeljali tanki.

Mama mi je povedala, da so bili takrat nekateri ljudje zelo naivni in nepremišljeni. K njihovim hišam so si prihajali ogledovat, kaj se dogaja v Kačurah. Zaradi tega je bil njen oče Drago, ki je moj dedek, zelo v skrbeh. Bal se je, da bodo tanki začeli streljati na hišo. Zato jim je rekel naj odidejo. Ljudje so se zares mirno razšli. Iz Kačur se je slišalo streljanje tankov. To jutro so se tanki napotili proti Ljutomeru po glavni cesti, ker so mislili, da bodo do Ljutomera lahko prišli po drugi poti. Tukaj so jim mogočna drevesa onemogočila pot. Zato so se tanki v Kačurah obrnili in niso povzročili večje škode.

Tanki so želeli premagati barikade tudi v Mekotnjaku, saj so želeli nadaljevati pot proti Ljutomeru. Podrta mogočna drevesa jim tega niso dopuščala. Mamina družina je bila v strahu, ker niso vedeli, kaj bo prinesla noč. K sreči se ni zgodilo kaj hujšega. Zjutraj, ko so se zbudili, je bilo vse mirno.

Mamina družina je imela kmetijo. Kot vsako jutro, je tudi to jutro bilo potrebno nahraniti živali. Mamina mama, moja babica Anica, se je to jutro, 28. junija 1991, misleč, da se je situacija v Kačurah umirila, odpravila kositi travo. Njena mama Anica je pripovedovala, da bi ta dan lahko umrla. Ravno, ko je bila na travniku, je spet zaslišala streljanje. Še danes ne ve, ali se ji je samo zdelo ali so streli bili namenjeni tudi njej. Bila je namreč zelo prestrašena.

Sledove tankov pa je mama videvala še vsak dan, ko je šla iz šole. Tanki so bili tako težki, da so gosenice zarezale sledi v cesto. Mama mi je povedala, da bi v Ljutomeru tanki naredili veliko škode, če ne bi bilo v Kačurah barikad, ki so jih zaustavile.

Spominja se tudi poročanj po televiziji iz Hrvaške, kjer je vojna trajala več let. Šele takrat so se ljudje začeli zavedati, kako hudo bi lahko bilo v Sloveniji, če bi vojna trajala več kot deset dni.

Želim si, da nikoli ne občutim grozot vojne.

Spominsko obeležje v Žerovincih v spomin braniteljem Slovenije v Kačurah in Mekotnjaku. *Foto: K. Anderlič*

Klemen ANDERLIČ

OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 5. r.

Mentorica: Bojana Pergar STOLNIK, profesorica razrednega pouka

OSAMOSVOJITVENA VOJNA

Zgodilo se je leta 1991, ko so tudi v Pristavo prispeli tanki. Tanki so hoteli doseči takratno državno mejo. Rekli so, da je bilo minirano, da bi zaustavili tanke pred mostom čez reko Ščavnico, zato so iz tankov ustrelili v oviro, da so se prepričali, da ni minirano. Nato so prerezali debel oreh, ki je tudi bil ovira na cesti. Oviro so odstranili, pri tem pa so si poškodovali gosenice na dveh tankih. Po dvesto metrih s tema oklepnikoma niso več mogli nadaljevati poti. Po dialogu med oficirji so ostali en oficir in vojaki iz dveh tankov v Pristavi, ostali pa so nadaljevali pot proti Gornji Radgoni.

Tisti dan je moj dedek delal v nočni izmeni v Križevskih opekarnah, to je današnji Tondach. Morali so narediti štiri vagone opeke, potem pa so dobili navodila, da ugasnejo vse luči in odidejo domov. Na poti domov, na Cvenu, ga je ustavila policija. Vprašali so ga, kje je bil in kam je namenjen. Ker sta v vas vodili dve poti, so mu svetovali naj se pelje čez Moto, saj so bili na cesti iz Pristave proti Cvenu postavljeni tanki. Srečno je prispel domov.

Iz strani teritorialne obrambe (TO) je bil naročen preventivni ukrep, naj vaščani skrijejo orožje in strelivo iz oklepnikov, ki sta ostala na Pristavi, da je sovražniki več ne bi mogli uporabiti. Čez dva dni so prišli miličniki. Zanimalo jih je, če dedek ve, kam so skrili orožje in municijo. Sam ni vedel, kje je bilo skrito. So pa vaščani pripovedovali, da so tanke skrili v »cvenske šume«, orožje in municijo pa večino po skednjih, podstrešjih in skritih prostorih.

Jan PETOVARI

OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 5. r.

Mentorica: Bojana Pergar STOLNIK, profesorica razrednega pouka

Mara Škerlak MARIČ, OŠ I. Murska Sobota; Mentor Tilen Matej ČERVEK;
Sponzor LK Murska Sobota

PESMI

UČENCEV 7., 8. IN 9. RAZREDOV OSNOVNIH ŠOL

Laura KUKOVEC, OŠ Janka Ribiča Cezanjevc; Mentorica: Mira Petek;
Sponzor LK Ljutomer

NAŠA ŽE 30 LET

Premlada sem še, da bi se spomnila,
tako daleč nazaj ne sega spomin.
A tudi če bi lahko se vrnila,
lepše kot tu nikjer ne živim.

Pripoveduje mi oče o hrupu motorjev,
ko gledal na nebu je trume letal.
V daljavi slišal je odvržene bombe
in kako mu ob tem dih je zastal.

Mama spominja hrabrih se fantov,
ki našemu mestu stopili so v bran.
So se srčno borili in močno trudili,
dokler sovrag ni bil dokončno pregnan.

Premlada sem še, da bi se spomnila,
30 let mi ne sega spomin.
A nikdar nazaj se ne bi vrnila,
ker v ljubi Sloveniji rada živim.

Zarja Zupančič ROUS

OŠ Gornja Radgona, 8. r.

Mentorica: Tatjana ŠEBJANIČ, profesorica zgodovine in geografije

KAMEN JUNAŠTVA

Tam stoji.
Iz njega govori tisoč besed.
Mogočen, siv in kamnit.
V sebi skriva junaštvo tistih let.
Na njem preplet črk in števil.
Imena poznana in nepoznana.

Morda je bil moj dedek, sosed ali nekdo čisto neznan.
Bil je junak, ko s svojo pokončno držo branil je to domovino.
Z dušo in s srcem se boril je dan in noč
za to mojo domovino.
Mojo, tvojo, našo, njihovo.
Eno in edino, našo lepo Slovenijo.

Ajda ŠEBJANIČ

OŠ Bogojina, 8. r.

Mentorica: Marjetka ERDELJI, predmetna učiteljica slovenščine

OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

Slovenci smo se skupno odločili,
da hočemo svojo državo samostojno imeti
in se zato od Jugoslavije posloviti
ter se za deklaracijo o neodvisnosti odločiti.

Dva dni po sprejetju
pa državljanska vojna se začne,
ogenj v slovenskih srcih do domovine se vname
in vodi jih do zmage predrage za vse.

Da v desetih dneh zmagali smo lahko,
še enkrat potrdilo je to,
kar mi že vemo,
in sicer kakšen trden narod smo.

Od osamosvojitve mineva že trideset let,
čeprav to ni veliko, vemo.
Vendar še vedno ponosni smo,
da smo Slovenci
in to okoli razglashamo.

Lana LIPIC

OŠ Kuzma, 9. r.

Mentorica: Irena Grašič ARNUŠ, univerzitetna profesorica slovenščine in nemščine

OSAMOSVOJENA

Slovenija osamosvojena,
od pogumnih src pridobljena,
z lepotami prepojena,
čestitam za tvojih 30 let.

Da bila bi sama in svoja,
bila je misel nekaterih pogumna,
da njen narod bi lepše in boljše živel.

Pa je danes tako?
Si lahko iskreno stisnemo roko
in pogumnim borcem pogledamo v oko?

Prosim za modrost,
ki naj prevlada norost,
da bo naša država nam vsem v ponos.

Živa PINTARIČ

OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, 8. r.

Mentorica: Metka OHMAN, učiteljica slovenščine in nemščine

PARK SPOMINOV

Vsi mirno spali so,
potem pa zavel je mrzel veter
in prinesel nemir.
Rojaki borili so se
za našo domovino.

Mnogi so umrli, padli
kot listje v jeseni.
Umrli so za našo domovino.
Že 30 let je od takrat,
ko se je to zgodilo.

In zdaj smo tu – nova generacija.
Kot pomlad smo prišli,
skupaj s pticami.
Vi pa ste kakor ptice spomladi
prinesli svobodo.

Hodimo po parku spominov,
spominjamo se vaših junaštev.
Hvala za svobodo,
hvala za srečo.

Melisa ČUČEK
OŠ Kapela, 9. r.
Mentorica: Alenka KOZAR, profesorica slovenščine

SLOVENIJI ZA 30 LET

Slovenska sliši se pesem,
Iepota zrcali se v vsem.
Od Prekmurja do Primorske
vije pot se od srca ljudi za ljudi.
Enim v srcu zapisana,
nikoli izbrisana
in nikoli pozabljena,
je naša samostojna,
avtohtona Slovenija.

Misel pred 30 leti bila je le ena:
osamosvojena naša Slovenija.
Je danes želja enaka? Ostani večno
avtonomna, naša Slovenija.

Čestitam, Slovenija moja,
za tvojih 30 let!

Pia PINTARIČ

OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, 8. r

Mentorica: Metka OHMAN, učiteljica slovenščine in nemščine

NAŠA DOMOVINA

Pred tridesetimi leti smo jo z glasovanjem izvolili
in Jugoslavijo za vse večne čase zapustili.

Vsak, ki bil je za, je obkrožil da
in naša domovina ni postala ruševina.

Zdravljico smo zapeli in z zastavo prihrumeli,
ta zdaj v vetru plapola in mir nam da.

Svobodo smo užili, se veselju prepustili,
na težke čase pa nikoli pozabili.

Julija PREJAC in Nika GOMBOC

OŠ Tišina, 7. r.

Mentorica: Bernardka JUREŠ, predmetna učiteljica slovenščine in domovinske vzgoje

MOJA DOMOVINA

Moja domovina je najlepša zgodovina,
od časa do časa njena preteklost ni bila prav nič fina.
Vojne so jo zaznamovale.

Slovenci skupaj smo stopili in usodo na svojo stran obrnili.
Svoj jezik smo oblikovali in ga v knjigo zapisali.
Zdaj naša domovina svobodno in brezmejno živi.

V naši deželi so doline, kotline, gore, morja,
vmes pa lepa mesta in majhne vasi.
Zato je moja domovina tam,
kjer od daleč sliši se:
Slovenija, ti moja domovina si!

Nika FLISAR
OŠ Tišina, 7. r.

Mentorica: Bernardka JUREŠ, predmetna učiteljica slovenščine in domovinske vzgoje

DOMOLJUBJE

Domoljubje.
Ljubim dom?
Včasih ga,
včasih sem ga že naveličana.

Dajmo ljudje!
Zbistrimo misli in
cenimo domače,
slovensko domače.

Bodimo ponosni na to
kar smo,
pokažimo kaj znamo
in se dokažimo.

Pokažimo svetu
našo lepo pokrajino,
predstavimo svetu
naše pametne ljudi,
naše stvaritve in
bodimo brez skrbi.

Torej, domoljubje?
Da. Domoljubje.

Ana ZELKO
OŠ Gornja Radgona, 8. r.
Mentorica: Tatjana ŠEBJANIČ, profesorica zgodovine in geografije

NAŠA DEŽELA

Dežela naša.
Spet je jesen, listje pada
in ptice odhajajo.

Šumenje listja ...
Prijeten zven -
narava se k počitku odpravlja.
Jesenski list odpade -
vračajo se spomini težkih dni.

Vse je temno, mračno,
skoraj nič zelenja.
Spomini na mirne,
svobodne dni se vračajo.

Ker ste nas varovali,
dragi naši branitelji,
spet bo pomlad
in sonce bo posijalo.

Ptice se bodo vrnile,
prinesle pomlad
kot ste nam vi mir in svobodo.

Narava se vedno znova prebuja,
mi pa mirno
in brezskrbno živimo.

Tanja MARAJH
OŠ Kapela, 9. r.
Mentorica: Alenka KOZAR, profesorica slovenščine

SLOVENIJA

Nismo veliki, bolj malo nas je,
vendar smo spoštljivi in odgovorni ljudje.

V Sloveniji živimo
in po njenih lepotah hrepenimo.

Slovenija ni majhna država,
saj v njej živi kar dva milijona ljudi.
Vsak posebej v Sloveniji si svobodo želi,
v kateri živeli narodi bi vsi.

Slovenija, ti za nas rodila si se!

Mi tebi klanjamo se.

Ti dajaj nam zdrave ljudi,

ki večno srečno živeli bi.

Nejša HUBER

OŠ Kuzma, 9. r.

Mentorica: Irena Grašič ARNUŠ, univerzitetna profesorica slovenščine in nemščine

SLOVENIJA

Lepote, za katere dolgo smo se borili,
danes smo skoraj zanemarili.
Jemljemo jih za samoumevne,
kakor če ne bi bile najbolj posebne.

Morje, gore, gozdovi in reke,
ne omejujejo nas nobene zapreke.
Jezera, v katerih so trupla ostala,
danes so svečanost postala.

Nočem, da ta pesem elegija bi postala,
ker bi me potem zaznamovala.
Čeprav hočem zoro in žalostno poezijo,
smo skupaj prišli predaleč za to žalostijo.

Aneja Fujs CELEC

OŠ Kuzma, 9. r.

Mentorica: Irena Grašič ARNUŠ, univerzitetna profesorica slovenščine in nemščine

SLOVENIJA

Slovenija je naša majcena država,
ki je tudi zelo zdrava.

Je majhna,
a za nas dovolj velika,
je naša glavna cesarica.

Ima polno gozdov in visokih vrhov,
čudovitih razgledov in mirnih pogledov.
Morja in jezera vodo kristalno čisto imajo,
da vidi se v njej vsaka človeška postava.

Ni lepo, da odpadke odmetavamo,
zato pridni bodimo in za okolje skrbimo.
Slovenija nam daje dom, mi pa njej vrnimo tako,
da za čisto okolje poskrbimo.

Slovenija ti si naše sonce,
ki nam pridno sije iz oblakov.
Vsi imamo radi te
in vedno bolj častimo te.

Selina RAC

OŠ Kuzma, 9. r.

Mentorica: Irena Grašič ARNUŠ, univerzitetna profesorica slovenščine in nemščine

DOMOVINI

Oh, ti naša domovina,
za tebe odgovorni smo vsi.

Sedaj si svobodna,
za dobro življenje godna.

Oh, ti naša Slovenija,
imaš svoj jezik, zastavo in himno.

Nič ti ne primanjkuje,
saj zemljica rodna vse daruje.

Ponosna sem Slovenka,
srečna in vesela
bom v njej živela.

To je moja domovina,
to povem ponosno,
čeprav nekaterim to ni znosno.

Inja GRANFOL

OŠ Tišina, 7. r.

Mentorica: Bernardka JUREŠ, predmetna učiteljica slovenščine in domovinske vzgoje

DOMOVINA

Moja domovina najlepša je na svetu,
o tem pojejo še ptice v letu.
Moja domovina je svobodni kraj,
saj tu je pravi raj.

Zdaj imamo mir
in lep izvir.
Sreče nam ne primanjkuje,
naš zgodba se v zvezde kuje.

Moja domovina žari,
Slovenec pa ponosno kriči:
»Bela, modra, rdeča,
to je naša sreča!«

Matic HANC

OŠ Tišina, 7. r.

Mentorica: Bernardka JUREŠ, predmetna učiteljica slovenščine in domovinske vzgoje

SPOMINI

Okupatorjevo nasilje v nas zelo sili.

Slovenci uprite se!

Premagajte vse!

Spomine smo postavili

in rane pozdravili.

Borci, vsem poklon,

dobili so velik priklon.

Spominska obeležja

se širijo v turistična omrežja

kot Novo mesto v žici,

s krvavimi lici.

Spomin je dar,

ki je vsakemu človeku dan.

Spominja na vsako obeležje,

ki je vsakega človeka deležje.

Vita BAGOROŠ

OŠ Kuzma, 9. r.

Mentorica: Irena Grašič ARNUŠ, univerzitetna profesorica slovenščine in nemščine

SVOBODNO NEBO

Spet je prišla jesen,
listje odpada, zemlja počiva.
Spomini na grenke trenutke,
vse je mirno, povsod tišina.

A pride pomlad,
narava se prebudi,
ptice se vrnejo in
hvalnico zapojejo.

Hvala vam,
naši branitelji,
ki ste domovino branili,
žrtvovali svoje življenje.

Sedaj v spominih živijo
padli junaki.

Lepo se je zazreti v nebo
in gledati,
kako ptice svobodno
po nebu letajo ...

Tjaša KRAJNC
OŠ Kapela, 9. r.
Mentorica: Alenka KOZAR, profesorica slovenščine

LEPOTE SLOVENIJE

Hrib ali dva,
lepota je prišla,
v vojni so grdobe bile,
ki zdaj so odšle.
Zaradi ponosa dedek se hvali
in našo deželo brani.

Babi pa v kuhinji svoj čas zapravlja
in dragocene dobrote pripravlja.
Mene pa mama na svet navaja
in me na novo kulturo privaja.

Pesmi radosti in ljubezni,
v vojni pa niso bili resni.
Za 30 let miru se zberimo
in vse to skupaj proslavimo.

Da ob proslavi nam čas hitreje mine,
nam dedek razlaga lepe spomine.
Zaradi desetdnevne vojne in lepote,
naj nikoli ne pride do velike zmote.

Pria LESJAK
OŠ Kuzma, 9. r.

Mentorica: Irena Grašič ARNUŠ, univerzitetna profesorica slovenščine in nemščine

DESET

Bum. Tresk. Trušč.

Je to grom? Ali je to morda zvok truda za samostojnost?

So to mestni avtomobili ali letala vojaška?

Je to puška?

Je to prevrnjen kozarec? Morda je spuščena bomba?

Po državi je cel direndaj.

Programov drugih, kot političnih, več ni,

le zakaj?

Kaj vonj je ta? Dim pričakovanja, upanja.

Minilo je deset dni.

Bum. Tresk. Trušč.

Samostojna država končno smo mi.

Zoja BENKO

OŠ Puconci, 8. r.

Mentorica: Nina VIDONJA, profesorica sociologije in zgodovine

Lea PREJAC, Dvojezična osnovna šola Il Lendava, Mentorja Tanja Tratnjek in Árpád Fodor; Sponzor LK Lendava - Lendva

PESMI

UČENCEV 4., 5. IN 6. RAZREDOV OSNOVNIH ŠOL

Tina FEUŠ, OŠ Mala Nedelja; Mentorica: Zdenka ŠAFARIČ; Sponzor LK Ljutomer

30 LET SAMOSTOJNOSTI

Slovenija lepa je država in nič ji ne manjka.

Imamo vse, kar imajo veliki.

Lahko smo srečni, da smo se tu rodili.

Imamo mesta velika in majhne vasi,

kjer živimo mi.

Na grbu reki sta dve,

nad njima pa tri gore.

Imamo tudi zvezde tri,

ki imajo šest konic.

Najlepši del Slovenije pa se skriva v Prekmurju,

kjer so ravnice in griči, jezera in glasni »ftiči«.

Štorklja tudi na Goričko pride,

kjer je čudovita narava,

dobri ljudje in sonce drugače vzide.

Ponosen sem na Slovenijo

in na tiste, ki so se borili za njo.

Na kraje, ki nas izpopolnjujejo

in nas za vedno zaznamujejo.

Vid JENEŠ

OŠ Kuzma, 6. r.

Mentorica: Irena Grašič ARNUŠ, univerzitetna profesorica slovenščine in nemščine

VOJNA ZA SLOVENIJO

Vojna se zgodila je,
bombe so padale.
Vojaki so se borili
za svobodo Slovenije.

Hudo je bilo,
a ljudje preživeli so.
V zaklonišča so se skrili,
da sovražniki ne bi jih pomorili.

Slovenija samostojna je postala.
Nekateri so se veseli,
drugi na grobove sveče nosili,
bodoči rodovi tega nikoli ne bodo pozabili!

Tadej VERONIK

OŠ Janeza Kuharja Razkrižje, 6. r.

Mentorica: Bojana Pergar STOLNIK, profesorica razrednega pouka

SLOVENIJA

Slovenija, od kod lepote tvoje?
Ti nam z veseljem poješ.

Tu okoli veliko otrok živi,
vsi Slovenijo gledamo
tako lepo kot ti.

Naša lepa dežela si ti,
za druge majhna pikica,
a za nas tako velika ...

Slovenija – lepa si
in zdrava, svobodna, ostani ti.

Tijana ROŽANC
OŠ Kapela, 6. r.
Mentorica: Bernarda ROUDI, magistra zgodovine

KAPELA

Kapela je kraj,
ki je lep kot raj.
Tam trta cveti in
grozdje nam zori.

Kasneje se grozdje
spreša ter se s
proizvedenim vinom
in slatino zmeša.

Naša znamenitost je cerkev,
kjer stara šola je stala,
kjer je Ljudmila Poljanec pesmi pisala
in otroke poučevala.

Kapela – lep si kraj.
Vedno se rada vračam nazaj.

Sofija JURJOVIČ

OŠ Kapela, 6. r.

Mentorica: Bernarda ROUDI, magistra zgodovine

Hana CAR, OŠ Puconci; Mentorica Monika VIDMAR; Sponzor LK Murska Sobota

Lana MURŠIČ, OŠ Janeza Kuharja Razkrižje; Mentor Tibor FRANČIČ;
Sponzor LK Ljutomer

JULIJ 1991
NIKOLI VEČ
NIE MEHR - NEVER MORE
JULIJ 2001

**DODATEK ZA LAŽJE RAZUMEVANJE
IN RAZISKOVANJE**

OSAMOSVOJITVENA VOJNA NA OBMOČJU POMURJA 1991 - PRISPEVEK ZA LAŽJE RAZUMEVANJE IN RAZISKOVANJE

UVOD

Ta prispevek govori o preteklosti, usmerjen pa je v prihodnost. Namen pri tem je predstaviti najpomembnejša dejstva iz poteka osamosvojitvene vojne na območju Pomurja leta 1991 za prihodnje generacije učencev in dijakov ter ostalih proučevalcev. Drugi namen pa je usmerjen v spodbujanje in raziskovanje tega pojava, pa tudi ohranjanja pozitivnega zgodovinskega spomina in širjenja vedenj o tem. Sorodni teksti o tej temi so bili sicer že objavljeni v knjigah, kot tudi ta prispevek¹, a jih mlade generacije v informacijski dobi težko dosežejo, če niso v digitalni obliki in dostopne na svetovnem spletu. Tokratna publikacija in objava, ki je posvečena tridesetletnici osamosvojitve Slovenije in osamosvojitvene vojne, je v elektronski ediciji in bo dosegljiva tudi na medmrežju.

Treba je izpostaviti še, da tudi na primeru Pomurja velikokrat zasledimo nepopolno ali napačno opisovanje dogajanj v tistih prelomnih časih. Žal tudi v šolskih učbenikih, kar pomeni, da zanamcem ne zapuščamo nedvoumne slike o tem, kako smo prišli do svoje države in njenem zavarovanju ter delovanju obrambnih sil in struktur, ki so to podpirale. To je pomembno tudi zaradi tega, ker v Prekmurju in Prlekiji zasledimo nekatere značilnosti vojne in agresije na Slovenijo, ki drugod niso tako prepoznavne.

V prispevku najprej navajam vire, ki opisujejo in analizirajo potek osamosvojitvene vojne v Pomurju leta 1991 in ugotovitve, kako je to prikazano v šolskih učbenikih in ostali izobraževalni literaturi. Temu sledijo opisi strani v spopadu v Pomurju in njihove namere v vojni leta 1991. Za nadaljnje opisovanje vojnih dogodkov v pokrajini je uporabljen kronološki pristop na levem in desnem bregu reke Mure. Zaključujem z epilogo, ki se nanaša tudi na obžalovanja vredne žrtve. Vsebina, obravnavana v prispevku in priložene slike (prosojnice), so bile 21. junija 2021 v Domu kulture Ljutomer predstavljene na javni prireditvi z naslovom Kako smo branili osamosvojitvene procese Republike Slovenije. Prispevek je oblikovan kot neke vrste

¹ Pričujoči prispevek je objavljen v zborniku Kako smo ohranili osamosvojitvene procese, ki so ga izdale veteranske in domoljubne organizacije leta 2022 na podlagi dveh strokovnih posvetih v Ljutomeru septembra 2020 in junija 2021.

opomnik, ki bi lahko bil v prihodnje v pomoč pri poučevanju sodobne slovenske zgodovine v šolah.

OSAMOSVOJITVENI PROCESI IN VOJNA ZA SAMOSTOJNO SLOVENIJO V POMURJU V PISNIH VIRIH IN UČBENIKIH

Osamosvojitveni procesi in vojna za samostojno Slovenijo so v Pomurju obdelani v številnih delih in iz različnih zornih kotov. Pri virih s slovenske strani je treba omeniti: (1) Aktivnosti pomurske milice v vojni za Slovenijo, iz leta 2011 – diplomsko delo Habulin; (2) Zgodovina pomurske policije in orožništva, 2014 – zbornik; (3) Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja, 2015 – zbornik, (4) Teritorialna obramba Vzhodnoštajerske pokrajine (7. PŠTO) v vojni za Slovenijo 1991, 2015 – magistrsko delo Horvat; (5) Spomini ne zbledijo - pričevanja in razmišljanja o vojni za Slovenijo 1991 v Pomurju, 2016 – zbirka Durič in Roudi; (6) Pomurje je gorelo modro, 2018 – zbornik 1. in 2. del in e-knjiga z dokumenti in filmi; (7) Občina Lendava v soju osamosvojitvene vojne 1991, 2021 – zbornik; (8) Prlekija v ognju osamosvojitvene vojne, 2021 – zbornik Ljutomer; (8) Objavljeni prispevki o osamosvojitveni vojni 1991 v počastitev 30. letnice samostojne Slovenije, spletni portal OZZVS Murska Sobota; (8) Prlekija v soju osamosvojitvene vojne, 2022 – zbornik Gornja Radgona. Dodati je treba, da obstajajo še tematski zborniki, ki se tudi dotikajo Pomurja, kot na primer o prizadevanjih za zavarovanje slovenskih meja, vezistih, mednarodnih opazovalcih idr.

V Pomurju so dostopni tudi viri z nasprotne strani. Pri tem je treba najprej navesti dokumente JLA iz Okrožnega sodišča v Murski Soboti in sodnega procesa proti generalmajorju Vladu Trifunoviču, poveljniku 32. korpusa JLA in polkovniku Berislavu Popovu, komandantu 32. mehanizirane brigade JLA. Obstajajo pa tudi dokumenti iz varaždinskega 32. korpusa JLA, pridobljeni preko izmenjave z Republiko Hrvaško. Od ostalih virov pa naj omenim še monografijo Konrada Kolška, komandanta 5. vojaškega območja JLA – Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991, iz leta 2001.

Pri vprašanju, kako je osamosvojitvena vojna prikazana v **šolskih učbenikih in ostali izobraževalni literaturi**, ta slika po moji oceni žal ni tako optimistična. Kako je predstavljena slovenska osamosvojitvena vojna na zgodovinskih šolskih zemljevidih, je razvidno iz spodnje priložene slike² in grafike na njej. Za primer pokrajine Pomurja povsem napačno in nepopolno. To pomeni, da zanamcem ne zapuščamo nedvoumne slike o poteku in delovanju obrambnih sil in struktur, ki so te podpirale.

V Sloveniji se je uveljavil izraz osamosvojitvena vojna in vojna za samostojno Slovenijo. V virih nasprotne strani pa vojaška intervencija in 10 dnevna vojna v

² Slika predstavitve osamosvojitve Slovenije (brez dodatka o datumi poteka na desni strani) je največkrat objavljen prikaz v: Zgodovinskih atlasih za osnovno šolo po letu 1999, Šolskih zgodovinskih atlasih (Državne založba Slovenije) iz leta 1994, 1996 in 2002, Zgodovinskih atlasih (Mladinske knjige) iz leta 2009 idr., Malih zgodovinskih atlasih (založba Modrijani) iz leta 2006 idr.

Sloveniji. Kot zanimivost navajam, da naziv 10 dnevne vojne uporablja tudi večina slovenskih šolskih učbenikov.

ZNAČILNOSTI POMURJA, STRANI V SPOPADU IN NJIHOVE NAMERE

Z izrazom **Pomurje** označujemo severno-vzhodni del Republike Slovenije, ki vključuje območja tako na levi kot tudi na desni strani reke Mure. Geografsko to območje tako zajema Prekmurje, severni del Prlekije in severno-vzhodni del Slovenskih goric, všteti Apaško polje. Pomurje na zahodu meji z Republiko Avstrijo (64 km v Prekmurju in 23 km ob toku reke Mure) in na vzhodu z Republiko Madžarsko (102 km). Reka Mura je od Dokležovja naprej proti vzhodu mejna reka z Republiko Hrvaško (34 km). V Republiki Sloveniji Prekmurje spada v pomursko statistično regijo, ki je najbolj severovzhodna in najbolj ravninska regija med dvanajstimi regijami v Sloveniji. Na tem območju je 27 občin (leta 2021), ki jih v Prekmurju pokrivajo upravne enote Murska Sobota in Lendava, medtem ko sta v Prlekiji in Slovenskih goricah še upravni enoti Ljutomer in Gornja Radgona. Na območju današnjih upravnih enot so leta 1991 v Pomurja obstajale štiri občine.

Pri **vojaškoobrambnih značilnostih** pa posebej izstopa Prekmurje, za katerega je veljalo prepričanje, da območje, ki je 1919 nekako naknadno pridobljeno in dodano k jugoslovanskemu ozemlju, nima vojaškostrateškega pomena in temu tudi niso posvečali velike pozornosti. Če odmislimo obdobje okupacije za časa druge svetovne vojne³, primerjava kaže, da polnih šest desetletij (1920–1980) ni bilo bistvene razlike, čeprav sta se medtem zamenjali dve državi in je minil pretežni del obdobja hladne vojne. Ti pogledi in vojaškostrateška praksa, so se spremenili ob koncu sedemdesetih let prejšnjega stoletja s preoblikovanjem pokrajinskih struktur slovenske teritorialne obrambe (TO) in oblikovanjem Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Pomurja (PŠTO Pomurja)⁴. Tako so v slovenski osamosvojitveni vojni pomurski in prekmurski teritorialci za sabo imeli desetletje in več priprav, vaj in sodelovanja z milico in civilnimi oblastnimi ter zaščitno-reševalnimi enotami za obrambo pokrajine.

³ Prekmurje je bilo območje, ki je v aprilski vojni leta 1941 zasedeno s strani Hitlerjeve Nemčije in zatem predano Madžarom. Prekmurje je bila tudi prva in edina slovenska pokrajina, ki so jo 3. do 11. aprila 1945 osvobodile sovjetske enote Rdeče armade.

⁴ Ta je deloval od začetka leta 1980 do konca leta 1990.

V JLA so leta 1991 prostor Pomurja uvrščali v t. i. vzhodno operativno smer pogojno imenovano tudi murska smer, ki je potekala na obeh bregovih reke Mure od Hrvaške proti avstrijski in madžarski meji. Na tem prostoru sta se prekrivali pristojnosti 31. korpusa JLA s sedežem v Mariboru in 32. korpusa JLA s sedežem v Varaždinu. Reka Mura je bila tudi tokrat v vojaškem pogledu pomembna ločnica, saj je preprečevala vdor JLA iz območja Hrvaške v Prekmurje. Tako je bilo območje Prekmurja na levem bregu reke Mure z mejo proti Avstriji in Madžarski nekako ločeno od ostalega dela Slovenije. Na drugi strani je bilo območje na desnem bregu reke Mure na Murskem polju in v Prlekiji deležno posebej nasilnega delovanja sil JLA, ki so prihajale iz območja Hrvaške.

KDO JE BIL PROTI KOMU

ALI PRISPEVEK K RAZUMEVANJU ZNAČILNOSTI OSAMOSVOJITVENE VOJNE

1. Vojna DA ali NE?
2. **AGRESIJA in kdo je napadalec oz. branilec?**
3. **ZNAČILNOST VOJNE:** (spopad nizke intenzivnosti – danes hibridna vojna)
4. **TIP VOJNE:** po COW*: znotrajdržavna vojna A1 (za osrednjo oblast)
5. **SLOVENSKO POJMOVANJE:**
 - osamosvojitvena vojna,
 - vojna za samostojno Slovenijo,
 - 10-dnevna vojna...
6. **TETRAEDER KOT ZAŠČITNI ZNAK**

* COW (Correlate of War/ University of Michigan)

Na primeru Slovenije zasledimo polarizacijo pri vprašanju, ali je junija in julija 1991 šlo za vojno ali ne. Pri tem pa še, kdo je kot nasprotnik bil proti komu in komu je v tej nejasnosti pripadla vloga napadalca oziroma agresorja. Vprašanje, kdo je bil agresor in kdo je začel vojno, je tudi še v marsičem nepojasnjeno in se izrablja za različne interpretacije. Če je termin agresije in agresorja v Jugoslaviji bil rezerviran za zunanji (meddržavni) napad⁵, nekateri sklepajo, da ni šlo za agresijo. Ko k temu dodamo, da so zvezne strukture branile skupno zvezno državo, strukture nove države pa novo

5 Po Predpisih o uporabi pravil mednarodnega vojnega prava v oboroženih silah SFRJ (ZSLO, 1989, str. 21 – 22). agresija v primeru notranjega spopada ni bila ne predvidena ne možna. Pri nemednarodnih oboroženih spopadih, ki potekajo na območju ene države pa so omenjali spopade med njenimi oboroženimi silami in odpadniškimi oboroženimi silami ali drugimi oboroženimi skupinami za katere je bilo nevedno, da velja le dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 (II protokol) iz leta 1977.

državo, potem je tudi zadrega o tem, kdo je sploh bil napadalec, če sta obe strani domnevno bili branilki.

Dejstvo je, da so zvezne vojaške sile za primer preprečitve osamosvojitve Slovenije uporabili na podlagi sklepa Zveznega izvršnega sveta in odloka o preprečitvi vzpostavljanja mejnih prehodov. Zvezni izvršni svet ni bil v liniji poveljevanja z vojsko in je nalogo podpore vojske delovanju državnim organom lahko dal le v izjemnih primerih, pa še to ob soglasju vrhovnega poveljstva, ki ga je predstavljalo zvezno predsedstvo. Naloge izvajanja kontrole prehodov državne meje so bile na državni ravni v pristojnosti Zveznega sekretariata za notranje zadeve (ZSNZ, sh. tudi SSUP) in Zvezne carinske uprave (ZCU sh. tudi SCU), s katerimi so hoteli suspendirati takratne tovrstne strukture v Sloveniji in jih nadomestiti z zveznimi. Zvezne strukture za to niso bile ne posebej organizirane in tudi ne pripravljene. Zato so za podporo delovanja teh organov določili mirnodobne sile JLA. Ker je ta edina razpolagala z realno vojaško silo, je zvezna vojska v marsikaterem pogledu delovala kot glavni izvajalec predvidenih aktivnosti. Na slovenski strani so pri zavarovanju mej nove države tako bili na udaru najprej miličniki in organi Republiškega sekretariata za notranje zadeve (RSNZ), od 28. junija 1991 dalje Ministrstva za notranje zadeve (MNZ). Vloga njihove zaščite, podpore in samostojnega delovanja proti oklepnim kolonam JLA, ki so jih pošiljali bodisi iz vojašnic v Sloveniji ali na Hrvaškem in proti letalskim silam, pa je pripadala Teritorialni obrambi Slovenije. Ta je od 28. septembra 1990 bila le pod nadzorom in vodenjem slovenskih oblasti. Še več, akt vojaškega posega junija 1991 je še bolj povezal slovenske branilce. Teritorialno obrambo in slovensko milico, ki so izvajale vojaško obrambo novonastale države.

Izpostavljam, da ima slovenska osamosvojitvena vojna leta 1991 vse značilnosti spopada nizke intenzivnosti, kar bi danes označevali s hibridno vojno. V mednarodnem prostoru po COW⁶ slovenski primer uvrščajo v znotrajdržavno vojno z oznako A1 (za osrednjo oblast). Dodajam, da je tetraeder nekakšen zaščitni znak slovenskega odpora in zlasti preprečevanja prodorov oklepno-mehaniziranih sil JLA. Tam, kjer so te ovire bile tudi branjene, je prišlo tudi do vojaških spopadov, sicer pa so ovire nazorno kazale nezaželenost prihoda ali prehoda komunikacij.

⁶ COW (iz angl. *Corelate of War*), je znana členitev oziroma tipologija vojn ki so jo oblikovali na Univerzi Michigan in jo vodijo od leta 1972 za vojaške spopade po letu 1816, dostopna pa je tudi prek podatkovne baze COW na Univerzi Harvard.

Glede **načrtov JLA** je nekaj zveznih dokumentov še vedno nedostopnih. Izpostavljam, da se je akt poveljevanja 5. vojaškega območja za uporabo JLA v Sloveniji imenoval Ukaz za preprečitev vzpostavljanja mejnih prehodov⁷ in je oblikovan na dan sprejetja omenjenega odloka Zveznega izvršnega sveta. Na podlagi tega so korpusi naslednji dan izdali le operativne ukaze brigadam in drugim podrejenim samostojnim enotam, brigade pa njihovim podrejenim enotam⁸.

Potek angažiranja JLA v Sloveniji ima dve znani fazi. Prvo fazo prepoznavamo iz dostopnih načrtov (ukazov) od 26.–28. junija 1991. Temu je v praksi sledil operativni premor med 29. junijem in 2. julijem z grožnjami z letalskimi napadi in bombardiranjem vojaške in civilne, predvsem komunikacijske, infrastrukture v Sloveniji. Kako je bila načrtovana druga faza, bomo celovito lahko izvedeli, ko bodo dokončno dostopni načrti JLA, če so se ohranili. Tisto, kar je bilo izvedeno od t. i. druge faze, so bili poskusi reševanja in izvlačanja blokiranih sil predvsem iz Hrvaške na mejnih prehodih in drugih lokacijah (npr. Krakovskem gozdu). Ta faza se je zaključila 4. julija, medtem ko so sovražnosti prenehale 7. julija s sprejetjem brionske deklaracije, kar bi lahko označevali tudi kot zaključno fazo armadne operacije.

Posebej je v primeru Slovenije treba izpostaviti zaporo državne meje proti Avstriji in Madžarski ter proti Italiji in odvzemu republiških pooblastil za mejne in carinske zadeve. Naloga zapore državne meje je bila dodeljena operativni vojski, ki je za izvajanje t. i. granične službe (mejne službe op. a.) uporabila oklepno-mehanizirane sile ob podpori letalstva. To seveda zgovorno priča, da je pošiljanje mobilnih vojaških sil za zaporo meje bilo izvedeno z drugimi nameni.

V Prekmurju je JLA imela naslednje vojaške enote: 65. obmejni bataljon s sedežem v Murski Soboti in trinajst karavl, od tega pet na meji proti Avstriji (Petanjci, Korovci, Fikšinci, Sotina in Kuzma) in osem na meji proti Madžarski (Trdkova, Čepinci, Hodoš, Prosenjakovci, Kobilje, Žitkovci, Lendavske gorice in Pince). Vojaška posadka v Murski Soboti je štela od 120 do 140 ljudi, na posamezni karavli pa je bilo od 20 do 25 vojakov. Skupaj je bilo tako v Prekmurju med 470 in 490 vojaških oseb JLA, ki so jih 26. junija 1991 okrepili še s 139 vojaki iz Celja in Maribora. Od tega so jih 28 namestili v karavli

⁷ Originalni naziv dokumenta 5. vojaškega območja z oznako DT 29–2 z dne 25. 6. 1991 je *Naredjenje za sprečavanje uspostavljanja graničnih prelaza*.

⁸ To lahko razberemo iz ukaza komandanta 32. korpusa JLA, ki nosi naziv Op. št. 1 z dne 26. 6. 1991 in se nanaša v originalu na nalogo za »zatvaranje-preuzimanje graničnih prelaza«.

na Kuzmi, preostale pa v vojašnici v Murski Soboti. Tako so sile JLA v Prekmurju štejele od 609 do 629 vojaških oseb (Mihalič v Šteiner, 2015, str. 260). Za **Pomurje** je k navedenemu treba dodati še obmejni karavli v Gornji Radgoni in Zgornjem Konjišču iz sestave 66. obmejnega bataljona s sedežem v Mariboru, ki sta imeli skupaj z okrepitvami 88 pripadnikov JLA. Razen pripadnikov JLA je bilo v Prekmurje 27. junija poslanih še 15 miličnikov Zveznega sekretariata za notranje zadeve in štirje cariniki Zvezne carinske uprave iz Beograda, ki naj bi delovali na mednarodnem mejnem prehodu na Hodošu (Mihalič v Šteiner, 2015, str. 261). Zvezni cariniki, ki naj bi delovali v Gornji Radgoni, pa so bili nameščeni v hotelu Radin v Radencih.

Namere JLA v Pomurju so po odloku Zveznega izvršnega sveta in vojaškem ukazu JLA bile preprečitev slovenskega vzpostavljanja mejnih prehodov tako, da s poslanimi okrepitvami najprej zasede in zapre mejo, oziroma kot pravi Milošević (v Šteiner, 2015, str. 98), vzpostavi režim okrepljenega varovanja državne meje in odpravi slovenske mejne prehode v Dolgi vasi, na Hodošu, v Kuzmi, v Gederovcih in Gornji Radgoni. Obenem je bilo predvideno, da ostane odprt le meddržavni mejni prehod Hodoš, kjer bi se lahko prehajalo mejo z Madžarsko in bi ga kontrolirala zvezna policija in carina. Poleg tega bi v Gornji Radgoni verjetno še naprej delovala izpostava zvezne carinske uprave. Ostale meddržavne in maloobmejne prehode naj bi zaprla JLA z mejnimi enotami in okrepitvami iz enot mariborskega in varaždinskega korpusa (Milošević v Šteiner, 2015, str. 93).

Dinamika delovanja JLA je bila predvidena tako, da se 26. junija 1991 izvede dovajanje vojaških okrepitev JLA in opravi predhodna vojaška izvidovanja, 27. junija zasede mejne prehode in izvede zapora meje tudi ob pomoči sil z območja Hrvaške ter 28. junija vzpostavi novi mejni režim. Ko so v JLA ugotovili, da zadeve ne potekajo po načrtu, so začeli predvideno delovanje spreminjati. Tako so poslali proti Prekmurju še dodatne oklepne sile, ki so 28. junija poskušale priti do mednarodnega mejnega prehoda v Dolgi vasi in Gederovcih, in sicer po tem, ko so se sile JLA, ki so predhodno poskušale prehoda blokirati in zapreti, na teh objektih že predale.

V prvem delu izvajanja nalog JLA v Sloveniji je bilo iz 32. korpusa z območja Hrvaške angažiranih 301 pripadnikov JLA s 63 vozili, od tega 36 oklepnih. V drugem delu, po 2. juliju, pa še dodatnih 138 pripadnikov JLA s 26-imi oklepnimi in 5-imi drugimi vozili. S tem število angažiranih iz 32. korpusa z območja Hrvaške znaša okrog 440 pripadnikov in 89 vozil, od tega 62 oklepnih (Milošević v Šteiner, 2015, str. 97). Skupno število vojaških oseb JLA, ki so bile vključene v delovanje proti slovenskim obrambnim silam v osamosvojitveni vojni tako v Pomurju znaša okoli 1.150.

Z izrazom **slovenske obrambne sile** vključujem poleg pripadnikov teritorialne obrambe tudi pripadnike takratne slovenske milice vključno z njihovimi neuniformiranimi kolegi, pri opravljanju bodisi vojnih nalog, bodisi nalog, ki so v današnjemu času v pristojnosti policije.

Slovenija je imela variantno razdelan **obrambni načrt**, ki je nosil oznako Kamen (1–4)⁹, vodenje delovanja pa je bilo v pristojnosti pokrajinskih štabov za TO in pokrajinskih koordinacij in Republiškega štaba za TO in Republiške koordinacije na državni ravni. Slovenski pristop k angažiranju je slonel na mobilizaciji rezervnih sil in strateškem razvoju struktur po mobilizaciji, ki se je začela 24. junija 1991 in nadaljevala ves čas spopadov glede na dostopnost oborožitve za slovenske obrambne sile.

Za **namere in naloge obrambnih sil v Pomurju** je značilno, da sta za vodenje Teritorialne obrambe od junija 1991 delovala 75. območni štab TO v Murški Soboti za območje takratne murskosoboške in lendavske občine in 73. območni štab Ljutomer za območje ljutomerske in gornjeradgonske ter dodane ormoške občine in tamkajšnjih teritorialnih enot. Enote TO so bile sestavljene iz rezervistov, ki jih je bilo treba vpoklicati (mobilizirati) v vojno sestavo. Do takrat so ti rezervisti bili bodisi zaposleni v industriji ali javnih službah oziroma so kmetovali na svoji zemlji. V vseh občinah so delovali še upravni organi za obrambne zadeve in posebna struktura organov za notranje zadeve z milico, današnjo policijo. Uprava za notranje zadeve (UNZ) za območje Pomurja s sedežem v Murški Soboti je imela poleg svoje sestave podrejene štiri postaje milice, ki so pokrivalo občine Gornja Radgona, Lendava, Ljutomer in

⁹ Med pomembne načrte na slovenski strani bi lahko šteli še načrte varovanja pomembnih objektov oziroma kritične infrastrukture (oznaka B–2), načrt zavzetja skladišč JLA v katerih so bila oborožitve in strelivo TO (oznaka Nabava) in načrt ravnanja s prebeglimi in zajetimi zveznimi pripadniki (oznaka Jezero).

Murska Sobota ter posebno postajo prometne milice. V sestavi postaj milice so bili tudi oddelki milice. Na mejnih prehodih so delovale postaje mejne milice v Gederovcih, Dolgi vasi, Gornji Radgoni, Hodošu in Kuzmi (Habulin, 2011, str. 10). V milici so bile tako imenovane vojne in posebne enote milice sestavljene iz zaposlenih miličnikov in miličnikov iz rezerve. Skupaj je bilo v Pomurju junija 1991 zaposlenih 477 miličnikov in kriminalistov in v vojne enote razporejenih še dodatnih 161 miličnikov v rezervi. Neposredno pred vojno je bilo tako na območju UNZ Murska Sobota okoli 640 oseb, bodisi uniformiranih bodisi v civilu, ki so delovali kot kriminalisti in dodatno civilno podporno osebje (Habulin, 2011, str.11).

Začetna mobilizacija enot TO v Pomurju se je začela 24. junija in zaključila 27. junija 1991, ko je imel murskosoboški štab na razpolago 920 pripadnikov TO, razporejenih v 19 enot, razmeščenih v 22-ih krajih v Prekmurju in eno na varovanju učnega centra TO v Pekrah pri Mariboru (Mihalič v Šteiner, 2015, str. 265). Ljutomerski štab pa je imel po mobilizaciji na razpolago 638 teritorialcev, od tega 129 v občini Ormož (Dražnik v Šteiner, 2015, str. 173–174). Skupaj je imela teritorialna obramba v pokrajini ob Muri neposredno pred začetkom vojne okrog 1.430 teritorialcev.

Namera organov za notranje zadeve in milice je bila zagotovitev normalnega delovanja služb in javnega reda tudi v razmerah nove države. Njihove naloge so bile povezane z zagotavljanjem javnega reda in miru, preprečevanjem in preiskovanjem kaznivih dejanj, zagotavljanjem nemotenega prometa in reševanja prometnih nezgod, poleg tega pa še izvajanjem nalog na mejnih prehodih, povezanih s prehodi meje in zavarovanjem njihovega delovanja (Horvat v Šteiner, 2015, str. 130–131). Na mejnih prehodih so 26. junija 1991 odstranili jugoslovanske zastave in izobesili slovenske ter postavili slovenske napisne table. Dodajam, da so v istem času na meji med Slovenijo in Hrvaško postavili mejne kontrolne točke. Takšna je bila postavljena v Središču ob Dravi v občini Ormož, medtem ko na meji s Hrvaško v Pomurju takrat ni bila predvidena še nobena.

Namera teritorialne obrambe je bila izvajanje vojaške obrambe v primeru agresije na državo in izvedba nalog iz načrtov za uporabo enot TO v vojni, načrtov za zavarovanje meje in načrtov za zavarovanje objektov, oblikovanje sprejemnih centrov za pripadnike JLA in izvedba načrtov za oviranje in blokade. Z začetkom vojne pa so se temu prilagajale tudi naloge, ki so v Pomurju zajemale preprečitev prodora JLA na smereh napada, blokada vojašnice v Murski Soboti, preprečitev blokade oziroma zavzetja

mejnih prehodov s strani JLA, zavarovanje pomembnih objektov in mostov na reki Muri in zavzetje karavil ter vzpostavitev varovanja meje s strani slovenskih obrambnih sil.

Pomembna je bila tudi podpora obrambnim silam. Ta je potekala preko upravnih organov za obrambne zadeve, civilne zaščite in ostalih organov občinskih uprav. Milošević (v Šteiner, 2015, str. 100) posebej izpostavlja sodelovanje milice in civilnih organov, ki so bili zadolženi za postavljanje ovir na območju bojnega delovanja, sodelovanje s PTT (poštno podjetje) in podjetjem Elektro Maribor pri odklopu elektrike vojaškim objektom na zahteve območnih štabov. Dodaja, da so imeli zelo pomembno vlogo tudi občinski odbori Rdečega križa, ki so oskrbovali zajete ali prebegle vojake JLA in jim priskrbeli civilna oblačila in obutev. Spremili so jih na vlak ali pa jih predali staršem, ki so prišli ponje. Posebej uspešno je bilo tudi delo upravnih organov za obrambne zadeve pri izvajanju mobilizacije. Prav tako pa tudi delovanje javnih medijev.

VOJNA DOGAJANJA V PREKMURJU IN NJENE ZNAČILNOSTI

Pri opisu **poteka vojne v Prekmurju** je treba izpostaviti, da je do prvega resnega konflikta prišlo že 26. junija 1991, zjutraj na mejnem prehodu na Kuzmi, ko so zamenjevali jugoslovansko zastavo s slovensko in je skupina vojakov JLA zasedla položaje ob obmejnem prehodu ter od miličnikov zahtevala, naj se predajo, predajo pa naj tudi orožje. Do oboroženega spopada tega dne ni prišlo.

Na prvi dan vojne na Slovenijo, 27. junija, je JLA v Prekmurju poskušala zasesti mejne prehode Gederovci, Kuzma, Dolga vas in Hodoš in z njih odgnati slovenske miličnike in carinike. Premiki enot JLA na mejne prehode so izvedeni bodisi peš bodisi z vozili ali s helikopterskimi prevozi iz murskosoboške vojašnice. Preden pa so enote JLA obkolile mejne prehode, so slovenske strukture na položaje za blokado razvrstile težke delovne stroje, tovornjake in cisterne, ki sta jih zagotovila upravna organa za obrambo občin Murska Sobota in Lendava. Proti mednarodnim mejnim prehodom so bile napotene tudi enote TO, da bi jih zavarovale in izvedle oviranje na položajih ob prehodih. To je pomenilo obkolitev enot JLA, ki so pred tem polkrožno obkolile objekte na mejnih prehodih. Slovenskim branilcem so pri vzpostavljanju ovir pomagali tudi okoliški prebivalci, poleg tega pa so jim pomagali pri zagotavljanju primernih bivalnih razmer in jim nosili celo hrano in priboljške. Prav tako je bila blokirana vojašnica v Murski Soboti in obkoljena s teritorialci in miličniki.

Prvega dne vojne so spopadi potekali ob vojašnici v Murski Soboti, zatem v Gederovcih, ko so slovenski branilci pri mednarodnem mejnem prehodu odprli ogenj na enote JLA, ki ga je blokirala. Tudi na Hodošu je prišlo do spopada na mejnem prehodu, kjer je enota JLA poskušala ob napadu zasesti mejni prehod. Ko so slovenski branilci odgovorili s streljanjem, so se napadalci ponoči umaknili na karavlo Hodoš. Mednarodni mejni prehod v Dolgi vasi so enote JLA dopoldne obkolile in blokirale prehod, zahtevale predajo mejnega prehoda in orožja ter umik z njega, česar pa slovenski miličniki niso naredili. Ko so enote TO in milice obkolile položaje enot JLA, ki so blokirale mejni prehod, je bilo v popoldanskem času opravljenih več pogajanj med TO in JLA o pogojih predaje enot JLA, ki pa niso dala želenih rezultatov. Tako so tega dne bili vsi mejni prehodi v Prekmurju proti Madžarski in Avstriji pod nadzorom struktur nove slovenske države (Habulin 2011, str. 22). Začasno zasedeni in zaprti so bili le maloobmejni mejni prehodi proti Avstriji v Fikšincih, Kramarovcih in Sotini.

Drugi dan vojne, 28. junija, se je odločal izhod agresije na Slovenijo tudi v Prekmurju, saj je JLA predvidevala zaključiti začeta in predvidena delovanja, nadomestiti zamujeno in prevesti tehniko vojaškega uspeha na stran zveznih sil. Tega dne je JLA uporabila tudi vojaško letalstvo za napade na objekte in cilje slovenskih branilcev ter v Prekmurju poskušala s poslanimi oklepnimi enotami s območja Hrvaške ponovno zasesti prehoda v Gederovcih in Dolgi vasi.

Prodor proti Gederovcem ni bi možen zaradi blokiranega mostu preko Mure v Petanjcih. Poleg tega sta se dva voda vojakov JLA, ki sta ponoči ostala v blokadi prehoda v Gederovcih, zjutraj predala enotam TO. Zatem so slovenske obrambne sile zavzele tudi karavlo Petanjci in Fikšinci ter zajele vojake na njih. Pri tem je na karavli v Petanjcih prišlo tudi do streljanja.

V Dolgi vasi so se v jutranjih urah pogajanja o predaji enot JLA nadaljevala. Ker so oficirji JLA s predajo zavlačevali, so miličniki na mejnem prehodu izstrelili nekaj opozorilnih strellov, zatem so se pripadniki enote JLA predali z orožjem vred. Kasneje pomoč oklepne enote iz Varaždina in preboj preko mosta v Petišovcih ni uspel, tudi zaradi živega ščita hrvaških prebivalcev v Murskem Središču in mejni prehod Dolga vas je bil dokončno osvobojen. Tega dne je bila zavzeta tudi karavla JLA v Pincah.

Na Kuzmi se je enota JLA, ki je že drugi dan poskušala blokirati mejni prehod, prav tako znašla v obkolitvi s strani miličnikov na prehodu in teritorialcev izza položajev zvezne vojske. Pozivali in pogajali so se o predaji. Ker se niso hoteli predati in so se začeli pomikati proti karavli Kuzma, je bil izstreljen opozorilni strel nad glave vojakov. Prišlo je do predaje pripadnikov JLA, ki so blokirali mejni prehod. Mejni prehod Kuzma je bil ves čas odprt, karavla Kuzma pa je bila blokirana. Še isti dan je enota TO obkolila vojake v karavli Trdkova, ki so se predali brez boja.

Ko so slovenski branilci mednarodnega mejnega prehoda na Hodošu zjutraj ugotovili, da se je enota JLA ponoči umaknila s položajev ob prehodu, so blokirali karavlo Hodoš. (Jonaš v Šteiner, 2015, str. 290–291). Mejni prehod je zopet normalno deloval. 28. junija 1991 so bile v Prekmurju s slovenskimi obrambnimi silami zasedene štiri karavle JLA, in sicer v Trdkovi, Fikšincih, Petanjcih in na Pincah.

Soboška vojašnica je bila še naprej v blokadi. Murska Sobota je tega dne doživela dva letalska napada na barikade ob vojašnici, v katerem sta bila ranjena dva vojaka JLA, izmed katerih je eden kasneje v soboški bolnišnici umrl.

Tretji dan, v soboto, 29. junija, so slovenske obrambne sile v Prekmurju zavzele sedem preostalih karavl JLA na meji z Avstrijo in Madžarsko, in sicer Sotina, Korovci, Lendavske Gorice, Žitkovci, Kobilje, Čepinci in Prosenjakovci. Predaja teh karavl je potekala brez boja, pripadniki JLA pa so bili prepeljani v zbirne centre, od koder so vojake, preoblečene v civilna oblačila, poslali v domače kraje. Jonaš tudi navaja (Jonaš v Šteiner, 2015, str. 289), da zavzemanje karavl ni predstavljalo posebnega problema.

Začelo se je z dovažanjem potrebnih slovenskih obrambnih sil, ki so obkolile objekt, poveljnik enote TO ali milice pa je poveljnika karavle pozval k predaji. Pri tem so sodelovali domačini, znanci poveljnika karavle in miličniki, v nekaterih primerih celo ožji družinski člani komandirja karavle JLA.

Četrty in peti dan sta potekala v nekakem zatišju. Slovenske obrambne sile so še naprej blokirale vojašnico v Murski Soboti in karavlo na Kuzmi in na Hodošu ter nadaljevale z branjenjem ovir na mostovih preko reke Mure v Srednji Bistrici, Dokležovju in v Petanjcih. Enote TO, ki so zavzele karavle JLA, so začele opravljati službo varovanja meje z Avstrijo in Madžarsko, pa tudi z Republiko Hrvaško, kjer so v vaseh Pince Marof, Petišovci in Kot začeli vzpostavljati slovenske stražnice. V tem času so se enote TO in milice spočile in bile dodatno opremljene s protiolepniimi sredstvi in ostalim orožjem, ki jim ga je do tedaj primanjkovalo.

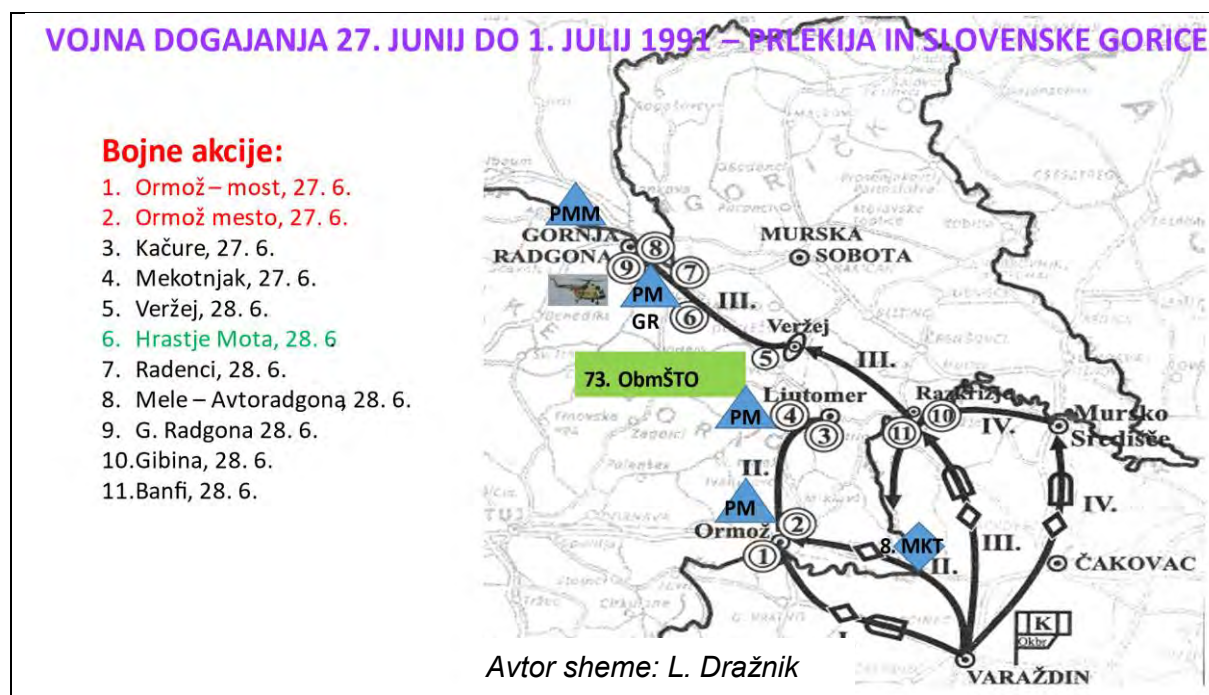
V Prekmurju so 2. julija enote TO na Kuzmi dobile nalogo, da zavzamejo karavlo Kuzma. Ker se kljub pozivu pripadniki JLA niso predali, je bil izvršen napad na karavlo. V boju je padel oficir JLA Stojanović, preostali vojaki pa so se predali. Tudi na Hodošu so s pogajanjem poskušali doseči predajo pripadnikov JLA in zvezne milice. To jim kar nekaj dni ni uspelo, verjetno tudi po zaslugi zveznih miličnikov in carinikov, ki so nasprotovali predaji, tako da so se 2. julija popoldne, pod grožnjo napada, brez boja predali. Do drugega spopada za vojašnico Murska Sobota, kljub ukazu ni prišlo.

Vojašnica v Murski Soboti je bila edini objekt JLA, ki ga TO v Prekmurju ni zavzela. V petek, 5. julija 1991 ob 14.00, je štab TO Murska Sobota blokado pred vojašnico odstranil. V nedeljo, 7. julija 1991, je bila sprejeta Brionska deklaracija, s katero so bile pod mednarodnim okriljem zagotovljene ustavitve sovražnosti na ozemlju Slovenije in za dobo treh mesecev zamrznjene osamosvojitvene aktivnosti.

VOJNA DOGAJANJA V PRLEKIJI IN SLOVENSKIH GORICAH IN NJENE ZNAČILNOSTI

V **Prlekiji in Slovenskih goricah** je prvega dne vojne, 27. junija 1991, bila dinamika vojaškega delovanja na območju, ki ga je pokrival štab TO v Ljutomeru, predvsem ob meji med Slovenijo in Hrvaško. Iz vojašnice JLA v Varaždinu so namreč napotili več oklepnihi kolon proti Sloveniji. Prva, ki je šla proti Ormožu, je imela nalogo, da zasede mejni prehod v Gornji Radgoni, zatem pa so poslali še drugo, ki je bila namenjena

uničenju novoustanovljene mejne kontrolne točke na meji s Hrvaško v Središču ob Dravi in tretjo, ki naj bi podpirala delovanje prve in z ormoške strani omogočila prehod preko mosta. Prvi spopadi z JLA so se začeli na mostu v Ormožu, kjer je bila 27. junija, ob 11. uri pred mostom čez Dravo pri Ormožu ustavljena oklepna kolona iz Varaždina. Tam je bila postavljena barikada, narejena iz gradbenih strojev in kamionskih vlačilcev. Prišlo je do pogajanj oficirjev JLA s predstavniki milice in TO, ki pa niso dala rezultata. Po barikadi na mostu in branilcih je JLA začela streljati ob 13.40 (Šteiner, 2015, str. 166). Oklepna kolona polkovnika Popova, ki je bila zaustavljena na ormoškem mostu, se je obrnila in se proti Sloveniji napotila preko hrvaške Štrigove. V večernih urah je prešla slovensko-hrvaško mejo in od tam preko Banfija in Razkrižja napredovala ob reki Muri, počitek pa imela blizu Veržej (Šteiner, 2015, str.167). Tega dne se je oklepna kolona, ki se je v popoldanskem času prebila preko Središča ob Dravi v Ormož in bila udeležena v spopadih v samem mestu, v večernih urah napotila proti Ljutomeru. Po spopadih s slovenskimi branilci pred dostopi v mesto v Kačurah in Mekotnjaku se je ponoči obrnila in naslednje jutro mimo Ormoža vrnila v Središče ob Dravi.

Drugi dan vojne, 28. junija, je najbolj energična bila oklepna kolona JLA, ki je bila namenjena v Gornjo Radgono in Gederovce. Zgodaj zjutraj je nadaljevala bojno pot. Proti njej je delovalo več skupin slovenskih branilcev s protiolepnimi sredstvi, vendar je niso uspeli zaustaviti in je kljub oviram v Vučji vasi in Hrastju-Moti nadaljevala prodor. Do spopada je prišlo v Radencih, v katerem so poleg teritorialcev sodelovali tudi miličniki in se je razširil po vsem naselju. Pri tem je en civilist kot opazovalec bil zadet

in je kasneje izgubil življenje. Prodor proti Gederovcem ni bil možen zaradi blokirane mostu preko Mure v Petanjcih. Zatem so se spopadi nadaljevali na območju industrijske cone pred Gornjo Radgono in v mestu samem. Bojni skupini JLA polkovnika Popova je ob 11.20 uspelo priti do Gornje Radgone in 28. junija, ob 12.05, zasesti mednarodni mejni prehod. V borbah v Gornji Radgoni je skupina prostovoljcev z uporabo molotovk uničila več spremljevalnih vojaških vozil. Tu je pod streli JLA padel civilist Janez Svetina, svetovni popotnik in filozof (Dražnik v Šteiner, 2015, str. 177).

Na območju občine Ljutomer je popoldan drugega dne vojne v vasi Gibina, na meji med Slovenijo in Hrvaško, prišlo do spopada z oklepno kolono, ki je bila pred tem zaustavljena pred mostom v Petišovcih in ni uspela prodreti proti Dolgi vasi ter je bila napotena proti Razkrižju. Ko so zatem spremenili smer prodora po komunikaciji Štrigova–Banfi, je v poznih večernih urah prišlo do spopada še v Banfiju. Glede na to, da je bila branjena ovira nepremostljiva, prodiranja niso nadaljevali. 29. junija ob 0.30, jim je po hrvaški strani iz Središča ob Dravi prišla na pomoč tankovska enota, vendar so bili pri poskusu prodora preko Banfija do Veščice zaradi ovir prav tako zaustavljeni in so se umaknili v Središče ob Dravi (Dražnik v Šteiner, 2015, str. 178).

V Gornji Radgoni so tretji dan, 29. Junija, potekali prvi pogovori med poveljnikom enote JLA iz Varaždina in slovenskim poveljnikom TO iz Ljutomera. Ti pogovori so se nadaljevali tudi naslednji dan. Gornja Radgona je tako postala in ostala ena od pomembnih točk nadaljnjih delovanj v osamosvojitveni vojni.

V Prlekija in Slovenskih goricah so četrti in peti dan bili v nekakem zatišju. Dražnik navaja (v Šteiner, 2015, str. 169), da so po 29. juniju v Varaždinu pripravljali načrt za rešitev polkovnika Popova iz Gornje Radgone. Oklepna enota JLA v Gornji Radgoni je bila blokirana in praktično onemogočena za izpad iz mejnega prehoda. Vsa pogajanja med JLA in slovenskimi predstavniki, da bi mejni prehod zapustili brez oklepne tehnike, so bila neuspešna. Danes vemo, da so se predstavniki JLA tudi z Avstrijci pogovarjali o tem, da bi umik opravili preko avstrijske Radgone. Na koncu so v Varaždinu sklenili, da naj preboj iz Gornje Radgone omogoči močna kombinirana enota JLA, ki se naj iz Hrvaške prebije do mejnega prehoda. Dodajam, da vsi načrtovani in napovedani letalski napadi na Slovenijo niso bili izvedeni in alarmi za zračno nevarnost so večkrat preizkušali potrpežljivost ljudi ob Muri in njihovo pripravljenost za odhode v zaklonišča.

Slovenske obrambne sile so še naprej blokirale enoto JLA na mejnem prehodu in v karavli v Gornji Radgoni. Pri tem so se nadaljevala pogajanja in pozivi k predaji pripadnikov JLA na teh objektih. Obrambne sile so na smereh možnega ponovnega prodora JLA postavile dodatne ovire. Najpomembneje pa je bilo, da so se enote TO in milice spočile in bile dodatno opremljene s protioklepni sredstvi in ostalim orožjem, odvzetim od nasprotnika, ki jim ga je do tedaj primanjkovalo.

Druga faza agresije na Slovenijo se je v Pomurju odvijala v glavnem v Prlekiji v obdobju po 2. juliju. Spopad z JLA v Gornji Radgoni, ki se je začel 2. julija popoldne in trajal vse do 3. julija ter zajel blokirano enoto na mejnem prehodu ter zavzetje karavle v samem mestu, je v celi osamosvojitveni vojni bil eden najhujših in tudi najbolj rušilnih. 2. julija je brez boja zaveta tudi karavla v Zgornjem Konjišču.

Še pred spopadom v Gornji Radgoni je iz varaždinske vojašnice napotena nova oklepna kolona, ki naj bi poskušala rešiti blokirano enoto JLA na gornjeradgonskem mejnem prehodu. Dražnik navaja (v Šteiner, 2015, str. 182), da je to pomenilo nov začetek intenzivnih bojnih delovanj. V Slovenijo je vstopila pri Središču ob Dravi in nato preko Vitana in Presike prodirala proti Ljutomeru. Do spopada s slovenskimi branitelji je prišlo v naselju Presika. Bojna skupina JLA je potem nadaljevala pot po obhodnih poteh do Stročje vasi, kjer je prenočila.

Istočasno pa je bila v boj poslana še ena bojna skupina JLA, nastanjena v Središču ob Dravi, ki je prodirala v smeri Železna gora–Martin na Muri–Gibina. Najprej je prišlo do

spopada na Gibini. Po tem spopadu, v katerem so bili močno poškodovani tudi civilni objekti, se je enota JLA umaknila v Štrigovo na Hrvaškem in pozno zvečer začela prodirati proti Banfiju, kjer je bila zaustavljena pri branjenih ovirah. Po tem spopadu je svoj prodor ustavila in se 3. julija zgodaj zjutraj vrnila na izhodiščno točko v Središče ob Dravi. 2. julija zvečer je bila ponovno objavljena prekinitev ognja.

V sredo, 3. julija, so se napadna delovanja JLA na Slovenijo nadaljevala in še intenzivirala. Bojna skupina, ki je bila namenjena proti Gornji Radgoni, se je od Ljutomera do Radencev večkrat spopadla s slovenskimi branilci. Ker je bilo delovanje na njo intenzivno in je imela žrtve, se je zaustavila v Hrastju-Moti, pot pa je nadaljeval le poveljniški oklepni transporter, ki je pod streli branilcev bil dokončno zaustavljen v Radencih. Z navedenim pa opis spopadov še ni zaključen. Omeniti je treba še delovanje bojne skupine JLA, ki so jo 3. julija iz Središča ob Dravi poslali v pomoč skupini, ki je prodirala proti Gornji Radgoni. Ta sicer ni uspela priti na območje Pomurja, ker je bila zaustavljena na območju Gomila pri Kogu – Hermanci. Prodirala je v smeri Godeninci–Vitan–Kog.

Ko je bila v Ljubljani sprejeta odločitev o tem, da se lahko oklepna enota JLA v Gornji Radgoni umakne z moštvom in tehniko, ji je bil dovoljen odhod z območja mejnega prehoda. Premik iz Gornje Radgone se je začel 3. julija ob 18.52. V Hrastju-Moti pa se je združila z bojno skupino, ki ji je šla na pomoč in Republiko Slovenijo zapustila nekaj čez polnoč pri Gibini in se vrnila na Hrvaško v varaždinsko kasarno (v Šteiner, 2015, str. 186).

Delovanju oklepnih kolon JLA od Gibine, Banfija, Presike, preko Ljutomera, Hrastja-Mote, Radencev vse do ciljnega mesta Gornja Radgona, je bilo zelo energično in intenzivno, kot redko kje v Sloveniji. Seveda tudi odpor branilcev na slovenski strani. Radgona je bila, tako kot že nekajkrat v vojaški zgodovini, pomemben cilj, pa tudi ena od točk, kjer se je odločala ta vojna, ne le v Pomurju, ampak tudi v Sloveniji.

EPILOG

Do 4. julija 1991 je bila z območja Pomurja izgnana večina vojakov zvezne jugoslovanske vojske. Ostala je le peščica oficirjev, podoficirjev ter vojakov v murskosoboški vojašnici. Ti so čakali odločitev, kdaj bodo lahko tudi sami zapustili pokrajino, ki bi jo v primeru vojne nevarnosti od zunaj morali braniti. Mesto Gornja

Radgona je za odpor proti agresorjevim silam plačalo visoko ceno, tako s civilno žrtvijo kot tudi v številnih poškodovanih in uničenih stanovanjskih in drugih objektih. Za razliko od Gornje Radgone so se v Murski Soboti uspeli izogniti spopadu oziroma napadu na vojašnico, čemur bi verjetno posledično sledilo tudi uničevanje mestne infrastrukture.

V Pomurju lahko v pogledu vojaške taktike zasledimo številne vojaške spopade za točkaste objekte, bodisi na meji, bodisi na komunikacijah, kjer so bile postavljene in branjene ovire. Intenziteta teh spopadov je bila v Pomurju večja kot kjerkoli drugod po Sloveniji. Prej navedeno, pa kaže še na eno značilnost osamosvojitvene vojne 1991 v Pomurju. Trdim, da so prebivalci pokrajine ob Muri, tako Prekmurci kot Prleki, dojeli zgodovinsko priložnost in se kot pripadniki obrambnih sil v Pomurju v vrstah teritorialne obrambe in milice borili z veliko vneme in poguma. Ljudje ob Muri v resnici vojne nikoli niso marali, zavedali pa so se, da se ta mora končati v njihovo korist. Pri tem so bili uspešni.

Epilog vojnega delovanja so **žrtve** med vojaki in civili. Vse so vredne obžalovanja. Razlog, da žrtev v Pomurju glede na dinamiko delovanja ni bilo še več, je tudi v tem, da so, preden je začelo govoriti orožje, potekali številni poskusi s pogajanjem in pregovarjanjem. Po zbranih podatkih so slovenske obrambne sile v Pomurju zajele v svojih akcijah 529 vojakov (od tega 425 v Prekmurju), 31 starešin JLA (20), 15 zveznih miličnikov, 10 (4) zveznih carinikov in 5 civilnih oseb v JLA ter zaplenile večino oborožitve na karavlah. Skupno število zajetih zveznih pripadnikov je tako 580 ali več kot 50 odstotkov.

Slovenske obrambne sile v Pomurju niso imele smrtnih izgub. V bolnišnico v Murski Soboti je bilo z območja Prekmurja prepeljanih 20 teritorialcev zaradi različnih bolezenskih znakov. Pri ljutomerskem štabu TO najdemo na seznamu ranjenih teritorialcev 2 častnika in 4 vojake. Habulin (2011) piše o 2 ranjenih miličnikih na območju Pomurja. Med civilnim prebivalstvom zasledimo 2 mrtva in 2 ranjena.

Podatki o izgubah v vrstah JLA se razlikujejo. Najpogosteje se navaja 7 mrtvih, od tega 2 v Prekmurju in 5 pri enotah JLA, ki so prišle iz območja Hrvaške in skupaj 34 ranjenih, med temi 17 na območju Prekmurja.

Naj v sklepu ponovim kraje, v katerih so potekala bojna delovanja. Na območju Prlekije in Slovenskih goric so to: Banfi, Bučevčevci, Gibina, Gornja Radgona, Hrastje Mota, Kačure, Ljutomer, Mekotnjak, Presika, Pristava, Radenci, Stara Nova vas in Veržej. V Prekmurju pa so to: Gederovci, Petanjci, Kuzma, Hodoš, Dolga vas in Murska Sobota. Če bi želel naštet in ponoviti še kraje, kjer so vojaški konflikti rešeni brez streljanja oziroma uporabe orožja, pa bi bil ta seznam več kot enkrat daljši, kar vsekakor kaže na naravo delovanja na teh območjih.

V Pomurju so ljudem, ki so doživeli vojno leta 1991, ostali spomini, med njimi tudi tisti povezani z grozo in strahom zaradi posledic, ki jih zapusti vojna. Na dogajanja v njej, pogum branilcev in žrtve spominjajo tudi številna spominska obeležja. Udeleženi v spopadih in akcijah so prejeli tudi medalje. Obojih je v Pomurju več kot drugje v Sloveniji. Prav je, da to ne bo pozbljeno.

Bojni in spominski znaki za vojaške aktivnosti v Prekmurju in Prlekiji ter Slovenskih goricah 1991 (Šteiner, 2015).

Viri:

- Habulin, T, 2011. Aktivnosti pomurske milice v vojni za Slovenijo. Diplomsko delo. Maribor: Fakulteta za varnostne vede.
- Naredenje za sprečevanje uspostavljanja graničnih prelaza. Dokument 5. vojaškega območja z oznako DT 29-2, z dne 25. 6. 1991.
- Naredenje za zatvaranje-preuzimanje graničnih prelaza komandanta 32. korpusa JLA, ki nosi naziv Op. št. 1 v dokumentu SP 43-411, z dne 26. 6. 1991.
- OZZVS Murska Sobota - spletni portal. Dostopno (5. marca 2022) na: www.murskasobota.zvvs.si/30-let-vojne-za-slovenijo
- Šteiner, A. (ur.), 2015. Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja – Zbornik. Lendava: Arma.
- Šteiner, Alojz, 2016. Slovenska osamosvojitvena vojna 1991 v Pomurju. V: Janko Durič, Bernarda Roudi, 2016. Spomini ne zbledijo - pričevanja in razmišljanja o vojni za slovenijo 1991 v Pomurju, Arma: Lendava, str. 44–61.
- ZSLO, 1989. Predpisi o uporabi pravil mednarodnega vojnega prava v oboroženih silah SFRJ – PrU-2. Beograd: Vojna štamparija.

Dr. Alojz Šteiner

SPOMINSKA OBELEŽJA IN SPOMINSKE PLOŠČE O OSAMOSVOJITVI IN OSAMOSVOJITVENI VOJNI V POMURJU

I. SEZNAM

ZŠ	Občina	Kraj	Lokacija	Obeležje	Datum odkritja
1.	Apače	Zgornje Konjišče	Zgornje Konjišče 10	spominsko obeležje	2. 7. 2009
2.	Beltinci in Veržej	Dokležovje	most na Muri	spominska plošča – braniteljem mostu	14. 8. 2016
3.	Cankova	Cankova	Cankova 21	Spominska plošča – vojna enota milice in skladišče orožja TO	14. 5. 2022
4.	Črenšovci	Gornja Bistrica	stavba Brodarskega društva Bistrica	spominska plošča – braniteljem mostu	25. 6. 2011
5.	Radgona Gornja	Gornja Radgona	Maistrov trg 5	Spominsko obeležje – Solza in plošča Nikoli več	3. 7. 2001
6.		Gornja Radgona	Kerenčičeva ulica 15 (pri mostu čez Muro)	spominsko obeležje – tetraeder	26. 6. 2006
7.		Gornja Radgona	Partizanska cesta 1 (Admontov dvorec)	spominsko obeležje – plamenica	4. 7. 1993
8.		Gornja Radgona	Partizanska cesta 14	spominska plošča – Janezu Svetini	26. 9. 1992
9.		Hercegovščak	Hercegovščak 32b (lovski dom)	Spominska plošča – hraniteljem orožja	1. 6. 2019
10.		Hercegovščak	Hercegovščak 35	Spominska plošča – hraniteljem orožja	23. 12. 2021
11.		Lastomerci	Lastomerci 12	Spominska plošča – hraniteljem orožja	26. 12. 2018
12.		Očeslavci	Očeslavci 22	Spominska plošča – hraniteljem orožja	24. 10. 2019
13.		Police	Police 88	Spominska plošča – hraniteljem orožja	25. 6. 2019
14.		Spodnja Ščavnica	Spodnja Ščavnica 7	Spominska plošča – hraniteljem orožja	16. 12. 2020
15.	Grad	Dolnji Slaveči	Dolnji Slaveči 50 (gasilski dom)	spominska plošča – tajno skladišče orožja milice	20. 6. 2015
16.	Hodoš	Hodoš		spominsko obeležje – tetraedri	30. 6. 2007
17.	Križevci	Stara Nova vas	Stara Nova vas 45	spominsko obeležje – tetraeder	25. 6. 2006
18.		Lukavci	Lukavci 9 (Dom Lukavci)	spominska plošča – hraniteljem orožja TO	15. 9. 2017
19.	Kuzma	Kuzma	Kuzma 59	spominsko obeležje – tetraeder	21. 6. 2003
20.	Lendava	Lendava	Glavna ulica 20 (občinska zgradba)	spominska plošča – o preprečitvi nelegalnega odvzema orožja TO	28. 10. 2010

21.	Lendava	Dolgovaške gorice	Dolgovaške gorice 124	spominska plošča – tajno skladišče orožja TO	17. 6. 2011
22.		Dolga vas	Glavna ulica 198	spominsko obeležje – tetraeder	25. 6. 2001
23.		Petišovci	pri mostu na Muri	spominsko obeležje – branilcem mostu	25. 6. 2011
24.	Ljutomer	Ljutomer	Stari trg 8	spominska lipa s ploščo	22. 6. 2011
25.		Ljutomer	Prešernova ulica 18	spominsko obeležje – tetraeder za podjetja, ki so hranila orožje TO	23. 6. 2016
26.		Ljutomer	Postružnikova ulica 5	spominska plošča	7. 6. 2008
27.		Cven	Cven 99b	spominska plošča – hraniteljem orožja TO	29. 9. 2017
28.		Mekotnjak	Mekotnjak (križišče v Žerovincih)	spominsko obeležje – tetraeder	24. 6. 1998
29.		Precetinci	Precetinci 35	spominska plošča – tajno skladišče orožja policije	13. 5. 2016
30.		Presika	Presika 20	spominska plošča	25. 6. 1997
31.		Pristava	most na Ščavnici	spominska plošča	21. 6. 2002
32.		Radoslavci	Radoslavci 15c (gasilski dom)	spominska plošča	24. 6. 2006
33.		Radoslavci	Radoslavci 42a (Lovski dom Mala Nedelja)	spominska plošča – zbirni center za vojake JLA	4. 7. 2020
34.	Moravske Toplice	Bogojina	Bogojina 134a (OŠ a)	spominska plošča	10. 9. 2006
35.		Sebeborci	Sebeborci 76	spominska plošča – tajno skladišče orožja policije	28. 5. 2016
36.	Murska Sobota	Murska Sobota	Trg zmage	spominsko obeležje – tetraeder	26. 12. 2013
37.		Murska Sobota	Tomšičeva ulica 15	spominska plošča MSNZ (Uporniki z razlogom)	5. 9. 2005
38.		Murska Sobota	Arhitekta Novaka 5	spominska plošča MSNZ milice	2. 7. 2010
39.		Murska Sobota	Arhitekta Novaka 11	spominska plošča na policijski postaji	18. 6. 2011
40.		Murska Sobota	Kopališka ulica 2	spominsko obeležje – tetraeder	22. 6. 2021
41.			Kopališka ulica 2	informativna tabla o dogajanju 1991	22. 6. 2021
42.	Puconci	Puconci	Puconci 178, (OŠ Puconci)	spominska plošča – zbirni center za vojake JLA	22. 10. 2006
43.				spominska plošča – zahvala ONZ	18. 10. 2009

44.	Radenci	Radenci	Zdraviliško naselje 16 (Spominski park)	spominsko obeležje – tetraeder	3. 7. 2001
45.				spominsko obeležje in plošča Gaube Alojzu	3. 7. 2012
46.				spominsko obeležje – tetraeder hraniteljem orožja TO	3. 7. 2018
47.				informativna tabla o dogajanju 1991	3. 7. 2021
48.		Radenci	Pohorskega bataljona ulica 2	spominsko obeležje – tetraeder Gaube Alojzu	25. 6. 2021
49.		Radenci	Panonska cesta 1	spominska plošča – oddelka malice Radenci	1. 6. 2018
50.		Hrastje Mota	Hrastje Mota 41 (pri kapelici)	spominsko obeležje – tetraeder	24.10. 2020
51.		Hrastje Mota	Hrastje Mota 72a	spominska plošča – hraniteljem orožja	23. 12. 2021
52.		Kobilščak	Kobilščak 2	spominska plošča – hraniteljem orožja	16.12. 2020
53.		Kobilščak	Kobilščak 7	spominska plošča – hraniteljem orožja	16.12. 2020
54.		Rački Vrh	Rački Vrh 2	spominska plošča – hraniteljem orožja	24.10. 2019
55.	Razkrižje	Gibina	Gibina 8b	spominsko obeležje – tetraeder	26. 6. 1999
56.		Razkrižje	Razkrižje 44	spominsko obeležje – tetraeder	1. 7. 2001
57.		Razkrižje	Razkrižje (gramoznica)	spominsko obeležje – zbirališče braniteljev domovine	24. 6. 2000
58.		Razkrižje	Šafarsko 24 (OŠ Janeza Kuharja)	spominska plošča – posebne enote milice	23. 6. 2018
59.	Rogašovci	Sveti Jurij	Jurij 15a	spominska plošča – enote milice	13. 6. 2020
60.	Šalovci	Čepinci	Čepinci 37	spominsko obeležje – tetraeder	24. 6. 2012
61.	Tišina	Petanjci	most na Muri	spominska plošča – braniteljem mostu	25. 6. 2012
62.		Gederovci	Gederovci 10	spominsko obeležje	2. 7. 2005
63.		Gederovci	Gederovci 1a	spominska plošča na mejnem prehodu	7. 6. 2003
64.	Turnišče	Turnišče	Prešernova ulica 2	spominska plošča – tajno skladišče orožja TO	25. 11. 2015
65.	Veržej	Veržej	Ulica bratstva in enotnosti (krožišče)	spominsko obeležje – tetraeder	6. 6. 2014

Opombe:

Izhodiščni seznam spominskih obeležij in spominskih plošč o osamosvojitvi in osamosvojitveni vojni 1991 v Pomurju je izdelan leta 2016 in objavljen v knjigi Spomini ne zbledijo¹⁰. Takrat je bilo objavljenih skupaj 42 spomenikov, spominskih obeležij in spominskih plošč. V tem času je nekaj plošč ali obeležij bilo tudi obnovljenih. Dopolnitev pregleda v maju 2022 je seznam povečalo za 23 enot, tako, da jih je sedaj skupaj 65. Seznam je izdelan po abecednem redu sedanjih občin v Pomurju. Poleg občine je naveden še kraj in mikro lokacija, vrsta in namen obeležja ter datum odkritja. Največ fotografij so prispevali Janko Durič, Dani Mauko in Marija Rantaša. Na seznamu so prikazane samo tiste lokacije in objekti tajnih in drugih skladišč orožja TO in milice, na katerih se nahajajo spominske plošče¹¹.

II. FOTOGRAFIJE

Spominsko obeležje
v Zgornjem Konjišču 10.

Foto: J. Durič

¹⁰ Glej: Janko Durič in Alojz Šteiner, 2016. V: Spomini ne zbledijo - Spomeniki, spominska obeležja in spominske plošče o osamosvojitvi in osamosvojitveni vojni 1991 v Pomurju, str. 191–204.

¹¹ Za ostala skladišča in lokacije glej Tajna skladišča orožja TO v letih 1990 in 1991 – Spominski zbornik 2020 str. 234 –253.

Spominska plošča
braniteljem mostu
v Dokležovju
na mostu na Muri.
Foto: A. Šteiner

Spominska plošča
vojne enote milice in
skladišča orožja TO
v Cankovi 21.
Foto: M. Osterc

Spominska plošča
braniteljem mostu
v Gornji Bistrici
(z mosta na Muri leta 2018
prestavljena na stavbo
Brodarskega društva
Bistrica).
Foto: J. Durič

Spominsko obeležje (spomenik) Solza in plošča Nikoli več v Gornji Radgoni, Maistrov trg 5. Foto: D. Mauko

Spominsko obeležje – tetraeder v Gornji Radgoni, Kerenčičeva ulica 15, pri mostu čez Muro.
Foto: D. Mauko

Spominsko obeležje – plamenica na stavbi Admontovega dvorca v Gornji Radgoni, Partizanska cesta 1.
Foto: J. Durič

Spominska plošča Janezu Svetini v Gornji Radgoni, Partizanska cesta 14.
Foto: J. Durič

Spominska plošča hraniteljem orožja v Hercegovščaku 32b, na zgradbi Lovske družine Gornja Radgona.
Foto: D. Mauko

Spominske plošče hraniteljem orožja v Občini Gornja Radgona so enake.
Foto: D. Mauko

Spominska plošča hraniteljem orožja v Hercegovščaku 35, pri družini Makovec Jože in Davorka.
Foto: D. Mauko

Spominska plošča hraniteljem orožja v Lastomercih 12, pri družini Kurbus Rudolfa.
Foto arhiv: OZVVS Gornja Radgona

Spominska plošča hraniteljem orožja v Očeslavcih 22, pri družini Toth Draga.
Foto: D. Mauko

Spominska plošča hraniteljem orožja v Policah 88, pri družini Tišič Terezije.
Foto arhiv: OZVVS Gornja Radgona

Spominska plošča hraniteljem orožja v Spodnji Ščavnici 7, pri družini Šinko Antona.
Foto: M. Perša

Spominska plošča
tajnega skladišča orožja
milice
v Dolnjih Slavečih 50,
na gasilskem domu.
Foto: J. Durič

Spominsko obeležje – tetraedri na Hodošu 20a, z napisom v slovenskem in madžarskem jeziku.
Foto: J. Durič

Spominsko obeležje – tetraeder v Stari Novi vasi 45.
Foto: J. Durič

Spominska plošča hraniteljem orožja TO v Lukavcih 9 na Domu Lukavci.
Foto: M. Rantaša

Spominsko obeležje – tetraeder v Kuzmi 59.

Foto: Občina Kuzma in J. Durič

Spominska plošča o preprečitvi nelegalnega odvzema orožja TO v Lendavi, Glavna ulica 20, na občinski zgradbi.
Foto: J. Durič

Spominska plošča tajnega skladišča orožja TO v Dolgovaških Goricah 124, na vinogradniški hiši Dražnik Ljuba.
Foto: Ž. Stanič

Spominsko obeležje – tetraeder v Dolgi vasi, Glavna ulica 198, z napisom v slovenskem in madžarskem jeziku. Foto: J. Durič

Spominsko obeležje branilcem mostu v Petišovcih pri mostu na Muri. Foto arhiv: PVD Sever za Pomurje

Spominska lipa
s ploščo in napisom v
slovenskem in
angleškem jeziku v
Ljutomeru, Stari trg 8.
Foto: J. Durič

Spominsko obeležje –
tetraeder v Ljutomeru,
Prešernova ulica 18
o podjetjih, ki so hranila
orožje TO:

- Mlekopromet,
- Konus,
- MTT,
- Ljutomerčan,
- Tehnostroj,
- TP Vesna,
- Emona.

Foto: J. Durič

Spominska plošča
na Policijski postaji
v Ljutomeru,
Postružnikova ulica 5.
Foto: J. Durič

Spominska plošča
hraniteljem orožja TO
na Cvenu 99b.
Foto: M. Rantaša

Spominsko obeležje – tetraeder
v Mekotnjaku (križišče z Žerovinci).
Foto: J. Durič

Spominska plošča
tajnega skladišča
orožja policije
v Precetincih 35,
pri družini Filipič
Stanka.

Foto: J. Durič

Spominska plošča
v Presiki 20.

Foto: D. Grmek

Spominska plošča
na mostu na
Ščavnici v
Pristavi.

Foto: J. Durič

Spominska plošča
v Radoslavih 15c,
na gasilskem domu.
Foto: M. Rantaša

Spominska plošča
zbirnega centra za vojake JLA
v Radoslavih 42a,
na Lovskem domu Mala Nedelja.
Foto: M. Rantaša

Spominska plošča
zbirnega centra za vojake JLA
v Bogojini 134a na osnovni šoli.
Foto: J. Durič

Spominska plošča
tajnega skladišča orožja policije
v Sebeborcih 76,
pri družini Vagner Ervina.
Foto: J. Durič

Spominska plošča
zbirnega centra za vojake JLA
v Puconcih 178, na osnovni šoli.
Foto: M. Kuhar

Spominska plošča z zahvalo
organom za notranje zadeve
v Puconcih 178 na osnovni šoli.
Foto: J. Durič

Spominsko obeležje – tetraeder v Murski Soboti, Trg zmage.
Vse tri fotografije: J. Durič

Spominska plošča
Uporniki z razlogom
(MSNZ)
v Murski Soboti
Tomšičeva 15.
Foto: J. Durič

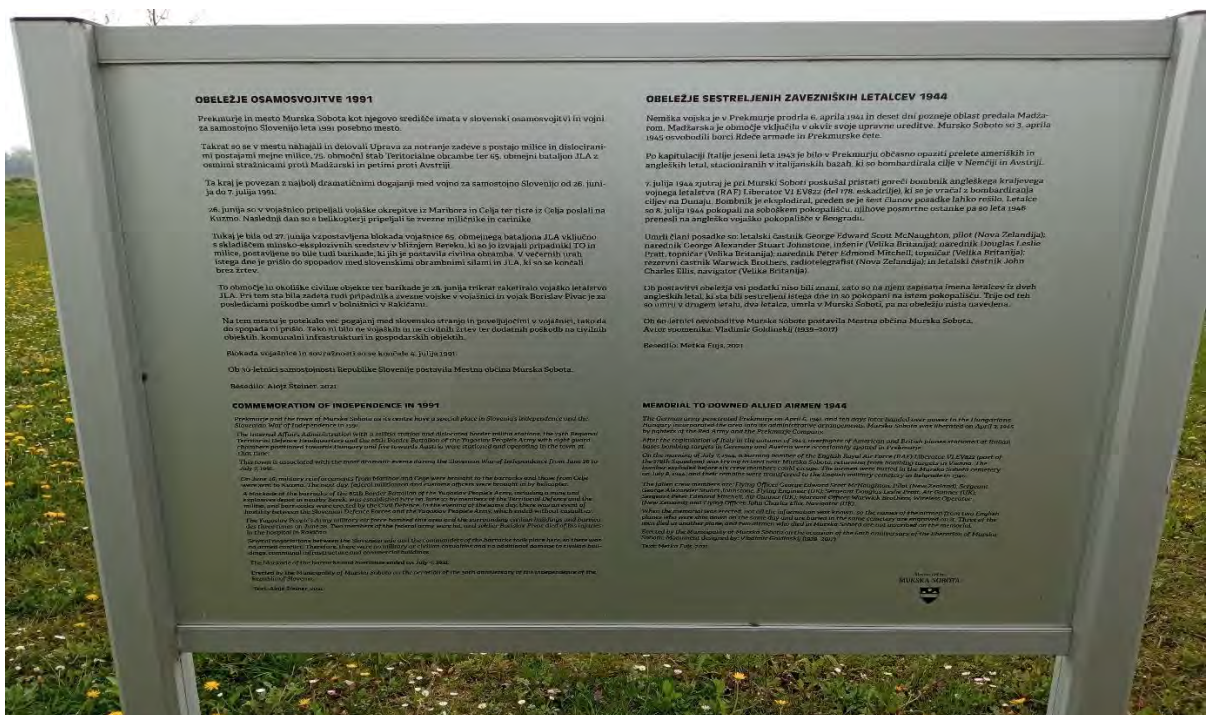
Spominska plošča
MSNZ milice
v Murski Soboti,
Arhitekta Novaka 5.
Foto: J. Durič

Spominska plošča na
Policijski postaji v
Murski Soboti,
Arhitekta Novaka 11.
Foto: J. Durič

Spominsko obeležje – tetraeder v Murski Soboti, Kopališka ulica 2. Foto: J. Kološa

Informativna tabla o dogajanju 1991 v slovenskem in angleškem jeziku v Murski Soboti, Kopališka ulica 2. Drugi del informativne table je namenjen opisu obeležja sestreljenim zavezniškim letalcem 1944. Foto: A. Šteiner

Spominski park v Radencih, Zdraviliško naselje 16. Foto: D. Mauko

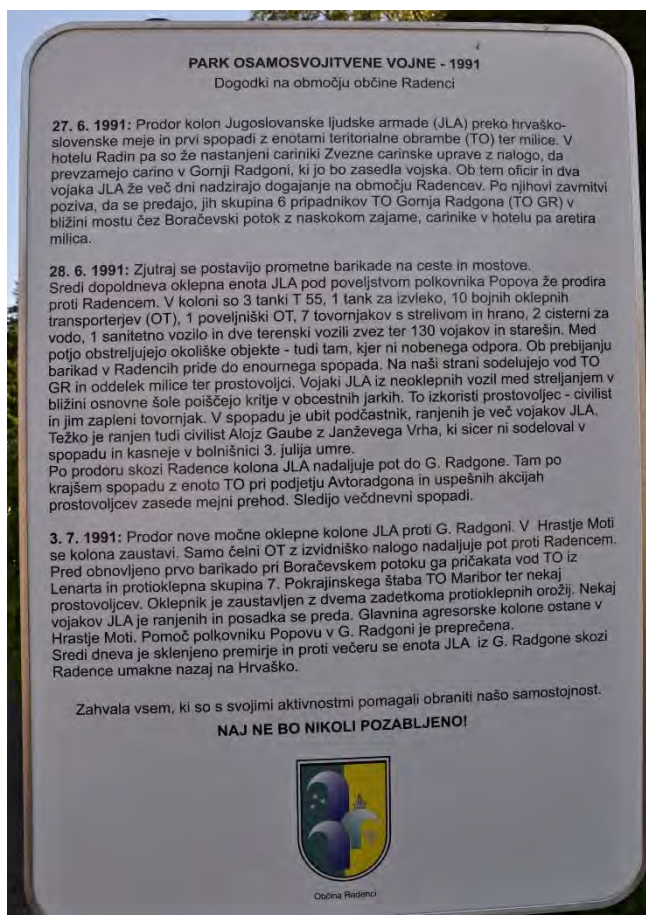

Spominsko obeležje – tetraeder v Spominskem parku v Radencih. Na tetraedru je tudi posebna spominska plošča o enoti TO Lenart. Foto: D. Mauko

Spominsko obeležje – tetraeder hraniteljem orožja TO (ARCONT Gornja Radgona, Postaja Milice Gornja Radgona in Radenska Radenci) v Spominskem parku v Radencih, Zdraviliško naselje 16. *Foto: D. Mauko*

Informativna tabla o dogajanju 1991 v slovenskem jeziku v Spominskem parku v Radencih, Zdraviliško naselje 16. *Foto: D. Mauko*

Spominsko obeležje in plošča Gaube Alojzu v Spominskem parku v Radencih, Zdraviliško naselje 16. Foto: D. Mauko

Spominsko obeležje – tetraeder ustreljenemu Gaube Alojzu v Radencih, Pohorskega bataljona ulica 2. Foto: D. Mauko

Spominska plošča
oddelka milice v
Radencih,
Panonska cesta 1.
Foto: M. Kovačič

Spominsko obeležje – tetraeder v Hrastju-Moti 41, pri kapelici. *Foto: D. Mauko*

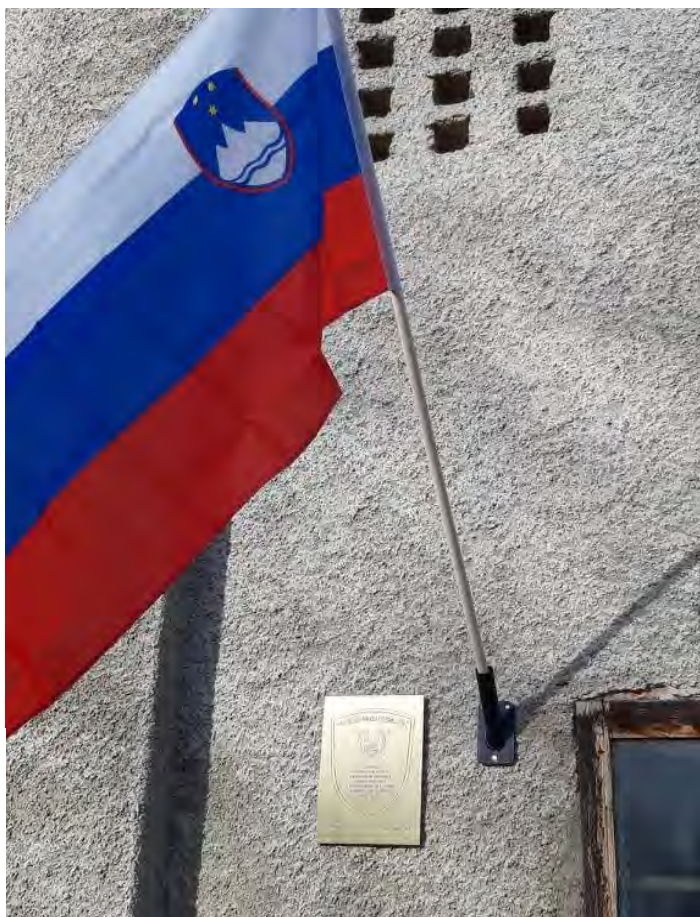

Spominske plošče hraniteljem orožja
v Hrastju-Moti 72a,
pri družini Čuk Mirana.
Foto: D. Mauko

Spominska plošča hraniteljem orožja
na Račkem Vrhu 2,
pri družini Zamuda Jožice.
Foto: D. Mauko

Spominska plošča
hraniteljem orožja
v Kobilščaku 2,
pri družini Breznik Frančiške.
Foto: M. Perša

Spominska plošča
hraniteljem orožja
v Kobilščaku 7,
pri družini Zemljič Rudolfa.
Foto: M. Perša

Spominsko obeležje – tetraeder na Gibini 8 b.
Foto: J. Durič

Spominsko obeležje – tetraeder v Razkrižju 44.
Foto: J. Durič

Spominska plošča – posebne enote milice na Šafarskem 24, na OŠ Janeza Kuharja Razkrižje.
Foto: M. Rantaša

Spominsko obeležje zbirališča braniteljev domovine v Razkrižju pri gramoznici.
Foto: J. Durič

Spominska plošča
enote milice
v Svetem Juriju 15a.
*Foto arhiv: PVD
Sever za Pomurje*

Spominsko obeležje – tetraeder v Čepincih 37. *Foto: J. Durič*

Spominska plošča
na mejnem prehodu v Gederovcih 1a.
Foto: D. Grmek

Spominsko obeležje
v Gederovcih 10.
Foto: J. Durič

Spominska plošča
braniteljem mostu v
Petanjcih
na mostu na Muri.
Foto: J. Durič

Spominska plošča
tajnega skladišča orožja TO
v Turnišču, Prešernova ulica 2,
na dvorišču OŠ Turnišče.
Foto: J. Žalik

Spominsko obeležje –
tetraeder v Veržeu,
Ulica bratstva in enotnosti
v krožišču.
Foto: J. Durič

FOTO GALERIJA PREDHODNEGA NATEČAJA

Fotografije s strokovne ekskurzije in zaključne slovesnosti 2020

Foto: D. Mauko

Sprejem za udeležence strokovne ekskurzije pred objektom Kadetnice v Mariboru.

Foto: D. Mauko

Podelitev priznanj in elektronske verzije knjige Spominska obeležja pripovedujejo.

Foto: D. Mauko

Prejemniki priznanj in elektronske verzije knjige Spominska obeležja pripovedujejo.

Foto: D. Mauko

Prejemniki priznanj in elektronske verzije knjige Spominska obeležja pripovedujejo.

Prejemniki priznanj in elektronske verzije knjige Spominska obeležja pripovedujejo.

Prejemniki priznanj in elektronske verzije knjige Spominska obeležja pripovedujejo.

Razgovor o pomenu ohranjanja spomina na zgodovinska obeležja v hotelu na Rogli.

Z gostiteljem, županom Občine Zreče, na sprehodu med krošnjami – bolje med oblaki.

Pot med krošnjami na Rogli –
izziv za udeležence ekskurzije,
kot ga še ni bilo. Vse foto: D. Mauko

Praporščaki domoljubnih in veteranskih organizacij na slovesnosti v Turnišču.

Podelitev in prejemniki medalj za nagrajene prispevke na slovesnosti 9. oktobra 2020.

Vse foto: Lendavainfo

Del mentorice, ki so sodelovale na literarnem natečaju na slovesnosti v Turnišču.
Obe foto: D. Mauko

PREGLED OBJAVLJENIH DEL PLAKATOV MIRU POMURSKIH LIONS KLUBOV

- Hana CAR, OŠ Puconci; Mentorica Monika VIDMAR; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 117.
- Zoja ČIZMAZIJA, OŠ Bakovci; Mentor Anton BUZETI; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 67.
- Alja ERJAVEC, OŠ Veržej; Mentorica Angela GABERC; Sponzor LK Ljutomer; Str. 47.
- Tina FEUŠ, OŠ Mala Nedelja; Mentorica: Zdenka ŠAFARIČ; Sponzor LK Ljutomer; Str. 112.
- Isabel FLEGAR, OŠ I. Murska Sobota; Mentor Tilen Matej ČERVEK; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 26.
- Zarja GOMBOC, Osnovna šola Miška Kranjca Velika Polana; Mentor Tilen ČERVEK; Sponzor LK Lendava - Lendva; Str. 52.
- Isabella Elizabet IVANČIČ, OŠ I. Murska Sobota; Mentor Tilen Matej ČERVEK; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 186.
- Lara KALAMAR, OŠ I. Murska Sobota; Mentor Tilen Matej ČERVEK; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 66.
- Eva KAVAŠ, OŠ Miška Kranjca Velika Polana; Mentor Tilen Matej ČERVEK; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 66.
- Mia KRAJNC, Dvojezična osnovna šola I Lendava; Mentor Fortuna LAZAR; Sponzor LK Lendava - Lendva; Str. 60.
- Klara KREFT, OŠ Bakovci; Mentor Anton BUZETI; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 67.
- Laura KUKOVEC, OŠ Janka Ribiča Cezanjevci; Mentorica: Mira Petek; Sponzor LK Ljutomer; Str. 92.
- Mara Škerlak MARIČ, OŠ I. Murska Sobota; Mentor Tilen Matej ČERVEK; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 92.
- Lana MURŠIČ, OŠ Janeza Kuharja Razkrižje; Mentor Tibor FRANČIČ; Sponzor LK Ljutomer; Str. 117.
- Polona NORČIČ, OŠ Puconci; Mentorica Monika VIDMAR; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 21.
- Ema NOVAK, Osnovna šola Franceta Prešerna Črenšovci; Mentor Tibor Frančič; Sponzor LK Lendava - Lendva; Str. 78.
- Nik PIHLAR, OŠ Ivana Cankarja Ljutomer; Mentor Vitomir KAUČIČ; Sponzor LK Ljutomer; Str. 78.
- Lea PREJAC, Dvojezična osnovna šola II Lendava, Mentorja Tanja Tratnjek in Árpád Fodor; Sponzor LK Lendava - Lendva; Str. 112.
- Lana ŠKEDELJ, OŠ I. Murska Sobota; Mentorica Lukrecija MARIČ; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 32.
- Evelina VOLKAR, OŠ Bakovci; Mentor Anton BUZETI; Sponzor LK Murska Sobota; Str. 26.

Isabella Elizabet IVANČIČ, OŠ I. Murska Sobota;
Mentor Tilen Matej ČERVEK; Sponzor LK Murska Sobota

